

Dvojčíslo

Dnešek

ROČNÍK I.

V PRAZE 19. PROSINCE 1946

ZA Kčs 7.—

Aby nebylo třeba psát satiru

FERDINAND PEROUTKA

Smích české svobody

EDVARD VALENTA

O naši divadelní krizi

MIROSLAV RUTTE

Politická vzpomínka

Dr. FRANTIŠEK KAFKA

Slovensko v rozpočtu

BOHUMIL BÍLEK

Morzakor 1946

B. MÜLLER

Jsou horší věci než atomová puma

VILÉM SANTHOLZER

Jak stát ztrácel miliardy

KAREL TARABA

Vlci 1945-1946

R. Š.

Co s rozpočtem? — Henlein a jeho lidé — Naše politická schůze — Otázka nejosudovější — Veřejné mínění v Německu — Je nebezpečné psát o Tisovi? — Boj o miliardy — Dokument — O cestovních pasech — Zimní čas — Smíšená manželství

Listárna redakce

DŮLEŽITÉ PRO MZDOVÉ KANCELÁŘE!

Pro vyplňování jmen zaměstnanců na kontrolní listky, pracovní výkazy, výplatní listiny a mzdové sáčky použijte výhodně adresovací stroj **ADDRESSTYP** za 3.900 Kčs, natiskne 1000—2000 různých jmen za hodinu.

Vyobrazení a popis zašle

ADDRESSTYP, EMIL ELTERLEIN
PRAHA XII, PŘEMYSLOVSKÁ ČÍS. 24

Telefon 525-58.

Dráždí Vás kouření?

Přepodvojte si cigarety do dutinek Abadie-Dvojfiltřer nebo Zdravotník. Ani když nastavíte příděl trochou domovní, nebude Vás škrábat v krku.

1. cena

soutěže ústředí čs. hospodyň
za pracovní nejnvýhodnější

VÁNOČNÍ POCHOUTKU

30 dkg hrubé mouky, 20 dkg škrobová mouka, 1 kypřicí prášek S ČERVENÝM ROHEM, citronová kůra. Přidáme 1 vejce utřené s 20 dkg cukru a 3 lžičkami mléka. Těsto zpracujeme na vále, rozválíme a vykrajujeme různé tvary. Upečeme do růžova. Slopujeme zavařeninou, pudíngem z pudíngového prášku S ČERVENÝM ROHEM, nebo poléváme čokoládou, tvoříme z nich kolíčky se zavařeninou a pod.

**DROBNÉ
PEČIVO**

S ČERVENÝM ROHEM

Vánoce

Chcete-li dát dar nejcennější, piano nebo pianino, navštivte nás co nejdříve!

Rendl

PRAHA II, VODIČKOVA 26

KRÁSNÝ, HODNOTNÝ VÁNOČNÍ DAR

národní umělec Karel Toman:

BÁSNĚ

Definitivní soubor životního díla velkého básníka. Právě vyšlo ve druhém vydání. Brož. 90 Kčs, v krásné bílé celoplátěné vazbě 115 Kčs.

U knihkupců.

Fr. Borový.

OBSAH DNEŠKA Č. 38: KAREL TARABA: Jak stát zrácel miliardy. — Dr. FRANTIŠEK KAFKA: Německý mrak nad námi. — BOHUMIL BÍLEK: Chyby v textilu a jinde. — OLDŘICH PAVLOVSKÝ: Uhlí a fantazie. — INŽ. EMIL GALLA: Pan státní dramaturg. — VÁCLAV BABKA: Mistr či děvečka. — Zbytečný proces — Tisov proces v druhé straně. — Zmatek na pokračování? — Prosim o vysvětlení. — Výkonnostní přídatky. — Odměna za statečnost. — Krise kultury. — Nobel. — Proč zimní čas? — Problémy veřejných zaměstnanců. — Nad českými novinami. — Nad anketou Svobodných novin. — Pragocentrismus. — Literatura a doba. — O cestovních pasech. — Staří a mláďa. — Demokracie a svoboda. — Boj o čtyři miliardy. — Komunisti komunistům. — Smíšená manželství. — O pojistkách.

Dnešek

řídí Ferd. Peroutka

VDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

VYCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TR. 9

Telefon číslo 390-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 168.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 3.50. — Dohledací pošt. úřad Praha 25. — Odpovědný redaktor Ed. Valenta. — Tiskne Melantrich, Praha II, Václavské náměstí 26.

Politická vzpomínka

(Od 18. XII. 1935 k dnešku)

Dělí nás právě jedenáct let od oněch čtyř vzrušujících dnů mezi čtrnáctým a osmnáctým prosincem třicátého pátého roku, ode dne, kdy z rozhlasu jsme se dozvěděli o abdikaci T. G. Masaryka, ke dni, kdy — nakonec velkou hlasovou většinou českých a slovenských stran — byl zvolen jeho žák a přítel, profesor sociologie na pražské universitě a od převratu říjnového až k tomuto dni nepřetržitě ministr zahraničních věcí Československé republiky dr. Edvard Beneš. V těchto čtyřech dnech se obrazilo mnohé, co mohlo být dobrým či špatným znamením na politické dráze národa v nejbližších letech a co se také znamením stalo.

Byla to doba i mezinárodně již vzrušená. Po celé délce hranic Československa stupňovalo se napětí. V Německu byl již tři léta u moci Hitler, připravující obsazení Porýní a veřejně zbrojící. Na pražské německé vyslanectví docházely skryté, ale velmi účinné podpory pro Sudetendeutsche Heimatsfront, pozdější Henleinovu stranu, a psychologická podpora, které se jí zvenčí dostávalo, byla neméně účinná. A přece to byl rok, kdy šéfredaktor téměř úředního listu musil odvolat před tiskovým soudem svou zprávu o finanční podpoře Henleinovy strany Hitlerem, i když podle informací z úředních míst — která ovšem vzhledem k mezinárodní spletitosti věci svědčit nemohla — »mohl míti za to, že zpráva je pravdivá«. V této době Henlein ještě žaloval jakoukoliv zmínku o spojitosti s nacisty — a odvolání pečlivě schovával do zásobníku kanceláře dr. Neuwirtha, svého právního zástupce, netrval na jich otištění a spokojuje se touto »skromnou«
satisfakcí. Tiskový soud se omezil na fakta, známá mu výhledem na pankrácké náměstí, zatím co jeho pohraniční soudcovští kolegové mohli již vypravovat o šikování turnerských spolků přesně podle schématu nacistických úderných oddílů! Půl roku před tímto dnem mohla ještě demokracie právem své obrany henleinovce rozpusťt; prezident Masaryk byl však právě zasažen návalem choroby, takže nemohl sám účinně zasáhnout, a předseda vlády nebyl dosti rozhodný, aby provedl tento krok na odpovědnost koalice.

V Rakousku byla odstraněna demokracie střelbou proti sociálně demokratické dělnické Vídni a nastolením katolického fašismu, v Polsku plukovnícká klika v čele s Beckem zmařila Barthouův plán uzavřít Německo do bezpečné mezinárodní svory a naopak se s ním zjevně přátelila. Maďarsko nespouštělo s očí maďarskou menšinu na Slovensku, která se v mezích svobody, dané jí československou demokracií, volně organizovala a politicky uplatňovala. Nebyli jsme tehdy národním státem, jímž v podstatě jsme dnes. Německá i maďarská menšina padaly na váhu ve volební mašinerii, při počítání poslaneckých hlasů i jinak. Měli jsme koaliční vládu za vedení agrárníků, sdružených úzce se stranou živnostenskou. Dosáhnuvši zhruba 15 procent hlasů, uplatnila právo na předsedy obou komor Národního shromáždění i na předsedu vlády. (Projevovala tehdy první známky sklonu k majorisaci a k totalitě i v životě měst. Neměla ve svých rukou jen banky. I baletky Národního divadla považovaly za uměleckou nutnost přihlásit se k této straně . . .)

Uvádí-li v nedávné brožuře o podstatě práva univ. profesor Vaněček případy, kdy v Plzni a Olomouci r. 1945 největší strana uplatnila i obstrukčně požadavek získat místa předsedů národních výborů jako novou zásadu

durodícího se právního řádu, podle níž největší strana má právo majorisace, pak tato zásada, přičítající se našemu pojetí demokracie, se projevila na mnohých místech již v r. 1935 — u strany agrární. Tuto zásadu si umínila tehdy vyzkoušet v prezidentských volbách. Byl to otevřený pokus o zlomení demokratické vůle národa, a je dobře si připomenout, za jakých okolností se tak stalo.

Dr. Edvard Beneš představoval osobnost vyhraněnou lidsky i názorově: Žák Masarykův, upřímný socialista a do té doby skutečný názorový formovatel jedné z vedoucích socialistických stran, budovatel mezinárodních vztahů Československa vůči těm velmocem, jež pomáhaly našemu prvému osvobození, zastánce myšlenky světové organizace států, a zahraniční ministr, který dovedl obhájit smlouvu o přátelství s Ruskem, krátce před tím podepsanou, i proti straně, jež hlásala »slovanskou politiku«, ale jen s »ruskými emigranty«, formát nesporně mezinárodní, s bohatými zkušenostmi i ve vnitřní politice (měl za sebou i funkci předsedy úřednické vlády), stejně jako Masaryk stoupenec ne náhodného »real-politikaření«, ale programové »vědecké«
politiky, odhadující působivé síly vnitřní i mezinárodní ve všech jejich vztazích na dlouhou dobu kupředu, odpůrce i přítel, s nímž bylo nutno se dohadovat stejnými prostředky, jakých užíval sám, znalec těch prostředků, jakými mohlo být operováno proti němu, rozhodně ne člověk, s nímž by ta či ona skupina, ten či onen vedoucí nějaké strany mohl vládnouti podle okamžité potřeby, protiva pojmu »president-monstrance«.

Památný pokus agrární strany

Agrární strana, podporovaná živnostníky, učinila pokus prosadit svou vůli při prezidentské volbě i za tu cenu, že zvolí presidenta společně se stranami, reprezentujícími národnostní menšiny ve státě, a to proti těm československým stranám, jež představovaly jen státní lid český a slovenský, nemenšinový. A zároveň se tu rýsovalo po prvé dělení ideové, mající záporný znak: proti socialismu. Pokus spojit se třeba s Henleinem a Eszterházyovými Maďary a zvolit tomuto státu hlavu, která by neměla tolik charakteristických rysů, vědomých nástupu čtvrtého stavu, jak to Beneš jasně ukázal při nedávné přednášce ve Francouzské akademii politických věd. Kandidát, který se tehdy v novinářské kampani agrárního a živnostenského tisku, nikoliv již při samé volbě, objevil, nebyl toho formátu, aby nebylo zřejmo, že má tu jít o poddajný nástroj vůle stranických těchto politiků. Vědec sice známý v odborných kruzích mezinárodních botaniků, universitní profesor úzce specializovaný na svůj obor, nikdy se však nezajímající o politické vztahy vnitřní nebo mezinárodní. Funkce předsedy tehdejší neaktivní, na malý okruh kulturních zájmů se omezující Národní rady nebyla vůbec známa ani veřejnosti, ani politikům. Kdyby tehdy byla agrární strana proti osobnosti chtěla stavět osobnost, ne poddajný nástroj své vůle, měl československý národ ve svých řadách formáty, i když nepolitické, přece hluboké; byli to však náhodou právě lidé, kteří si byli vědomi závažnosti doporučení, jež odstupující TGM pro dr. Beneše učinil.

Pokus agrární strany se nezdařil. Již proto, že její slovenské křídlo se rozhodlo za Hodžova vedení pro Benešovu volbu. (Pro dnešní československou politiku je dobře si připamatovat že to byly východoslovenské volební okresy, dnes vedené Ursinym k myšlence upřímné spolupráce obou národů. Často posuzujeme Slovensko jen

podle bližší k nám západoslovenské části a některých tamních zjevů). Ale také slovenští luďáci, i když v opozici, se rozhodli pro Beneše. Byla tu do minulosti inkasována pohledávka, která byla vytvořena tolerantní mezinárodní politikou zahraničního ministra vůči Vatikánu i náboženskou snášenlivostí vnitřní. (Byla do budoucna eskontována směnka pro politiku vůči luďákům? Vývoj ukázal, že ne. I když slovenská otázka se v době Mnichova i v odboji zahraničním ukázala jednou z nejdůležitějších vztahů politických, působících i mezinárodně.)

Vítězství národa

Bylo v těchto čtyřech dnech — čeští agrárníci a živnostníci zatroubili na ústup ještě před volbou a odevzdali pak hlasy jednotně s koalici, komunisty i luďáky — probíjováno daleko více v osudu národa, než bylo tehdy zřejmo povrchním pozorovateli. Zvítězil především princip demokracie, zásada, že o věcech celého národa rozhoduje národ celý, nikoliv strana, získavši klíčovou pozici. Totalita nebo sklon k ní či vůle k majoritaci, tak cizí české povaze byly poraženy. (Kdyby některá z našich stran se přiblížila postavení, v němž by měla možnost rozhodovat bez kontroly, voličstvo by ji v kyvadlovém principu při nejbližší příležitosti opustilo; nebo by došlo k rozštěpení. Tak byl charakterisován náš stranický systém, směřující k větší atomisaci, i v demokracii západních a nepřijímající jedinou stranu státní.)

Zvítězila myšlenka, že hlavu toho státu, jež si revolučně vydobyli a utvořili pro svůj národní život Češi a Slovinci, volí ze svého středu oni, a že o tom nedají rozhodovat národnostním menšinám, i kdyby se s nimi chtěla z důvodů opportunity spojit i nějaká část politiků českých. Zde však šlo o více, než opportunity. Protisocialistická, ale zároveň i germanofilská, sovětoborská fronta, která tak jasně se objevila ve chvíli Mnichova, tu po prvé vystrčila růžku, zkoušející sílu. Mezinárodní situace, která jí posloužila za necelé tři roky potom, nebyla ještě zralá pro zkoušku sil.

A tak tu byl nepřímý probíjován i zápas o mezinárodní politiku, poněvadž Beneš znamenal jasně vůli k mezinárodní spolupráci v rámci tehdejší, i když již zeslábné Společnosti národů, obranu proti německé či maďarské agresi v Malé dohodě, vojenské klausule smlouvy s Francií i se sovětským Ruskem a účinné přátelství s nimi, obepínající — i přes polský uvolňovací manévry — výbojně tendence hitlerovského Německa. Právě tyto obrany našeho státu v nepřátelském prostoru německém byly trnem v očích Henleinovy strany, vytvořené k zmaření této obrany. Zafim byl jí jen formálně hlásán požadavek spolupráce i s Německem. Ale nebyl to o dva roky později Beran ani Žilka, hlásající příklon k Německu a opuštění této politiky, vážící německou útočnost?

Kdo tehdy zvítězil

Stupňovala-li se mezinárodní vřava vzestupem moci fašistických států a vnitřní slabostí států demokratických, zejména Francie (obsazení Rakouska a předtím obsazení Porýní právě ve chvílích vládních krizí), až k mezinár. rozvíření otázky něm. menšiny v Československu, vývoj vnitřní směřoval pod vedením Benešovým k uklidnění. Směřoval, i když nedospíval. Ideologické fronty byly již daleko v yhraněnější, než dříve. Koaliční strany příliš citlivě nátisk agrárníků, očividně vstupujících i do jejich městských držav. Německá totalita byla vábivým — a odstrašujícím — příkladem, jedním i druhým. Nebylo varovnějšího hlasu, upínajícího k jednotě, než byl tehdy hlas Benešův. Nebyl nikdy předtím straníkem v tom úzkém, špatném rámci slova, přihlížejícím jen k zájmu jediné strany, jen k boji o pozice politické či hospodářské. Svět mra v ní chidejí byl příliš silný před jeho zrakem, aby byl, i jako ideový vůdce jedné strany, nepřihlížel k tomu, co je

třeba celému národu. I jako straník dovedl, stejně jako Švehla či Hampl, Srámek či Křepek, vidět prospěch celého státu. Jako prezident přestal být straníkem vůbec, neztrativ však nic z ideologické pevnosti, neopustiv názorovou základnu, z níž vyšel. Chtěl být vědomě prezidentem všech. Zdá se, že ctižádostivost politika, vlastní všem, kdož jsou u vedení věci obecných, tu působila méně než rozvážnost tvůrce, obzírajícího nebezpečí se všech stran, hrozící mladému státu. Strany byly příliš málo pamětlivly obav T. G. M., vyjádřených kdysi větou: »Kdybychom ten stát ještě aspoň třicet, padesát let udrželi, pak bych se již o nás nebál.« Benešovu tendenci let 1935-38 lze označit jako vědomou snahu o semknutí všech sil k obraně, vědomý nátlak na jednotu koalice a jako úpornou snahu o vojenskou zabezpečení republiky. Byl-li Masaryk tvůrcem revoluční armády, byl Beneš skutečným formovatelem obranné armády trvalé, formovatelem stejně prakticky se zajímajícím o výzbroj armády, jako ideologicky formujícím účel vojenské obrany. Masaryk si ještě klade otázku Chelčického. Beneš je tu od začátku rázným zastáncem odpirání zlu, účinné obrany i povinné odplaty, tak jak ji dovedl hájit již dříve proti vedoucí thesi v právu trestním... (Není příznačné, že právě Československo za války prosadilo u Spojenců thesi o mezinárodních zločincích?)

Nepodařilo se, a je zřejmé, že na základně, kterou připravil Hitler, se nemohlo podařit dohodnout se s Němci o spoluzití na základně demokratického Československa, i když jim Beneš nabídl samosprávu tak daleko jdoucí, že jen o vlásek by mohla být zmařena samospráva lidu státního, českého. Je dnes, zejména z procesu proti Tisovi, zřejmé, že odklon, který luďácká strana od 18. XII. 1935 prodělala až k heslu »Hitler, Henlein, Hlinka, to je jedna linka!« nebyl ani předvídan (i když luďáci byli po léta v opozici), ani nijak napraven v těchto letech. Otázka Slovenska, i když v koalici reprezentovaného slovenskými socialisty, agrárníky i katolickým křídlem ocitla se na nebezpečném předělu myslí, vášní i činů. Snad až po desetiletích, kdy budou přístupny všechny doklady o činech i úmyslech stran, chtějících kořistiti z boje proti luďákům i mezi sebou, bude možno zvážiti viny těch či oněch lidí nebo směrů, viny taktické a často typicky stranické, někde jen psychologické a někde zásadní. Jisto je jen, že ve chvíli Mnichova využila HSLS všech slabín státu, aby získala co nejvíce moci, jež jí chvíle mohla poskytnout.

Rusko v pozadí a proč

Rusko bylo, podle všeho, co víme, na podzim r. 1938 připraveno vystoupit vojensky na obranu Československa. Ale kolik bylo vyvinuto úsilí, aby právě k tomuto zásahu nedošlo! Kolik nefantastičtějších pověstí jsme se tehdy dovídali o tom, že bylo zabráněno, aby se vláda dozvěděla o pomoci, kterou jí chtěl ujistit právě v této chvíli sovětský velvyslanec v Praze! Poněvadž v tomto konfliktu, kde sudetští Němci byli vrženi jako potravina pro spravedlivý důvod hledající mezinárodní reakční síly (zde lze nejméně na místě užít to v poslední době tak osuňtělé slovo), šlo právě a zejména o to, aby sovětské Rusko, přes smlouvu o pomoci, vážící se i na pomoc Francie, nejen zasláhnout nemohlo, ale aby bylo vyřazeno z evropského rozhodování vůbec. Pakt čtyř, promyšlený Lavalem a Mussolinim a v Berlíně tak propagovaný Francois Poncetem, velvyslancem Francie, tu po prvé docházel praktické realizace.

Ale v této chvíli nebylo Československo dosti silné vnitřně, aby dopustilo tuto sovětskou pomoc, která měla být poskytnuta i přes rámec smlouvy, i kdyby Francie zklamala. Směla mašinerie války spustit ve chvíli, kdy zájmy mocenských kapitálových skupin vnitřních i mezinárodních si jí nejen nepřály, ale kdy by šla přímo proti těmto zájmům? Jak podivná přibuzenství volby se tu

projevovatel! Na jedné straně Hampl s Laušmanem, Zenkl s Davidem, Šrámek s Hálou, dr. Ladislav Rašín s Klementem Gottwaldem, na straně druhé: Henlein pracující již otevřeně pro Hitlera, v jehož zásvuce je hotov k provedení »Zelený případ«, plán nástupu proti Československu. Jaroslav Preiss — kdysi člen delegace, která v zářijových dnech roku 1918 jela do Ženevy k rozhovoru o české svobodě s představiteli zahraničního odboje, v r. 1917 starosta rozpuštěného Všehrdu, jenž si dovolil vydat almanach, snad nejobdivnější ze všech tisků, které Rakousko-Uhersko za světové války spatřilo, a od počátku své činnosti v bankovním světě vědomý shromážditel české finanční moci v hospodářské oblasti — odmítá vládě úvěry, kdyby chtěla sáhnouti k vojenské obraně proti mezinárodnímu diktátu. A Beran, ještě do nedávna otevřený přítel dohody s Henleinem, s nímž se neváhal v roce 1935 spojovat k volbě presidentského protikandidáta, teď náhle vůdce strany, před níž se rýsovala malebná perspektiva jediné totalitní strany, vábnička odstranění socialistů z rozhodování vůbec nebo aspoň vtažení jich do bezúčinné, bezmocné oposice. Jedno je charakteristické: vůle nedopustit vývoj a řešení sociální otázky. Nemluvíme tu o mezinárodnosti kapitálu. Bylo by to thema theoreticky příliš omleté. Byly-li však podány o ní někdy nějaké jiné důkazy — Schneider-Creusota a Kruppa pomíjejí — pak se to stalo v těchto dnech. Nebo aspoň důkaz, že k své obraně dovede sáhnouti peněžní moc i k prostředkům, jež jdou proti zájmu vlastního národa. Jak mohla se vláda obnoveného státu vrátit k ideové základně, jak se jevila v době Mnichova? Cesta ke košickému programu, jak rostl během války v ÚVODU i v ÚVOZU, spojovacími cestami mezi londýnskou i moskevskou revoluční emigrací, se rýsuje právě z mnichovské zkušenosti. (A neméně jasná je pak cesta k vojenské spolupráci a přátelství se sovětským Ruskem, k smlouvě, již dr. Edvard Beneš podepsal v Moskvě roku 1943.).

Ale ani mezinárodně není nezajímavé postavit k sobě Daladiera, Hitlera, Mussoliniho a Chamberlaina v jejich snaze po úzkém čtyřlenném rozhodování evropských záležitostí, a Stalina a Edena, Churchilla a Kerilise v této chvíli mnichovského »vítězství« — i ponížení. Roosevelt tu ještě nezasahuje aktivně, Beck zato neváhá získat všechno, co mnichovská karta dovoluje »dostati domů«. Stoupenci mezinárodní spolupráce proti mezinárodním čachrářům. Tvůrcové příštího vítězství proti mezinárodním zločincům nebo zbabělcům, kteří jako nejnejpříjemnější věc pak shledávají, že v čele československé revoluce je — dr. Edvard Beneš.

Byl Mnichovem poražen Beneš?

Bylo poraženo všechno, pro co po celý život bojoval. Bylo zničeno, pokáleno přátelství československo-francouzské. Byla rozlomena — i když právě toto zůstalo národu nezjevným — jednota národa ve chvíli největší potřeby soustředění sil. Slovenská otázka se rozhořela divokým plamenem. Největší špína, kterou ulice dovedla zdvihnout se své dlažby, byla házena po představiteli toho, jenž proti Mnichovu po léta připravoval zbraně. Není úkolem tohoto jen kusovité přehledného článku líčit ovzduší druhé republiky; potřebovalo by celé knihy. Měla jednu velkou cenu: cenu mravní čistoty. Poněvadž 15. III. 1939 bylo teprve zřejmo nevidoucím, oč šlo skutečně Mnichovem. Nevidoucím zde i v zahraničí. Poněvadž i vedoucí politikové světa bývají někdy slepí, zaslepení nebo vědomě zamhuřují oči před valícími se fakty.

»Byl jsem zvolen za podstatně jiných okolností,« řekl Beneš 6. X. 1938 v řeči, kterou rozbor historických událostí okolo Mnichova a své resignace ponechal budoucímu posouzení. Je jasné, jaké to byly jiné okolnosti. 18. XII. 1935 svobodná vůle národa, 6. X. 1938 vůle Hitlerova zbaavit nás lidí, kteří dovedli čelit německé útočnosti.

Nová postava

V této chvíli se zdá, že národ si volí třetího presidenta, dr. Emila Háchu, presidenta nejvyššího správního soudu, známého jen podle jména politikům ve funkci předsedy volebního soudu, jinak se pohybujiho je v úzkém kroužku universitních profesorů a docentů, která je v čele státu, sestává zčásti z lidí, kteří do ní vybral ještě odstoupivší president. I když bezbranní vojensky vůči sousedu, přece zbaveni problematik národnostních menšin a s možností formovat svůj duchovní svět podle obrazu české a slovenské duše, pod české politické vůle, utěšuje se národ. Dovídá se, že Hácha se habilitoval prací o anglickém správním právu. Není to dobré znamení pro stát, jenž si chce uchovávat dobré vztahy i k Západu, který slibil garantovat novému československé hranice? A zatím skutečností je, že Hácha, výtečný soudce, ale příliš poddajný vůči politickému nátlaku (ve volebním soudě se to projevilo několikrát!) a egocentricky ješitný, až samolibý (kolik těch nejednání!) se v posledních dvaceti letech zcela odklání od studia i vzorů anglického práva, jež jej kdysi uchovávalo svou individuálností, a přiklání se čím dál více neke studiu, ale přímo k spolutvorbě a přejímání pruského etatického právního řádu, zasahujícího do svobodné sféry občanství ve prospěch všemocného státu, ideologicky předjímajícího Třetí říši. Členství v pruských právnických akademických a sborech, kterého se Hácha dostalo, je známo nepatrnému okruhu Háchových přátel nebo studentů, zabývajících se správním právem v seminářích právě těchto znalců Háchovy osobnosti. A zatím kdyby připravovali Háchovu volbu líčením jeho minulosti, vychází z podnětu jednoho z těchto zasvěcených v nejrozšířenějším lidovém večerníku dvousloupcový citlivý Háchovy předmuvy ke komentáři o nejvyšším správním soudu, vhodně nadepsaný »Hácha k vadám demokracie«. Tak se pozorně čtenáři dostává do rukou bezprostřední názor Háchův na ústřední otázku novodobých našich dějin, vítězící od r. 1848 přes Havlíčka k Masarykovu Názoru právníka, spojeného pruským státním právem.

Okupace

15. III. 1939 odhaluje celému světu, co vlastně byl Mnichov: násilí na malém národě; lest vůči Francii a Anglii; příprava k nástupu na Východ; zrada na principu práva. Dr. Edvard Beneš připravil v zimě 1938-39 v Anglii přednášky o demokracii pro svou profesuru na chicagské universitě. Okupace zbytku Československa mu dovoluje shodit oděv soukromníka, jež pro ulehčení mezinárodní situace orvaného státu vzal na sebe. Situace mezinárodní byla mu jasna od počátku, již ve chvíli vyvolané resignace a řeči 6. X. 1938. O tom svědčí »Dopis mladému českému politikovi« dr. Lad. Rašínovi, nastiňující revoluční práci a vývoj mezinárodní v budoucnosti. Posílá 16. III. 1939 protest proti znásilnění Československa prezidentu Rooseveltovi, v přednáškové síni chicagské university předčítá proklamaci a zvedá, po druhou v životě konspirátor a revolucionář, prapor odboje.

Ideje druhého odboje

Je právě zde na místě zmínit se o teoriích, jež byly vytvořeny pro československou zahraniční revoluci. Revoluční teorie znamenala, že vláda, která se v zahraničí vytvořila, představuje i stát teprve nově, revolučně se formující, dosud neexistující. Myšlenka vhodná při rozpadu Rakousko-Uherska, v našem odboji prvému, kdy nebylo ještě státu a svobodného lidu. V druhém odboji šlo o jiný vztah: stát tu byl, svobodný a jednotný, tak, jak existoval od říjnového převratu až ke dni Mnichova a jak byl již v těchto dnech »ve stavu nesvobody«, obsazen zásahem zvenčí. Všechno se stalo od 14. IX. 1938, kdy po prvé teroristické sku-

piny zasáhly na naše území, nebylo uskutečněno z projevu svobodné vůle československého lidu, nýbrž pod zevním nátlakem. Stát trvá, i když mnichovští smluvci nadržovali odtržení pohraničí, právě v rozsahu předmnichovském. Okupace 15. III. 1939 se stala jen zevním důkazem o tom, že Mnichov byl jen taktikou k zničení celého státu, jehož obyvatelé se své svobody nikdy ze své vůle nevzdali. To je myšlenka právní kontinuity státu, myšlenka, podle níž také právně a ze svobodné vůle nedošlo k resignaci presidenta, svobodně zvoleného 18. XII. 1935. Bez této myšlenky nemohli bychom se dovolávat vrácení pohraničí, k jehož odstoupení také Národní shromáždění ČSR nikdy nesvolilo.

Zabývat se »theorií vyslaneckou« — která byla výhodná pro Mnichovana Daladiera, umožňujíc mu ztěžování Benešova postavení ve prospěch Osuského, jenž stále v Paříži byl akreditován, není v této souvislosti potřebí. Bylo proti ní vhodně namítnuto, že tito fungující vyslanci představují republiku pomnichovskou, naše revoluce jde především proti Mnichovu a pro jeho odzúdnání. Nevzdal se Jan Masaryk velvyslaneckého místa po září 1938? (A byl to on, jenž po 15. III. převzal v Americe Benešův přednáškový závazek, aby dr. Edvard Beneš mohl se věnovat jen a jen činnosti odbojové.)

Není pochyby o tom, že v několika letech emigrace prošla odbojová skupina mnoha spory názorovými i mnoha půtkami osobními. Historik je rozebere, až budou přístupny memoárové prameny, ve vědecký přehled. Politik by v konečném rozřešení našel tři skupiny problémů:

Problém slovenský, datující se vlastně od příklonu Hlinkovy strany k irredentě. Problém zprvu téměř osobně podržený Hlinkovým velikášstvím na jedné a pocitem odstranění na straně druhé («Kam mne to až dostali!«), problém však stejně tak náboženský, rozpor mezi slovenskými katolíky a evangelíky, jak se jevil už v době popřevratové — Šrobár — i problém samosprávy, promítnutý nejen územně, ale i národně (proto ne »slovenský zemský národní výbor«, ale »Slovenská národní rada«!). Otázka slovenská se zajisté promítala v cizině i do otázky osobní (Osuský, Hodža), došla však řešení ne konečného, ale zřejmě vývojového, přijetím požadavku slovenského národního povstání báňsko-bystrického, uznání Slováků jako národ slovenský, ne součást národa československého, a prohlášením práv slovenského národa, jak je učinila košická vláda na začátku své činnosti v osvobozeném státě.

Druhou otázkou, jež byla rozvinuta a prohloubena, byla otázka sociální. Zde není třeba víc, než poukázat jak na program košické vlády (podepsány již 27. III. 1945 v Moskvě ve společné schůzce vyjednávačů a představitelů Slovenské národní rady a moskevského i londýnského odboje), tak na jeho pozdější rozšiřování pod vlivem zejména odborového hnutí domácího.

Nejhlubší změnu prodělával vývoj politiky mezinárodní. V roce 1938 byla základním pilířem smlouva s Francií, na níž se navazovala teprve smlouva o pomoci Ruska. Zeměpisná situace Československa ukázala tu slabiny našeho postavení. Pakt se sovětským Ruskem je jeho důsledkem. Ale i ovocem věrnosti, kterou SSSR ukázal vůči nám při Mnichově. Je třeba říci, že nebyl podepsán s žádným jiným úmyslem, než uzavřít vojenské přátelství pro skončení války a pro případ, že by nás Německo napadlo. V mezinárodním systému, jenž existoval a existuje po celou dobu utvořením fronty Spojenců i vytvoření Organizace spojených národů, neměl a nemá být ničím útočným. Pojem Západu a Východu jako proti sobě stojících bloků se objevil až nad plody vítězství — a je někdy jen pouhým manévrovacím prostředkem. Snahou Československa i jeho odbojového vedení bylo i při podepsané smlouvě se SSSR přispívat spíše k tmelení, než k štěpení demokratických národů, odpirajících jednostrannému útoku. Mnozí levicoví politikové

si přinesli důkladnou znalost a obdiv pro pružnou formu západní demokracie — i ti, o nichž by to veřejnost nepředpokládala. A všichni si uvědomili — v posledních dvou letech rychle a obratně ti »nejzápadnější« — že přátelství se SSSR je věci životní existence Československa, i když všichni chceme být dobrými spojenci mocností západních, a že i otázku sociální čas posunul do středu zájmu.

Není v těchto problémech nic, co by dr. Edvard Beneš nebyl již dříve sledoval. Je v nich mnoho, co dříve nezůstalo dořešeno a co popohnal čas odboje, druhého odboje našeho národa. Proto president Beneš, svobodně zvolený 18. XII. 1945, jehož funkční období bylo prodlouženo v r. 1942 londýnskou státní radou, byl jako nesporná hlava republiky pozván na osvobozenou půdu státu již v únoru 1945 slovenskou národní radou a byl potvrzen ve své funkci ihned, jakmile prozatímní Národní shromáždění se sešlo. Ústavodárné Národní shromáždění mu pak o letošní volbě odevzdalo hlasy jednomyslně.

Lidé, kteří stáli proti Mnichovu, přežili-li, jsou dnes ve vedení státu. Trvalo-li po všechna ta léta něco s neomylnou platností a v celé své jasnozřivosti, pak to byla Masarykova myšlenka, zachycená v nadsadě jeho knihy o práci v prvním odboji. Poněvadž celý zní: »Světová revoluce«. Nezastavila se, probíhající po staletí, a pokračovala účinně i v této válce. Nikoliv revoluce jen a jen zevní, pomáhající třídě jedné, aby se zmocňovala prostředků, vzatých třídě jiné. Hluboká, strukturální revoluce, sociální i mravní, v jejímž středu byl člověk v celé problematice vztahů myšlenkových, hospodářských i politických. Dr. Edv. Beneš ji — stejně jako jeho učitel v sociologii i v politice — předvídal, připravoval i vedl tam, kam měla ústít. Mluvíme-li o naší revoluci, že byla revolucí mravní, krvavou jen v odboji proti vetřelci, nezakrvavší však zbraň bojem bratří proti bratřím, ne z malé míry je to zásluha Benešova. A to je také dráha, která vede od 18. XII. 1935 k dnešku i k zítřkům svobodného státu.

Dr. František Kafka

poznámky

Co s rozpočtem?

Opravdu dnem i nocí projednával rozpočtový výbor ÚNS návrh státního rozpočtu na rok 1947. Čtrnáct dní se členové rozpočtového výboru velmi málo vyspali; a s nimi se málo vyspalo mnoho jiných lidí. Čtrnáct dní četli čtenáři různých listů různé referáty o těchto poradách a dospěli k společnému názoru: že se šetřit musí a že se šetřit ve státním hospodářství dá. A titíž čtenáři byli poněkud zklamáni, když naposledy četli, že rozpočet byl schválen tak, jak byl předložen, a že z těch výtek, kritik a návrhů, kde a jak se má a musí šetřit, se nic neprojevovalo škrty v návrhu státního rozpočtu. Rozpočet byl rozpočtovým výborem schválen tak, jak mu byl předložen; byly k němu přijaty čtyři velmi důležité resoluce říkající, co má vláda v nejbližší době udělat. Proč se tak stalo? Proč nebyl rozpočet snižen, když tolik řečníků říkalo, že to jde? Možná říci: z nedostatku času; z technických důvodů. Kdyby rozpočtový výbor trval na svém právu měnit rozpočtové položky, nedostali bychom rozpočet do konce roku pod střechem. A hlavně: ty škrty, ty úspory provede parlamentní úsporná a kontrolní komise.

Přijde a je jí potřebí. Ale není to nedůvěra k této instituci, která je nutná a potřebná, uvažuje-li už dnes mnohý, stačí-li tento sbor na úkol, který mu bude svěřen. Nejde tu jen o otázku pravomoci tohoto sboru; jde o to, stačí-li fyzicky, technicky na svůj úkol. Nad návrhem státního rozpočtu se započítalo, rozhorlilo, nevyspalo mnoho poslanců; času bylo málo; mnoho a mnoho položek volalo po vysvětlení. Stačí užší sbor, i když bude mít velkou pravomoc, aby zvládl řeku ne milionů, ale desítek miliard státních příjmů a vy-

dání? Nedáváme tu příliš velký úkol instituci, která sotva jej může plně splnit?

A není hlubší příčina v tom, že v letech, kdy stát má docela nový obsah a zcela novou konstrukci, máme parlament v podstatě téže konstrukce, jako před druhou, ba i před první světovou válkou?

Narodní výbory a odsun Němců, znárodnění průmyslu a pozemková reforma, dvouletka a soupis majetku, to jsou jen některé z hlavních bodů, které vymezují rozlehu změn, které pronikají do života statisíců a milionů; znamenají nutně také změny celého státního ústrojí; znamenají také nová státní a jiná veřejná vydání a proto i nové státní i jiné veřejné příjmy. A nad tím vším má stát parlament a vše to má sledovat; vše má znát, vše má provázet svými kritickými, návrhy, podněty.

Hlavní tíha jednoho z největších úkolů: provést úspory ve státním rozpočtu, se přenesla na parlamentní úspornou a kontrolní komisi. Jistě vykoná mnoho prospěšného. Ale stačí na vše? Nebylo by možné a prospěšné přibrat nějak na pomoc i iniciativu zvenčí, ze života mimo parlament? Nebylo by nějak možné, aby i veřejní zaměstnanci nějakou formou se podíleli na díle tak záslužném, jako jsou úspory ve státním rozpočtu? — Nedávno vyprávěl muž, znalý železnice, že z návrhů, které dostala železniční správa od železničářů nejruznějších druhů, byla nejmenší počtvánina návrhů, které jsou velmi rozumné a budou provedeny. Také v továrnách se v mnohých případech velmi dobře uplatnily návrhy dělníků, mistrů, inženýrů a úředníků. — Kdyby parlamentní úsporná a kontrolní komise počítala s návrhy z nejruznějších vrstev obyvatelstva, byla by zaplavena dopisy, v nichž bylo by hodně plev vedle zrní, hodně hloupy vedle kovu. Ale sedlák dovede oddělit zrní od plev a vysoká pec vytváří kov z rudy. Bylo by zdravé, kdyby občané měli možnost přímo uplatnit svoje úsporné návrhy; byla by to dobrá škola i dobrá výchova. A jistě by bylo zdravé, kdyby parlamentní úsporná a kontrolní komise mohla přímo jednat se státními zaměstnanci, aby slyšela, kde a jak by se dalo šetřit. Kdo jiný může lépe vědět, jak se ve státní správě někde zbytečně šetří nebo zase jinde nešetří, než právě státní zaměstnanec? Kolikrát státní zaměstnanec ví, na jakých drobnostech se šetří, a jak kousek dál se vydávajíc zbytečně, docela zbytečně velké peníze? Nenašla by se forma, aby státní zaměstnanci mohli říci úsporné a kontrolní komisi, kde a jak by se dalo šetřit?

Důležité bude odpolitizovat šetření ve státním rozpočtu. Každý je totiž ochoten šetřit ve farnosti druhé politické strany. A protože každá politická farnost je na to velmi citlivá, hrozí na konec nebezpečí, že ochoty šetřit u druhého se navzájem vyrovnávají a dochází k tiché dohodě: necháme to, jak to bylo. I tu půjde o to, aby úsporná a kontrolní komise hned ve svých počátcích byla něčím více, než zastoupením různých politických stran. Půjde o to, aby úsporná a kontrolní komise si vytvořila pracovní prostředí a aby měla dosti pomocníků zvenčí. Pak se jí podaří snížit rozpočet. To bude prospěch republiky i nás všech, neboť každou korunu, kterou republika vydá, si ministr financí vezme z našich kapes.

Zohndli jsme a nebylo to naší vinou. Ale bylo by naší vinou, kdybychom v té chudobě byli děle, než v ní musíme být.

V. G.

Henlein a jeho lidé

Krebs, Böhm, Peters, Kundt, Hacker a jiní stojí před lidovým soudem. Kolik polemik vyvolávali tyto lidé před lety svými články a projevy! Dnes jejich jména zapadají v sloupcích denního tisku, který jen stěží může zaznamenat, co je nejpodstatnější ze žaloby na tyto lidi a v líčení proti nim před lidovým soudem.

Tento spor byl už dávno a dříve rozhodnut na jiné, generální linii, porážkou Německa, Hitlera, nacismu; touto porážkou byli poraženi a odhaleni i oni. Kdysi důležité a řeční, stojí před lidovým soudem mali a zapírající. Možná, že prohlásí, že nevědí, kdo to byl Hitler. Co kdysi se musilo o nich těžce a pravdě dokazovat, co bylo nužno pracně sestavovat z jejich různých projevů, kde se mísila lojalita, určená pro Prahu, a radikalismus pro německé posluchače a čtenáře, je dnes nad slunce jasnější. Tito lidé, kdysi rázné vykračující ve vysokých botách, stojí dnes před lidovým soudem v postojí, který je anám z Norimberka i z Pankráce. Lidé kdysi tvrdí jsou dnes pokorní; lidé, kteří kdysi vystupovali jako mluvčící německé menšiny, stojí tu dnes jako loutky, u nichž

v ostrém osvětlení je vidět jasně drátky a nitě, které ve pohybu jejich úst i rukou. Nebylo o tom všem pochyby pí lety, a přece tyto lidé byli tehdy ochotni žalovat každého, k pochyboval o jejich lojalitě, kdo by tvrdil, že jsou v šol nacismu. Kdysi vystupovali jako mluvčící německé menšiny. Jako mluvčící něčeho, s čím se Češi chtěli tak či onak porýnat. Dohodou i tvrdě, spoluprací i bojem, písemným ujánáním, punktacemi i stranickou politikou, která chtěla v koupit jinými ústupky klid na národní frontě. Bylo to stýkání a potýkání Čechů a Němců v kotlině, kterou vytvářila příroda. Republika rozřešila otázku německé menšiny tím, že se zbavila německé menšiny, že ji odsunula. J málo Němů zde zůstalo. A někteří z nich zůstali nedobívolně, aby stáli před lidovým soudem. Krebs, Böhm, KunRosche, Hacker a j. Zůstali, aby nakonec přece jen poslžili státu, proti němuž útočili a štváli, aby před lidovým sádem potvrdili, že odpovědnost za odsun Němců nesou ti, kří tvořili německou menšinu v Československu. Co teh zapírali, že dnes viditelně jako dno jasné studánky. Co teh zapírali, vystupuje před lidovým soudem v plné nízkosstrašlivosti, zálučnosti, promyšlenosti.

Kdo by dnes vzpomínal na Konrada Henleina, který z čínal jako turnerský cvičitel, který vystupoval jako »mlučí« německé menšiny a byl odměněn úřadem liberecké místodržitelce a který posleze utekl od těch, které vedl skónčil kdysi sebevraždou?

Henleinoví lidé byli nástrojem nacismu a s ním mus přijmout jeho i svoji porážku. Poslední veřejné vystoupe lidi, kteří uvěřili své důležitosti, zapadá ve stručných ref rátech o přelíčení lidového soudu. Dávali se do říše a st tváří v tvář československému lidovému soudu. Tvrdili, za nimi stojí německá menšina. Dnes za nimi sedí několik lidí z SNB. Otázka, která tížila celé generace, byla vyřízen od podlahy.

Nejvýše napadne myšlenka, že ti, kteří byli kdysi v Č ohách a na Moravě a kteří se dostali do říše, ale jinak, m si představovali, sotva budou v Německu šířit sympatie Čechům. Otázka Německa bude dlouho otevřena a bude p třeba, abychom ji sledovali také o to bedlivěji, že je v N mecku tolik odsunutých Němců. Sudeští Němci se ztotožň s Hitlerem, nacismem a Německem. Budou v tom pokrač vat i dnes, když se dostali do říše. S tím nutno počítat. V řešili jsme otázku českoněmeckou. Krebs, Jung, Peter Rosche, Hacker a jiní dokazují, že tak a nejnak to by nutné a jediné možné. Nemáme německou menšinu, ale ti Němci jsou v Německu. A nenáviděli-li republiku v dob kdy neměli rozumných důvodů ji nenávidět, sotva změní svoje city po svém odsunu, což znamená: sledovat případ N mecka. Sudeští Němci byli exponenty Německa, nacismu neni vyloučeno, že Německo bude mluvit jako mluvčí těch sudestských Němců, i když to nebude říkat otevřeně.

V. G.

Naše politická schůze

Už v době první republiky se tu vyvinul jakýsi stas dard; nemůžeme říci, že zvlášť vysoký. Přijede řečník a pře náší na stereotypní thema »O politické a hospodářské situ cí«. Je to zhusta pestrá všehochof toho, o čem se už tyde píše v novinách, takže posluchači slyší po druhé a po tre věci odjinud známe. K prohloubení těch faktů pro nadmě nou přepolitizovanost schůzí ani nedochází. Ta přepolitiz vanost tkví v tom, že se jisté státní počiny a akty vykláda příliš s hlediska stranického, jež pak zastírá a zamlžuje obe nou situaci. S tím souvisí často určitý machiavelismus vj kladů, umně vykonstruovaných tak, aby se zastírel mnoh rozpor mezi politikou, provozovanou ve vládě, a tou, jež a praktikuje na schůzích tváří v tvář voličům. Věci nepopt lární se namnoze připisují k tíži jiných stran Národní fro ty, zatím co vlastním straníkům se namlouvá, jako by j jich strana s tím neměla nic společného, i když je obec známo, že akta nesou i její podpis. U prostého člověka zná mená vlastní podpis závazek, že stojí za tím, co podepsá. Na bývá tu střídme řečeno: podepsal jsem to, poněvadž to byl nutné, a stojíme tedy za tím. Zato se spíše projevuje ten dence uvádět tolik výhrad, že příslušné vládní opatření v nich rozplývá jako pilulka v limonádě.

Řečníci předstupují před lid často s odpuzující farnosť stí; nechápou, že prostor je daleko účinnější a přesvědčivě než kothurn jarmarečních vyvolavačů. Nedovedou se zhusť postaviti na širší základnu, nežli je ona úzce stranická. D

vedou vyloužit a vypreparovat jazyk tak, že se z něho nakonec ztrácí všechno kulturní a lidské. Nedovedou ještě dnes, po zkušenostech s Goebbelsem a okupačními frázemi, pochopit, že lid má jistou nedůvěru v slovo a že si namnoze namísto radikalismu slovy spíše žádá hutnosti myšlenkové; že nechce být ozařován blýskavicemi pathetických vět, ale přirozeným světlem politické úvahy a logiky. Zapomíná se, že na okázalé prostředky gest a jazyka lze nacytat jen voliče nezkušené, kteří ještě netuší dost dobře, že politické řečnění nemá jenom za úkol informovat občanstvo a seznámit je s pravdou, nýbrž že má i, a někdy nepříjemně se vztírající, charakter náborový. Náš lid, přes některé příklady opačné, je však přece jenom individualisticky založen a rád myslí po svém; na paví ocas rozestřených slov se dívá chladně a zpytavě.

Tim více platí naše úcta těm, kteří se dovedou k lidu přiblížit přímo a bez obmyslnosti. Rozumní voliči chápou už dnes, že nám pomůže vlastně strana jediná: strana lidí rozumných a poctivých.

N. A.

Ale jinak hodný člověk. . .

Často, příliš často při hovoru o někom známém nebo neznámém padne otázka: a u které strany, prosím, je? — Jako je přímka určena dvěma body, tak dnes k základní charakteristice známých i neznámých patří informace, ke které politické straně patří. Načej někdy — ale jen někdy — následuje zmirňující formulka: ale jinak je to hodný člověk. . .

Před dávnými lety vidělo dítě člověka bez vyznání. Upozorňovali na něho jako na raritu. A dítě tomu nerozumělo. Chápalo jen, že člověk bez vyznání je raritou, že je to člověk, jak nemá být; a přece dítě cítilo, že to byl člověk vlivný a hodný. — To vše a jiné přestalo. Zíjeme mezi lidmi a nestaráme se o to, v jaké církvi jsou. Nestaráme se o to, jsou-li to katolíci, evangelíci, českoslovenští či bez vyznání. Považujeme to za jejich soukromou věc.

Což by bylo hezké, kdyby nenastalo jiné a tvrdší rozlišování: kdo je u které politické strany. Rozlišování, které zabíhá až do trpké směšnosti; až k tomu, že v ohodbách státních úřadů se upravují odznaky a dávají se do kapsy noviny podle toho, k jaké politické straně patří referent; až k tomu, že s referentem se hovoří od plce i o velmi důvěrných stranických věcech jen proto, že návštěva z venku si nedovede představit, že v ministerstvu by mohl být někdo, kdo má jinou legitimaci než ministr. To a jiné jsou pravdivé a trpké směšnosti.

Hovoří se o práci a o tom, kdo by se pro ni hodil. Dojde k dohodě, že by se hodil ten a ten. Ale pak nastane smutek, neboť ten a ten nepatří k té straně, ke které má patřit. Není to vždy ta strana, která má — jak se říká — ten úřad v rukou. Jsou případy, kdy nepomůže ani legitimace strany, která v úřadě vede, neboť úředník v čele úřadu nechce upadnout v podezření, že myslí jen na svoje straniky; nechce si to — jak říkájí jiní — rozlít u jiných.

Tim lze lehce vysvětlit skutečnost, že lidé, kteří se v politických stranách organizují, je daleko více, než bylo před války. Vědí, že je to potřebné, potřebnější než průkaz národní spolehlivosti. Byt i lepší zaměstnání, přijetí do školy, dobré místo v pohraničí, povýšení, nadílka dítěti, prominutí nějakého hříšku, to vše a mnoho jiného závisí dnes na příslušnosti k politické straně. Z čehož pak plyne, že na tom, aby byli v politické straně a aby je bylo hodné vidět a slyšet, záleží zejména těm, kteří něco chtějí. Politické strany přestávají být dobrovolným sdružením lidí, které spojuje stejný světový názor, a jsou organizacemi, které dovedou ubstarat a uhájit zájmy jednotlivců. Poutem ve straně přestává být v mnohých případech myšlenka, a nahrazuje ji osobní, hmotný zájem a prospěch. Uprostřed velkého počtu příslušníků a velké moci procházejí strany těžkou krizí.

Národní společnost se pomalu, ale jistě dělí na politické církve. Jsou ještě lidé, kteří připustí, že ten a ten je u jiné politické strany, ale jinak je hodný člověk. Snad se i to přestane připouštět.

V. G.

Naše slovanství

Má stále ještě kazy, které mu vytýkají Masaryk. Je přečasto nevěcné, velmi často neinformované, ledaskdy velkohubé. Projevuje se více frázemi než poctivým a systematickým poznáváním slovanských bratrů. Kolik našich lidí se ještě dnes poctí, vě uci rusky? Je veliká chyba, že rusofilství se stalo prakticky

monopolem jediné politické strany. Není na tom vina jen tato strana — ty druhé nevyvinuly bohužel v žádoucí míře snahu, aby jejich lidé nové Rusko lépe znali a hlouběji si zalibili. Vnější spojenecká loyality nestačí a devotní služebníčkovský poměr k velkému spojenci, jak si jej v duobu protektorátní mentality někteří představují, také nemůže být ideálem.

I komunisté i nekomunisté v poměru k Rusku u nás chybují. Každý svým způsobem ulpívají na povrchu. A přece náš vztah k sovětskému Rusku je a musí být pilířem našeho slovanství. Kdo má oči k vidění, stále jasněji si musí uvědomovat, čím nám je nové Rusko. Musíme je denně poznávat. Musíme si vyreklamovat právo na nejinimnější poznání Sovětského svazu po všech stránkách a zejména našim novinářům musí být umožněno, aby nové Rusko opravdu znali a aby je znali důkladněji, než k tomu dávají příležitost krátké oficiální a oficiální zájezdy. Náš vztah k Polku a k Slovanům balkánským musí být obdobně budován na hlubším poznání, na možnosti neobjektivnějších informací o nich. Čili krátce a dobře měně slavnostního a banketového řečnění o slovanství a více každodenního průzkumu slovanských problémů, především ovšem průzkumu nového Ruska. Spojenectví se Sovětským svazem a dobrý poměr ke všem Slovanům ostatním je fundament naší státní budoucnosti a předpoklad naší trvalé státní existence. Anž bychom netaktně hovořili o svých ostatních přátelích ve světě, tuto pravdu musíme hlásat vždy, všude, za všech okolností, ve všech vrstvách a ve všech stranických prostředcích — a není lepší služby této pravdě nad důkladnější poznávání a věcnější a poctivě studium všech slovanských otázek.

Jiří Z h o r

Intervence

Intervence poslanců a politických činitelů jsou něčím tak běžným a vžitým a většinou voličů obecně tak žádaným, že by nemělo smysl bojovat proti nim vůbec. Buďme spravedliví: přemnohou krivdu už odstranily, velmi mnohý šuplík se spícím aktem už otevřely, mnohé poctivé věci pomohly, mnohemu bezpráví zabránily. Jde jen o to, aby ti, kdož intervence provádějí, provádějí je rozumně a aby žádali věci možné, rozumné a s právním řádem se srovnávající. Žádný úřad republiky nesmí být sekretariátem jediné politické strany, i když v čele úřadu stojí vlivný a významný činitel té nebo jiné strany. Ti, kdo intervencují, nesmějí se dožadovat věci protizákonných. Nesmějí fedrovat své stranika na okor existujících právních nebo morálních nároků a práv stranika jiné strany. Nesmějí nutit úředníky, aby přestupovali zákon. Vždyť i intervencující je povinen respektovat zákon, tím spíš, když ten kdo intervencuje, sám je zákonodárcem. Rozumný a moudrý intervenent nezneužívá svého mocensky silnějšího postavení vůči úředníkům, na nichž určité opatření vymáhá. I intervence nutno provádět s taktem a s rozvahou, neboť i tak zvaná zdařilá intervence, provedená bez taktu a bez rozvahy a případně i bez nejmenšího respektu k právnímu předpisům a k nepsaným zákonům morálky »vítěznému« intervenentu a jeho straně spíše uškodí než pomůže. Poslanecké kluby měly by poučit své poslance a sekretariáty všechny své tajemníky, aby proti těmto zásadám nechřestili. Neboť neslušná politika se ve svých důsledcích nikdy nakonec nikomu nevyplatila, a neslušné intervence nejsou ničím jiným, než akty neslušné a nerozumné politiky.

Jiří Z h o r

Škola bez učitele

Byla to ještě nedávno jednotřídky v Trpišovicích na Ledčsku. Učitel odešel někam jinam a děti neochodily asi měsíce do školy, protože ho nebylo možno zatím nahradit učitelem jiným. Nevíme, je-li tento drastický případ ojedinělý; je však docela možno, že i jinde jsou děti, jimž se nedostává školního vyučování.

Na měšťanských školách panuje už po desetiletí vleklá krize: nedostává se odborných učitelů. Na mnohých školách má odbornou kvalifikaci snad pouze ředitel školy, jinak sbor je složen většinou z učitelů nekvalifikovaných zhusta ze začátečníků, kteří ani neprošli zkušenostmi vyučování na škole obecné. Jistě nelze říci, že snad jen učitel s předepsanou zkouškou je učitelem dobrým; přece však fakt, že měšťanky už tak dlouho strádají nežádoucím provisoriem, není možno přehlédnout. I tu tedy běží vlastně o školy bez učitelů — a to není snad jenom zjev přechodný, to je u nás už trvalou institucí.

Na mnohých národních školách se v nynější době projevuje nedostatek učitelů, a to nejenom kvalifikací, ale i

početná. Třídny jsou stažené, mnohde přepínané dětmi; jejich zdravotní stav, beztoho ohrožený, tím pak trpí ještě více. Dovidáme se, že mladí učitelé odcházejí do jiných služeb, výnosnějších. Tím se tento beztak neutěšený stav ještě více zhoršuje. V posledním exposé ministra školství bylo o situaci učitelstva řečeno závažně a otevřeně slovo.

Mluví se o vybavení našich škol. Po stránce hmotné to není valné; za okupace byly k tomu školy oloupeny o nejlepší svůj inventář. Dnes není na školách pořádná knižka anebo mapa; kabinetny se ochudily tím, že po dobu války nebyly doplňovány. Jsou tu i nedostatky rázu organizačního; na měšťankách vládní kuriozní stav: není II. tříd, po třídě I. následuje hned III. To způsobuje ještě větší chaos v osnovách, už tak dost velký tím, že nové osnovy pro měšťanky nebyly dosud vydány. A teď k těmto nedostatkům ve vybavení hmotném a organizačním přistupuje závažná základní slabiny ve vybavení duchovním: chybějí učitelé.

Měsíční plat mladých učitelů nedosahuje ani 2000 Kčs; jsou podporováni povětšinou rodiči, jinak by nevyšli. Poslední platová úprava šla kolem učitelů asi do 10 let služebních zcela bez povšimnutí. Jejich předběžné vzdělání je pro ně skoro danajským darem, neboť nemohou v něm pokračovat pro nedostatek peněz: jaký div, že se pak projevuje stagnace i na knihkupeckém trhu. Člověk bez kulturních potřeb spíše vyhodí peníze za věci nicotné, než aby si koupil knihu, i když má plat třeba dvakrát a třikrát větší. Není divu, že za takovýchto okolností není u mladých učitelů příliš pochopení pro drobnou veřejnou práci sociální a kulturní, tak tradiční u učitelského stavu. Sami by potřebovali ošetření tohoto druhu. Je-li dovoleno dnes počítovat určité odstrčení, pak nutno říci: mladý učitel se cítí odstrčen; myšlení proletářské mu není nijak cizí.

F. Humler

Nezájem o slovenskou knihu v českých zemích?

V poslední době si slovenský denní tisk stěžoval na nezájem o slovenskou knihu v Čechách i na Moravě. Přitom zdůrazňoval, že ve středních městech, jako B. Bystrici, Ružomberku, Trenčíně a j. se u knihkupců prodá více české literatury, než prodají všichni čeští knihkupci slovenské dohromady. Z 1150 knihkupců v Čechách a na Moravě se po zaslání oběžníku Svazu slov. nakladatelů a knihkupců přihlásilo pouze 5 proc. těch, kteří knižní novinky objednali. V mnoha případech vzali jen několik kusů do komise, nebo žádali výhradně odbornou literaturu. Přitom poslal Spolek Transcius 36 českým redakcím přes 1000 knih, ale objednávky zatím žádné nedošly.

Slováci v tom vidí prezírání nebo i podceňování svých literárních výplodů, namnoze i záměrnost. Nedovedou si jinak vysvětlit nezájem o jejich knihu, i když uznávají vysokou úroveň české, která prý často předčí i slovenskou. Nechtějí se přidržet přísloví: »Oko za oko...«, neboť by to nevedlo k žádoucí konsolidaci. Chtějí však, aby propagace slovenské knihy se dala takovou měrou, jaké se dostává české knize na Slovensku. »Kolik české literatury na Slovensku, tolik slovenské do Čech a na Moravu.« V této snaze má pomoci patřičné poverenictvo, mín. informací, školství a nár. osvěty.

Chápeme plně všechna tvrzení a je jisté nežádoucím zjevem opomíjení slovenské literatury v českých zemích. Pohledněme však na samotné Slovensko, kde předpoklad zájmu o vlastní knihu by měl být samozřejmý. Není tomu zdaleka tak, neboť tento pokles vzniká po válce jak z důvodů finančních, tak proto, že je hlad po literatuře cizí, která nám nebyla po šest let dostupná. Toto však platí nejen pro Slovensko, také pro Čechy. Není proto správné tvrzení o vysoké poptávce po české knize na Slovensku, nýbrž po překladech cizí literatury, která je přeložena do češtiny, neboť ve slovenštině zatím není.

Nejlépe snad osvětlí nezájem o slovenskou literaturu přímo na Slovensku malá ilustrace: Ve větším slovenském městě vypsala denní tisk literární anketu. Slo výhradně o slovenské autory, aby byla co nejjednodušší a přístupná nejširší veřejnosti, hlavně studentům. V den, kdy anketa končila, došly do redakce dvě odpovědi. Ani vypsání knižní ceny nepřilákaly větší počet zájemců. Zatím co v českých zemích je o podobné podniky nadprůměrný zájem. Je nutné si položit otázku, kde je chyba a jak by se dala co nejdříve odstranit. Dovedeme spíše pochopit nezájem o slovenskou knihu v Čechách, ale jak pochopit nezájem o ni na samotném Slovensku? Kdo nezná své vlastní, nemůže ani propagovat u druhých, to je logické.

Uspokojivé řešení je možné, stačí k němu dobrá vůle, odstranit zbytečná podezírání a hledat především chybu u sebe sama.

Ludmila Čermáková

Partajnictví

Nemoc, na kterou stůně celý náš život. Chválí-li nebo haní-li nebo kritizuje-li u nás někdo cokoli, první otázka, kterou slyšíš, není, je-li chvála, hana nebo kritika oprávněná — ne — všichni se ptají, které politické straně patří ten, kdo pochválil, pochanil nebo kritisoval. Pro komunistu nesmi existovat rozumný článek v Svobodném slově nebo v Lidové demokracii a národní socialista, který by dal za pravdu článku z Tvorbny, je okamžitě prohlášen za zakukleného bolševika. Návrhy v národních výborech, v závodních radách i všude jinde se posuzují podle politické příslušnosti navrhovatelů. Politici vůdcové Národní fronty se umějí rozumně dohodnout, ale podvůdci a političtí kostelníci nedovedou se dívat na věci bez partajnických klapků. Partajnictví zle zalézá do všech úseků života a politickou legitimaci se dnes lidé ohánějí všude tam, kde rozum, argument a právní předpisy nelze s úspěchem uplatňovat. A tož nezbyvá, než ve všech stranách a případech i proti všem stranám obhajovat masarykovské dělení lidí na stranu slušných lidí a stranu těch ostatních — a slušní lidé bez rozdílu legitimace se nakonec vždycky sejdou. A to je nepochybně nejlepší lék proti jedu partajnictví.

Jiří Zhor

Dopis z Kanady

Milý příteli,

děkuji Ti za dopis. Docela dýchal domovem. Nic naplat, domov, ten cítíme teprve daleko za mořem. A to já jsem k tomu všemu cynik, kterého se hned tak něco nedotkne. Kdybys věděl, jak mi je, když vidím ty zdejší prosté lidi, tady v Kanadě, kteří se buď vracejí domů, na to chudé východní Slovensko, nebo někam do hor na Moravě, jak vroucně mluví o vlasti! A ti, kdož zůstávají, nemohou zapomenout.

Škoda, že někdy i na ten domov musí tady člověk vzpomínat s pocitem hořkosti. Především proto, že pořád ještě nedosahujeme světové úrovně, pokud jde o přesnost a kulturnost v obchodě. S hlediska zámořského jsme skoro primitivové; neumíme hned druhého nebo třetího dne odpovědět na obchodní dopis, ba necháváme i nezodpověděné telegramy. To jsou hříchy, které se neodpouští a které mají nádech neseriosnosti a nezdvornosti. Co bys tomu řekl, že tady v úřadě vyřídí každé podání obratem? Třetího nebo čtvrtého dne dojde odpověď; aspoň toto: Vaše podání došlo, konáme šetření, rozhodnutí pošleme do dvou měsíců. A do těch dvou měsíců to opravdu dojde. Není to fantastické? A každému se zde věří. Nejdůležitější listinou je tu affidavit, což jako osvědčení, prohlášení. Občan prohlásí nějakou skutečnost místopřísežně před notářem nebo zvláštním komisarem pro přísahy, a toto jeho prohlášení je podkladem pro všechna úřední jednání. Protože to občan prohlásil, je to pravda. A lid zde opravdu mluví pravdu a je možno se na ni spolehnout.

Byl to zajímavý příspěvek k morální výchově, taková pravdomluvnost a její pěstování. Ovšem na druhé straně není občan zdaleka tak sešněrován tolika předpisy jako v Evropě. Považoval bys za možné, že člověk nemusí mít žádnou Kennkardu ani potvrzení Arbeitsamtu, ba že se nemusí vůbec policejně hlásit? Zde prostě neexistují od konce války žádné osobní průkazy, nikdo není oprávněn žádat tě, aby ses legitimoval. Žádné gestapo, ani nějaká jeho náhražka tě nezadrží a nekontroluje, a myslím, že by ministra vnitra soudce na místě zavřel, kdyby se stalo něco takového jako je policejní přehmat, přepadení domu nebo člověka policejními orgány. Zdejší člověk vyrůstal ze svobody a je nutno jít daleko k emigrantům, kteří hledali svobodu a našli ji zde v Kanadě.

Zdejší lidé mi hodně píšou a chtějí informace o Československu. Jednoho zajímá hudba, toho zase turistika, toho umění, jiného kostely, průmysl. Mám na starosti i sociální věc, věc dosti obtížná, neboť rozdíl mezi zdejším právem a našim českým je nesmírný; zde je jenom právo zvykové, rozhoduje velmi často commonsense, seelský rozum, řekl bych.

Píšeš tak nadšeně o Praze — ale odsud, kde mám možnost jakéhosi širšího výhledu na všechny strany, ti do toho musím kápnout trochu jedu. Když je Praha tak kulturní, jak horuješ, jak to, že si lidé nemohou koupit lístky do divadla, to jest, ti lidé, kteří k tomu mají poměr, a jak to, že ti, kteří na to peníze mají, tam nejdou? Jak to, že se umělcům daří

špatně, jak sami sem píší? A teď jsou Vaše noviny plné zpráv o krizi knihy.

Máte tam jistě mnoho práce před sebou a budete potřebovat blůžku uzlovatých a koštěte železného na vymetení různých zlořádů, které se pod rouškou nového řádu nastěhovaly kam jenom mohly. Odtud člověk teprve řádně vidí, jaké mravní stopy zanechal u nás nacismus.

Budu tvrdit stále, že není možná do hloubky jdoucí kultura, pokud nebudou lidé zbaveni nejkruťějších hmotných starostí, pokud se nenajedí, pokud nebudou slušně bydlet, pokud nebudou mít slušné cesty. Tam u nás, to jest u vás, v Čechách, tam je všechno převážně zaměřeno na město. A jenom zase na určité vrstvy. Dřeň národa, venkov, ti sedláci, podruhově, ti nemají z toho zbla. Ti lidé potřebují slušné cesty, autobusové spojení, auta, aby se mohli do toho města taky dostat a neztratit tím hrůzu času a hrůzu peněz. Potřebují slušný byt, teplo v něm, vždyť si někdy nemožou v klidu, v pohodlí a v pohodě vyslouchat ani rádio nebo něco si přečíst. Taky potřebují dobré poštovní spojení, aby měli ráno nebo aspoň v poledne na stole noviny. To nejsou maličkosti.

A především je třeba ty lidi osvobodit od úmorné a často docela zbytečné dřiny v domácnosti. Až se vrátím, budu apoštolem hnutí proti marné dřině v domácnosti. Mytí nádobí, umývání podlahy, to je zde v Kanadě ovšem práce pro muže, taky praní prádla a plenek. Nemyslím práce manželů, prostě práce mužů tam, kde se všechny tyto úkony dělají soustředěně. A když to u vás muži nechtějí dělat, ať na to vynaleznou stroje a organizaci, jako u nás. Jsem z vesnice, celou válku jsem tam žil a vím tedy, k jakému otroctví, jak hrubé a těžké práci jsou u nás ženy odsouzeny, hlavně na vesnici. A vidím, jak svobodně a bez zbytečných starostí žijí ženy na tomto kontinentě a jak se proto mohou věnovat výchově svých dětí, svému muži a svému vzdělání.

Jeď do ciziny, ale nestýkej se tam s Čechy, nýbrž především s tamními lidmi. Uvidíš, že potřebujeme vyšší úroveň, hospodářské i mravní. Je těžko učit člověka mravností a poctivostí, když tolik jeho nejnmutnějších potřeb není ukojeno. Je možná čistota bez mýdla? Nehlásám však materialismus, nýbrž mé poznatky jsou poznatky praktické.

Končím tím, že mám zde radost z každé Tvé zprávy, která znamená u nás návrat k humanismu, právnímu řádu a blahobytu.

Tvůj Josef.

politika

Václav Tietz

Otázka nejosudnější

Dost dlouho se náš tisk a naše veřejnost nezabývaly problémem Německa, který visí nad Evropou a světem jako hrozivý, nevypočitatelný mrak. Měli jsme před sebou k řešení příliš mnoho vlastních, vnitropolitických úkolů a Německo bezprostředně po své porážce přestalo být alespoň na chvíli činitelem, s nímž by bylo nutno přímo jednat. Tato chvíle však pomalu přichází a je nutno připravovat naši veřejnost na německý problém v celé jeho šíři a hloubce.

S hlediska čistě národního víme příliš dobře, s kým máme co činit, podle slov Ferdinanda Peroutky „ukázalo se, že je to pro nás otázka života a smrti“. Než zde je právě nejcitlivější náš bod, ona ne právě příjemná skutečnost, že nemáme bohužel tolik hmotných sil, abychom i mocensky mohli vzít svůj osud jen do vlastních rukou. Kdykoliv jsme byli ohroženi hrubou mocí, závisel náš osud na věrnosti a také síle našich spojenců. To ví nebo by mělo vědět každé naše dítě. To je alfa a omega naší politiky, naší státnické moudrosti. K budoucímu řešení otázky německého státu si musíme všichni, od komunistů po lidovce, uvědomit, že jeho uspořádání nezávisí na nás, že snad dostaneme hlas poradní, ale že rozhodnou ti, kdo nesou plnou odpovědnost: velmoci. Je proto nejvyšší prospěšné znát stanovisko a chování velmocí vůči Německu a Němcům, abychom tím lépe mohli zhodnotit a jasně rozpoznat

situaci vlastní. Zde stranické zájmy a sympatie musí jít stranou, neboť na jednostranou informovanost může doplatit po případě národ celý.

Prvním, z počátku zarážejícím momentem při zkoumání velmocenských názorů na Německo je s našeho hlediska a po našich zkušenostech a zkušenostech všech okupovaných zemí jakýsi nedostatek psychologického chápání svým způsobem zvrácené německé povahy, nezvyklé na skutečnou svobodu, nezvyklé samostatné kritice svých vůdců. Jsme proto, myslím, oprávněně skeptičtí k nadějším opravdové a trvalé demokracie v Německu. Než skepse sama nepomáhá řešit problémy, chtě nechtě je nutno postavit program pozitivní, což, jak vidíme, je právě těžký úkol velmocí. Neboť pro ně není dnes Německo jen věčnou hrozbou, je pro ně také obtížným břemenem, houbou, která i po těžké válce ještě vysává jejich nikoliv nenarušené síly a zdroje. A Německo zůstává otevřeným problémem politickým se silným zabarvením ideologickým, jehož význam pro velmoci, jak západní tak i pro Rusko, dnes nemůže nikdo přehlížet, nejméně my. S Německem se dnes již počítá, počítá s ním Západ i Východ.

Je zcela charakteristické pro postoj západních velmocí, že považují Němce za národ jako každý jiný a, příznějme si to, za národ rasově sobě z Evropy nejbližší, jehož dnešní stav v těchto zemích buď někde soucit. Je však nutno poznamenat, že veřejné mínění je v anglo-saských zemích v otázce Německa na rozpacích, podléhá značnému kolísání a největší váhu mají argumenty hospodářské, jejichž krátkozrakost je někdy zarážející. Vlivný socialistický New Statesman poznamenává, že by mohlo být tragické, kdyby nad politikou ministra zahraničí zvítězil kancléř pokladu, t. j. ministr financí. Anglie doplácí na správu své zony 80 mil. liber ročně, které musí zaplatit stejně již přetíženy anglický poplatník, a ten má ovšem ještě příliš mnoho práv, aby se na něho nebral zřetel. Doplácí i bohatá Amerika, která se snaží nikoliv bez úspěchu zakotvit kapitálově v německém průmyslu ve své zóně. Převažují tedy opět otázky hospodářské, americké veřejnosti nesporně mnohem bližší a srozumitelnější než složité, psychologicky podložené problémy politické. Nám pochopitelnější je stanovisko Francie a Ruska, jejichž zkušenosti s německým národem jsou neméně trpké než naše vlastní. Též jejich psychologický odhad německé povahy je podle našeho mínění správnější, reálnější, a nepřekvapuje, že dávají přednost hodnocení politickému. Na své kůži poznaly, že německé hospodářství příliš ochotně dovede sloužit generálnímu štábu. Rusko je však i zde velkorysejší, neboť je si vědomo své síly vojenské i síly své ideologie, jež má v Německu přesvědčené stoupence. Nic podobného nemá vydrancovaná a unavená Francie.

Téměř diametrálně se rozcházejí velmoci v názoru na reparace, který snad v největší míře určuje způsob správy jednotlivých pásem. Anglie a USA jistě nemají tak tíživou potřebu náhrady škod, jejich nedotčený průmysl nemá až na některé vyslovené speciality zájem na reparacích v podobě odmontovaných továrních zařízení. Zdá se jim mnohem výhodnějším, roztočí-li se kola německých továren na německé půdě, zvýší-li se tak německý národní důhod, z něhož by se mohli sami Němci uživit bez doplácení britských a amerických poplatníků. Americký kapitál je zřejmě ochoten velkoryse tomuto roztráčení přispět, a velké americké koncerny jako General Motors se uchycují pevně v některých německých velkopodnicích, mezi jiným v několika automobilkách. Těžko ovšem říci, do jaké míry je možno věřit posledním zprávám, podle nichž produkce značné části německých automobilek a továren na

motory se blíží předválečné výši. I když je možno pochybnosti vzhledem k nízké výrobě oceli a železa skutečně mít, je to výstražný signál, který jen potvrzuje oprávněnost Peroutkovy these, kterou vyslovil 8. prosince t. r. ve Svobodných novinách, že je především nutno pro zlomení německé vojenské síly odstranit výrobu motorů, jež jsou a budou základem moderních armád. Nezakročili v tomto směru v nastávajícím jednání velmoci moudrá, dalekozraká úvaha politická, je nebezpečí, že tato oprávněná these zůstane zbožným, ale nevyplněným přáním celé Evropy. S hlediska vnitřní německé politiky je příznačné, že Schuhmacherovi sociální demokraté nejsou přívrženci zakupování německých koncernů Američany, ba považovali by je za svoji politickou porážku — neboť s ním nebude nikdy souhlasit německý nacionalismus. Naopak jsou horlivými zastánci znárodnění, v čemž jsou podporováni anglickými labouristy a shodují se v tomto bodě i se socialistickou stranou jednoty z ruského pásma. K činům v západních pásmech dosud nedošlo.

Rusové zavedli naopak ve své zóně důsledně plánované hospodářství, které přirozeně do posledního muže pracuje pro jejich jistě víc než oprávněné reparační zájmy. Přesně stanovené úkoly, pracovní povinnost, odstupňované přiděly potravin podle druhu práce a někdy velkorysé přenechávání přebyteků produkce domácímu trhu, dobrá situace vyživovací — to vše přispívá k mnohem lepší pracovní morálce a produktivitě, než v pásmech západních. Vážné hlasy s anglické strany dokonce doporučují, aby tento ruský systém byl převzat pro celé Německo, poněvadž zřejmě nejlépe vyhovuje německé povaze i německému hospodářství. Berlín, v němž se setkává vliv všech čtyř okupačních mocností, je v opozici. Rusové si však vytvářejí spolehlivou třídu svých stoupců, jimž by mohli stoprocentně důvěřovat a přenechat jim vedení. Sami mají na vedoucích místech své nejlepší odborníky a organizátory, kdežto v pásmech západních se často spokojují lidmi jen prostředními, jak ukázala ostrá debata v anglické sněmovně. Hlavní směrnicí pro ruské činitele jsou podle všech známek slova generalissima Stalina: »Nikdo nezničí německý národ, tak jako nikdo nezničí národ ruský.«

Všechny velmoci jsou dnes zajedno v tom, že Německo má být hospodářsky sjednoceno a konec konců sjednoceno i politicky. Zásadní rozdíl je v tom, že Rusové vyžadují napřed centralistické sjednocení politické a pak teprve hospodářské, což je také programem socialistické strany jednoty, jež si od tohoto postupu slibuje zvýšení svého vlivu v oblastech dosud opozičních. Západní velmoci naopak vyžadují napřed sjednocení hospodářské, aby především odstranily své hospodářské obtíže. Pak teprve jsou ochotni přistoupit k federálnímu sjednocení politickému. Výrazem této vůle je sjednocení amerického a britského pásma jen na hospodářském podkladě. Ani zde nelze přehlížeti politické aspirace, připínající se k tomuto postupu. O reparacích bylo v poslední době dohodnuto, že se budou platit ve zboží z běžné produkce, nikoliv v cizí měně nebo z podstaty průmyslové. Pokud Rusové na př. dodávají sami potřebné suroviny a odbírají hotové výrobky, platí Němci vlastně práci a opotřebením průmyslového zařízení. Takto by reparace činily asi 10 proc. odhadnutého německého národního důchodu.

To je stručně a v hrubých rysech velmocenská politika vůči Německu. Na ní spočívá, do jaké míry bude Německo skutečně na dlouhou dobu neschopno roznášet do světa žal, utrpení a útisk. Pro nás skrývá centralistické Německo nebezpečí rozpínavosti, stálou bezprostřední hrozbu. Federativní forma dává nebo může dát opět větší možnosti pro anšlus Rakouska, což znamená naše obklíčení a tím hrozbu nemenší. Za to však živý zájem máme na hospodářském ozdravení našeho souseda, zvláště na ozdra-

vení měn o v é m (dodnes platíme ve styku s Německem zlatými dolary) a přirozeně na reparacích, jež v některých směrech mají přinést emancipaci našeho průmyslu, jehož strojní zařízení je ze značné části německého původu a postrádá výrobu náhradních součástí. O tu nám při reparační kvotě hlavně šlo, a možno říci, že jsme dosáhli úspěchu v tomto směru. Naše reparace mají být uspokojeny jen ze západních pásmech. Stinnou stránkou německého hospodářského vzestupu je pro nás ovšem německá konkurence na světových i evropských trzích. Po uvážení všech okolností, i té, že by asi nezískaly velmocenský souhlas žádné naše velké, zvláště ne územní, požadavky vůči Německu pro provedeném odsunu, lze dojít jen k jednomu závěru: Politicky zůstává Německo pro nás stálým nebezpečím, ať jeho státoprávní forma bude jakákoliv. Zde naši a všech sousedů Německa největší oporou je velmocenský sjednocený dozor a v nemenší míře i společný postup s Německem sousedících států. Největší jejich slabostí byla vzájemná izolace. Zde je také kategoričtější příkaz k naší dohodě s Polskem. Hospodářsky máme více předpokladů k samostatné politice vůči Německu, jež se stane opět naší velkým hospodářským partnerem i konkurentem. Toho jsou si také všichni naši odpovědní činitelé vědomi.

Otázkou nejosudnější zůstává však stále dohoda velmocí, která jediná může udržet vojensky Německo bezbranné, neschopné útoku. A příznejme si, i když je to snad neopulární, že náš osud ze značné míry bude ležet v rukou Velkých čtyř, až budou jednat o tom, jaké místo přisoudí svět Německu. Je naší svatou povinností přispívat k této dohodě podle všech našich sil a možností, a bylo by proviněním na nejživotnějších zájmech národa, kdyby kdokoliv z jakýchkoliv důvodů neodpovědnými projevy ať vůči Východu či vůči Západu ovzduší smířlivosti a porozumění kažil.

národní hospodář

Bohumil Bílek

Slovensko v rozpočtu

Při projednávání rozpočtu se po prvé jasně ukázal význam dohody z 28. června. Povereník financí Josko má funkci výkonného orgánu ministra financí Dolanského. A ježto první je členem demokratické strany a druhý českým komunistou, má jejich poměr tři stránky: vyššího k podřízenému, Čecha k Slovákovi a komunisty k příslušníku strany nemarxistické, anebo lépe protimarxistické.

Jednání ve výběrech je, jak známo, důvěrné. Novináři z něho znají jen poměrně krátké výtahy ze stenografických protokolů a veřejnost zas jen výtahy z těchto výtahů, pokud dovolí místo a politické zaměření listu. I pokud jde o projevy v plenu sněmovny, křivdí jedná strana Národní fronty druhé ve svém tisku tak, že by se časem měly věci občas zabývat orgány Svazu novinářů. Tentokrát byly četné projevy v plenu sněmovny nadmíru jasné. Měly úroveň, za niž se netřeba stydět.

Maľ p e t r e d i v i v u s ?

Významný projev generálního zpravodaje posl. Firta je veřejnosti celkem znám. Druhý v rozpravě byl předseda rozpočtového výboru JUDr. Michal Zibrín, slovenský demokrat, advokát z Bratislavy, za války úředník ministerstva vnitra v Londýně. Chytrý, bojovný: vždy se musí s někým rvát — s advokáty, s Maďary, s komunisty, s Čechy, a se svými ministry. Je na kordy i se stenografy. Jeho projev vždy špatně zaznamenají. Jednou nacyhtali řeč na váleček a čekali. Když si pán poslanec zas přišel stěžovat, pustili mu jeho projev z válečku a řekli: »Tak podtrhněte

červenou tužkou, v čem stenografové udělali chybu. Seděl dr. Zibrín, seděl a naslouchal. Za chvíli praštil tužkou: »Váleček Slovák taky šidí.«

To všechno jen proto, aby nám nebylo vytčeno, že jsme něco špatně zachytili. Dávame obsah řeči, ne text.

Začal: Ve výboru mluvit nesmím. Teď mohu. Jsem rád, že včera výbor schválil úspornou komisi. My jsme totiž schválili i položky, proti kterým máme zásadní námítky.

Číselný výsledek není vylučným kritériem poměru mezi Čechy a Slováků. A dále: Je otázka československá, ale není otázka slovenské. A nyní cifry: V rozpočtu na rok 1946 byly výdaje vyměřeny částkou 64 miliardy Kčs, příjmy 37,8, a tedy deficit 26,2 miliardy. Z toho pro Slovensko, včetně UNRRY: výdaje 10,5, příjmy 5,7, schodek 4,6 miliard.

V roce 1947 je předpoklad rozpočtu pro celou republiku: výdaje 76,3, příjmy 48,4, schodek 28 miliard. (Tady předseda rozpočtového výboru nechal na vědomost, že se vláda rozhodla snížit celkové výdaje o 3 miliardy. Je to snazší způsob, proto, že nebylo zatím rozhodnuto, v kterých položkách se bude škrtnat. A dále proto, že úsporná komise hodlá škrtnat ještě další miliardy. Pozn. zpravodaj.) Z původních 76,3 miliard výdajů je určeno Slovensku 15,5. Příjmy jsou odhadnuty na 9,1 a schodek na 6,2. V procentech činí slovenské výdaje 20%, příjmy 19% a schodek 21,7% z položek pro celou republiku. Podíl v roce 1946 byl 16,2%, 15% a 17,5%. Proto lze říci, že se letos výdaje na Slovensku zvýšily o 3,8%, příjmy o 4% a schodek o 4,2%. Je tedy 40,2% výdajů nekryto. Podle poslance Zibrína nelze vypočítat účast Slovenska na položkách ústřední správy. Podle znalců jiných toto lze — ale o tom až později.

Předseda rozpočtového výboru soudí, že Slovensko je příliš zatíženo, což trvale není možné.

Rozpočet poverenictva sociální péče se zvýšil o 18,79 mil. Kčs. Poverenictvo techniky dostalo více o 15,34 mil. Kčs. Na stavbu cest a mostů je celková položka 265 milionů, na vodní stavby 390 milionů. Položka na všeobecnou pokladní správu se zvýšila proti letošinnému roku o 12,52 mil. V položce jsou i dotace státních podniků a investice. Pověřenec vnitra má více o 12,06 mil. V tom jsou i výdaje na přesídlení Slováků z Maďarska a odjinud. V roce 1946 nebyla v rozpočtu taková položka, ježto ještě nebylo v době přípravy rozpočtu známá dohoda s Maďarskem. Pověřenec pro školství a osvětu dostal navíc 10,34 mil., aby mohl rozšířit síť měšťanských škol, zvýšit náklady na školy postátněné, státní divadla atd. V této souvislosti třeba vyzdvihnout, že vysokoškolské i středoškolské studentsko bude předmětem slušné sociální péče. Pověřenec pro zemědělství a pozemkovou reformu dostal 30 milionů pro zmechanisování zemědělství a dalších 9 milionů pro státní ústav, který bude o tuto mechanisaci pečovat.

Na Slovensku je třeba vyrovnat cenové rozdíly jednak mezi jednotlivými druhy zboží v zemi a jednak v poměru k cenám téhož zboží v zemích českých. Pro tuto činnost, velmi závažnou i politicky, má pověřenec pro výživu 63,7 mil. na různé statky, zejména krmivo a olejnatá semena, — a 52 mil. na jiné účely. Pověřenec pro zdravotnictví dostal peníze pro potírání tuberkulózy a venerických chorob, které se podle poslance Zibrína neobyčejně rozšířily následkem válečných událostí.

Všichni uvedení poverenci dostali přidáno. Dvě položky vykazují snížení, avšak to je jen zdánlivé. 250 milionů bylo prostě přesunuto z účetních důvodů do jiné kapitoly téhož rozpočtu a 1 3/4 miliardy bylo vynecháno v rozpočtu a odkázáno na kmenový likvidační fond. (Problém, co je to? Jak se má obyčejný smrtelník v rozpočtu vyznat, když se výdaje, které podle selského rozumu má platit ministr financí podle státního rozpočtu, přesunují do položek mimo rozpočet? Poznámka zpravodaje.)

Z výnosu UNRRA za rok 1946 mělo Slovensko téměř 1 miliard 500 mil. Kčs. Na rok 1947 má mít téměř 1,700 mil. Kčs. Avšak rozpočet je tady pesimistický. Podle dosavadních zkušeností bude výnos UNRRA vyšší.

V rozpočtu se změnila struktura státních podniků. (Nezaměňovat ovšem s podniky znárodněnými.) Ježto poslanec Zibrín uvedl některá čísla jinak než ministr financí, nebudu je uvádět.

Není ústava. Jsou zvláštní zákony v Čechách a zvláštní na Slovensku. Již rok o tom mluvíme. Měli jsme dvacet let ministerstvo unifikací a přesto se nepodařilo spojit obě koleje v jednu. Dnes tomu říkáme ministerstvo pro sjednocení sprá-

vy. Dali jsme mu celkem 0,3% státního rozpočtu. Co od něho můžeme očekávat?

Významnější je, abychom si znovu nedělali dvoji zákony. Poverenci dostávají 2 až 3 dny lhůty na vyjádření o velmi spletitých otázkách. To nejde.

Avšak šlo by odbourat nebo sloučit některá ministerstva. Necht' to vláda i úsporná komise prostudují.

Říká se, že veřejní zaměstnanci na Slovensku jsou lépe placeni než v českých zemích. To je pravda v nižších kategoriích. Ve vyšších je tomu naopak. Celkem je v českých zemích poměrně vyšší celkový náklad na veřejnou správu po osobní stránce, protože se více rozrostla. V českých zemích je lacinější život. (Opravdu?) Nemáme jednotný platový zákon.

Svobodný kancelářský pomocník III. třídy 1. stupně má na Slovensku ročně 26.152 Kčs, v českých zemích 27.328 Kčs. Je-li ženat, má na Slovensku 35.800 a v Čechách 29.288. — Vrchní komisař, tedy vysokoškolač, třídy I-5A má na Slovensku za rok 44.052 Kčs a v Čechách 42.769 Kčs. Takový blahobyť Češi vyčítají — 1283 Kčs ročně?

Rozdíl je u zaměstnanců smluvních. Na Slovensku mají 3 až 4.000 Kčs měsíčně, v Čechách 2 až 2.200 Kčs. Nemohli jsme dát starším lidem s 10 až 15 služebními roky 2.000 Kčs.

K tomu by snad zpravodaj měl poznamenat, že jsou v Praze ústřední úřady, kde slovenští doktoři mají o třetinu vyšší platy než Češi, kteří nemohli dostudovat. Započítává se služba u Tisa i u Háchy, avšak zahraniční vojáci nemají nikde započteny ani roky, strávené na vojně. To není poznámka proti Slovákům, spíše charakteristika po- někud hokynářského ducha některých Čechů.

Dále pravil dr. Zibrín: Jsou Češi, kteří tvrdí, že se na Slovensko doplácí. Vypočítal jsem, že se doplácí celkem 2% rozpočtu, t. j. 1,6 miliardy. Stojí to za to obnovovat staré pomluvy? Malypetr redivirus? Což jsme komanditní společnost? (Potlesk.)

Dohoda z 28. června nevyhovuje. Doufám, že dobu, potřebnou k vypracování ústavy, nějak přežijeme. Avšak upozorňuji za demokratickou stranu Slovenska, že z košické dohody neslevíme ani „i“.

Není dokonalejšího řešení

Pověřenec JUDr. Jozef Šoltész. Úředník, Praha-Hlu-bočepy. Bývalý ministr sociální péče. Býval vůdcem sociálně demokratické mládeže na Slovensku a slovenských studentů. Klidný, věcný. Agendě svého ministerstva za rok velmi dobře rozuměl. Nikdy se jeho úředníci netrášili, co zas poví, až přijde k mikrofonu. Živý doklad názoru, že Slovensko je politicky dospělé.

Šoltészova základní these: „Současné řešení čs. poměrů je tak jasné, důsledné a rozumné, že je těžko si dnes představit řešení dokonalejší.“ Jednotu státu zabezpečíme nejvhodněji sjednocením životních podmínek na obou stranách. Cesta, kterou jsme nastoupili, je nejlepší zbraní proti všem silám, které dnes legálně či nelegálně oživují v slovenském lidu separatismus, poražený povstáním.

Základní fakta: Stát dává na Slovensko v přímých investicích nebo v subvencích asi 16 a půl miliardy. Z toho na dvouletku 12 miliard. Dvouletý plán předvídá zhruba 30 miliard investic na rok 1947. Třetinu z toho platí stát sám. Republika dává na Slovensko v investicích podle dvouletky 4,347 milionů Kčs. Tedy skoro 37% z 12 miliard. Mimo dvouletku poskytuje stát Slovensku z 4555 milionů 1,928 milionů, t. j. 42,4% z celkových investic mimo dvouletý plán. K tomu třeba připočísti: samosprávě 1,6 miliard, z toho slovenské samosprávě 715 milionů, t. j. 42%. K tomu dále třeba připočísti, že stát dává jiným subjektům celkem 1,175 milionů, z toho Slovensku 262 milionů, tedy velmi zhruba 20 až 25%. Celkem dává stát na Slovensko přes 7 miliard. Investice dvouletého plánu předpokládají pro Slovensko 22 miliard za dva roky, t. j. zhruba 11 miliard za rok. Z nich tedy stát dává sám více než 7 miliard.

Obraz, který se nám po analýze investic státní činnosti jeví, je potěšitelný a slibný pro budoucí vývoj Slovenska.

Kde jsou autonomisté?

Poslanec JUDr. Štefan Kočvara, demokratická strana. Ministerský rada, Bratislava. V Praze je málo znám, pro

charakteristiku snad postačí, že soustředil na sebe nejvíc výkřiků a způsobil nejvíce hluku při celé dlouhé rozpravě o rozpočtu v plenu sněmovny. Snad neukřivdíme, řekneme-li, že je stejně jako někteří jeho rušitelé z komunistické strany Slovenska názorným dokladem junácké složky slovenských politiků.

Hlavní these: Demokratická strana byla za voleb pod tereorem. Prozatímní Národní shromáždění dalo republice absolutně demokratické volební zákony, které umožnily oběma národům letos v květnu projevit svou pravou politickou mentalitu a vůli. DS vydržela nevidaný nápor a soustředila téměř dvě třetiny voličstva, které vedla a povede po cestě budování společné, jediné a nedělitelné vlasti československé (bouřlivý potlesk).

Nejvíce výkřiků vyvolal tímto vyprávěním: 25. července 1945 vyhlásila význačná členka Slovenské národní rady Zarembová: „Bratislava se k nám chová velmi macešsky. — Abyste se pak nedivili, že jsme vás o věcech na slovenském východě neinformovali. Myslím, že nebude potom žádný z nás brát odpovědnost, když si ten lid na zanedbaném východě bude hledat vlastní matku.“ Členka SNR Zarembová je komunistka.

Podle dr. Kočvary volilo letos v květnu 75% voličů košického kraje „československou macochu“, kterou zastupuje demokratická strana. (Potlesk DS — výkřiky komunistů.)

Když 17. IX. 1944 splynuli v Banské Bystrici slovenští komunisté se sociálními demokraty, mluvili v prohlášení o Česko-Slovensku (s pomlčkou a velkým S) jako o státě tří národů: Slováků, Čechů a Podkarpatských Ukrajinců a „pevně věřili“, že si nikdo nebude uplatňovat „předpráva“, která by nutila náš národ hledat spojení k jiným bratrským národům.

Poslanec Vilém Nový napsal v Rudém právu 10. prosince, že monopolní disponování s miliardami je vydírání. Ptáme se, je-li vydírání uplatňovat košické vládní prohlášení v normálních dobách, anebo zda vydíráním bylo dávat nůž na krk republice, která krvácela z celého těla pod knoutou okupantů? Slovenští demokrati republiky nevyhrožovali hledáním cesty k jiným národům.

Na Horehronsku zůstalo obyvatelstvu z povstání množství zbraní a streliva. To zákon nedovoluje. Úřední výzvy obyvatelstvo neuposlechlo. Hlavní velitelství národní bezpečnosti nařídilo domovní prohlídky. Oblastní velitel NB tohoto rozkazu uposlechl a byl za to podle poslance Kočvary zbaven služby.

Soud odsoudil pro hrdelní čin jednoho občana k trestu na svobodě. Podle poslance Kočvary byli za to dva členové senátu drženi snad deset dní ve vazbě, nebyli vyslýcháni a nebylo jim oznámeno, co se jim klade za vinu.

Nechceme, abyste na nás dopláceli

Poslanec Rudolf Fraštacký, náměstek předsedy Sboru pověřenců, dříve pověřenec pro výživu. Ředitel Cukrospolu v Bratislavě. Za války přiletěl do Londýna jako první slovenský partyzán v hedvábné košili, se zlatými náramkovými hodinkami. Malý postavou, velký vytrvalostí. Za květnové volební kampaně jsme ho viděli tančit čardáš s třiceti krojovanými Piešťankami. Většinou sahal po bradu. Ale tancoval bez zastávky. Má krásnou ženu, která zas tančila se šohaji. Nejkrásnější řeč v Piešťanech měl pověřenec pro školství Laco Novomeský: Věcnou, klidnou, v nádherné slovenštině. Volby na okrese vyhrála DS. — Ve sněmovně poslanec Fraštacký mluví věcně a klidně.

V rozpočtové rozpravě žádal, aby se normativně, ve formě zákona, vyhlásilo, že znárodnovací akce je skončena.

Úřady vydaly zprávu o milionové defraudaci v textilu. Hlavník vinník utekl do Anglie s celým majetkem. Kdo mu dal doporučení na cestovní pas? A na národní a politickou spolehlivost? Ostatní vinníci byli zavřeni, avšak ne na dlouho. Jeden byl propuštěn pro chorobu, druhý z rodinných důvodů. Mezi kontrolory byli podle poslance Fraštackého lidé, kteří umožnili velké defraudace. Zmizely suroviny na 20.000 obleků. Na Slovenskou jsou účtárny, které nezanesly položku mzdy za 570.000 m textilu.

Zahraniční obchod. Češi kupují suroviny pro celou republiku, Slováci pro celek dosud nic. Slovenské továrny musí dodávat celulosu na český trh, české továrny vyvážejí z 80% do ciziny, aby získaly podstatně vyšší ceny. V Anglii byla za-

ložena Společnost pro vývoz skla za účasti pražského generálního ředitelství, avšak oblastní ředitelství v Bratislavě bylo k účasti připuštěno teprve po 3 měsících konferencí, dopisování a služebních cest do Prahy a do Bratislavy.

Jsmo pro státní jednotu, avšak proti hospodářskému centralismu. Hospodářská decentralisace, to není ani separatismus, ani dualismus. Nehleďte ve vědeckých knížkách, je-li možné sloučit ústřední hospodářské plánování s hospodářskou decentralisací při provádění plánu. Sovětský svaz to provádí s velkým úspěchem.

V severních Čechách jsou manifestace občanstva a plenární schůze okresních národních výborů jen za tím účelem, aby se protestovalo proti přemísťování továren na Slovensko. To nevidíme rádi. Ve Varnsdorfu bylo pro přemístění na Slovensko určeno zařízení chemické továrny, které před pěti lety Němci přenesli do říše. To podřívá seriosnost celého našeho plánování. (Hlas na novinářské tribuně: Když je pro plán, ať nemluví proti!) A ty protesty proti přemísťování průmyslu nejsou projevem proti Slovákům, nýbrž jen hájením jednoho regionálního zájmu proti druhému.“ Druhý hlas: „Ale v tom, co pan povereník říká, je zárodek rozumné základy pro dohodu.“ Třetí hlas: „Buďte zticha.“

Slovensko, řekl dále posl. Fraštacký, je reservoárem pracovních sil. Čerstvých čísel není. 1. září 1946 bylo z tohoto reservoáru odčerpáno 200 tisíc pracovníků do Čech. Další síly se právě verbují. (Hlas českého novináře: „Aha! A kde je jednota?“) Fraštacký: „To je pro nás samozřejmá povinnost.“ („Hrome, on mne slyšel!“) Ale ne do nekonečna, na východním Slovensku, těžce poškozeném, není dělníků. (Neslyšel tě!)

Vedeme proti byrokracii neúprosný boj, avšak je třeba řádně platit státní zaměstnance. (Novinářské zahlučení: Demagogie. Hlas: ... nebo jemná nuance.) Není organizace, která by se o státní zaměstnance účinně starala. Nenaříkám nad tím, že v úřadech je úplatkářství. Musíme proti němu bojovat. Ale chceme, aby naši úředníci byli lidé s pevnou „chrbtovou košou“. Náš státní zaměstnanec není agresivní. Je z toho možno vyvozovat, že je spokojen s nynějším stavem? Je to jen důkaz toho, že má smysl pro potřeby státu.

Budeme přeručovat 100.000 veřejných zaměstnanců do výroby. To třeba provést spravedlivě a bez ohledu na příslušnost k politickým stranám. Lidé s pocitem křivdy nebudou vyrábět s chutí.

Struktura úřadů na Slovensku se změnila. Tedy nemožno vzít za základ stav z roku 1938. (Zas ten novinář: A včera ano? Stát má jiné úkoly. Proč jen se u nás tolik věcí ve státní správě dělá lineárně?)

Fraštacký: Košický vládní program je Magna charta slovenského národa. (Slovenský novinář: Tak to také Gottwald vyhlásil.) Ceny na Slovensku jsou neúměrně vysoké. Pracující lid na ně nemá. Jsou však lepší než před půl rokem. Slovenští dělníci, o nichž sám prezident republiky zjistil, že mají vyšší pracovní morálku než jejich druzi v ostatních částech republiky, zvýšili výrobu. Snížili jsme cenu marmelád, jamů, textilu, cukroví a piva; umělé tuky budou následovat. Zemědělci však dosud doplácí na vysoké ceny průmyslové výroby.

V době nesvobody jsme neochvějně hlásali československou myšlenku. To pro slovenské demokraty není věc taktiky nebo náhodné konstelace, v nás rozhodla výchova.

Potřebujeme důvěru. Vzájemnou důvěru. Musíme si věřit. Štefánikovo heslo platí: Věřit, milovat, pracovat. Hlasisté nás vychovali v duchu TGM. Jsme politicky dospělí. Musí se k nám mluvit jasnou řečí. DS se předem podřizuje řešení, které věda vypočítá pro finanční otázky. My Slováci máme tolik národního sebevědomí, že nechceme, aby nám „někto vyhadzoval na oči, že na nás doplácá“.

Bylo vypočítáno, že 100.000 státních zaměstnanců bude ve výrobě přinosem asi 10 miliard Kčs. 200.000 Slováků v českých krajích je tedy 20 miliard... (Novinář: Není)... Jaký to přínos společnému budování! (Ale do rozpočtu nepatří.)

Má se každá pomoc vážit na nejpřesnějších vážkách? (Sedí-li pohromadě u stolu češi, zaplatí si účet u vrchního každý zvlášť. Za Slováky platívá jeden za všechny. Slováci považovali projevy Čechů v rozpravě za nevkus nejnavídnější, chalupářský, úzkostlivý, škrtilský, pamatující na to, co bude zítra a později — šifra G. v nedělních Svobodných Novinách.)

Jsmo bratia, to značí, o nás nechť rozhodne láska, řekl Hviezdoslav. (Novinář k slovenskému kolegovi: Kamaráde, patří básníci do rozpravy o rozpočtu?)

Slavný francouzský státník Poincaré (Už tě zase slyšel

— to byl, myslím, matematik) řekl: »Čísla jsou mechanická.« Záleží na duchu a na práci, které budou rozpočet realizovat. Je nám všem třeba více porozumění a větší důvěry, abychom mohli žít ve společné vlasti Čechů a Slováků. (Potlesk.)

Kuloáry

Řekl jeden z českých škrtilů, příslušník strany, která ze všech nejméně ráda slyší o slovenské autonomii: Nechť si Slováci ponechají tolik orgánů, kolik chtějí. Co mají navíc, než je v zákonech, si musí platit sami, z položek mimo rozpočet. Co je na slovenské orgány podloženo zákony, musí postačit rozpočtové příjmy ze Slovenska. Tak to bude, až bude rozpočet vyrovnán. Zatím slovenský schodek musí být úměrný schodku českému. Ovšem na společné orgány budeme přispívat vyšší kvotou než poměrem obyvatelstva. Budeme si pokládat za čest zaplatit všechno, co potřebuje pan prezident i výdaje Jana Masaryka s Vladou Clementisem dohromady. (Slováci jistě rádi zaplatí ministerstvo informací.) To ovšem není myšleno do slova.

V republice bylo 1. listopadu 1946 zhruba 12 milionů obyvatel, z toho v českých zemích 8.7 a na Slovensku téměř 3.5 mil. Jak uvedl dr. Jaroslav Kolářik, má každý občan průměrně platit za rok 2.700 Kčs daní a dávek. Průměr na české země je přes 3.000, na Slovensku pod 2.000 Kčs. Tak je to správné, průmyslové kapacitě obou zemí odpovídá zhruba poměr 3:2. V roce 1947 se odhaduje výnos veřejných dávek v poměru 4:1, to je lepší než dosavadní výsledky v roce 1946 6:5. V samosprávě (bez složek, které na Slovensku nejsou) je poměr na rok 1947 7:3.

Ale to není to hlavní. České země na Slovensko doplácí krutě, avšak rády, pokud jde o výdaje na investice. Tím se v podstatě zvýší platební schopnost Slovenska již v nejbližších letech.

České země, řekl jiný poslanec, lidovec, nechtějí doplácet na výdaje zbytečné. To už proto, že mají samy dost zbytečných výdajů, snad více než Slováci.

Říká se, že si ministři bez výjimky nevybírají poslancecké platy. Dále se říká, že plat pověřence je dvacet tisíc měsíčně a že si všichni čtyři pověřenci, kteří jsou poslanci, tedy příslušníci obou stran, bez výjimky své poslancecké platy vybírají. Je to pravda? To je maličkost, ale chalupnické Čechy mrzí, i když uznávají, že v 70 miliardách rozpočtových výdajů to je pakatel.

Slovenští poslanci — SNR?

Význačný český sociální demokrat soukromě navrhuje, aby Slovenská národní rada byla zrušena a aby její funkci konal sbor všech slovenských poslanců, který by zasedal zvlášť. Neurazí návrh Slováky? Šel jsem se zeptat. Slovenský demokrat: Vyloučeno, zasedáme v Praze čtyři dny, den ztratíme cestováním, někdy dva, kdo má ke svým voličům daleko. Kdy bychom zasedali jako SNR? Agenda poslancecká nás plně vyčerpává. A potom, obě menší slovenské strany by byly neúměrně zastoupeny.

Slovenský komunista: Není oficiálního ustanovení, věc dosud nebyla navržena. Sám jsem ji nepromyslel. Myslím, že by to v zásadě šlo.

Vyhovuje dohoda z 28. června? — Demokrat: Nevyhovuje, vykládá se zlomyslně, vysocí úředníci pražští jí zneužívají, pro nás základem je košický program. — Slovenský komunista: Červnová dohoda plně vyhovuje.

Závěrem sluší podotknouti, že KSS nashromáždila o autonomismu některých demokratů stejně vysoký, ne-li vyšší stoh dokladů, jako DS o autonomismu některých slovenských komunistů. Jsou celkem známy. Demokraté si stěžují, že poslanec Holdoš, předseda smíšené očištné komise, svolal jen dvě formální schůze, takže společná obou stran konkrétní čistka ještě nezahájila.

Tož načerpejme z vánočního míru více důvěry, přátelé!

Karel T a r a b a

Jak stát ztrácel miliardy

II. Dostanou se náhrady za znárodněný majetek za hranice? Některé ano. Z nich část legálně a část jinak. Legálně podle dosavadního stavu myšlení a jednání dostane náhradu ten občan spojeneckého nebo neutrálního státu (o ostatních není rozhodnuto), pokud k nám přinesl hodnotné devisy — dolary, libry atd. Za koruny nebo za marky dávat dnes dolary dobře nemůžeme.

Nyní o tom »jinak«. Před válkou zjistila parlamentní Úsporná kontrolní komise, že některé firmy platí na př. za surové hedvábné na dámské punčochy nápadně vysoké ceny. Na světovém trhu se v určitý týden platilo 100 a naše firma platila 140 až 165. Jiná továrna kupovala přízi za 4 miliony ročně. Měle, tuším, tříměsíční úvěr anebo 2 % slevy při placení hotovém. Platila hotově a skonto si nestráhala. Poslanec Remeš nikdy nezjistil, kolik roků se tak dalo — a kolik firem to dělalo tak, anebo způsobu poněkud složitějšími.

Přijela k nám delegace cizí armády. Spojenec to byl, skvělé uniformy, řády, hodnosti, kupoval kanony u Skodovky, nebo kde, a ne a ne se dohodnout. Na ředitelství věděli, že ten stát kanony nutně potřebuje. Šéf prodejního oddělení byl nemocen, zastupoval ho mladší člověk, technik skvělý. Poslali mu na pomoc obchodního praktika. Zeptal se: kolik? Delegace se rozveselila, obchod byl podepsán za 24 hodiny. Později se přišlo na to, že praktik dal členům delegace provisi sice úměrnou ethickým zásadám mezinárodních zbrojařů, avšak přitom si vyjednal čtvrtinu té provise pro sebe na zvláštní konto v odběratelově zemi. Nevím, zda jsem to popsal správně — v Plzni se to nestalo a poslanec Remeš nikdy nebyl přizván k revizi účetnictví mezinárodního obchodu se zbraněmi. Nechtě promluví znalci, až se jich nová parlamentní kontrolní komise zaptá: Je něco takového možné dnes? A zásadně: Má či nemá takových metod užívat průmysl znárodněný? Praktikuje je konkurence v jiných státech?

Nechme zbrojaře v klidu, pokud nás sami nevyruší. Co znárodněný textil, cukr, sklo — podle zákona se musí spravovat podle obchodních zásad. Jsou tam — jako v soukromém úseku — možné přesuny peněz za hranice? To se však přímo týká spíše výboru sněmovny pro kontrolu dvouletky, s níž si nová úsporná a kontrolní komise musí práci přesně rozdělit.

Rozdělit práci... Remeš a druhové navrhovali vydat zákon o přesném vymezení kompetence ministerstev. Navrhovali to v komisi v roce 1936. A to nebyli zdaleka první. V prosinci 1946 dokazoval generální zpravodaj o rozpočtovém zákoně posl. Firt, že dnes jedná 4 i 5 ministerstev o téže věci, která nemá význam zásadní...

Rozpočet. Stará úsporná a kontrolní komise zjistila, že je třeba zachovávat hlavně dvě zásady:

Pozor na malé položky v rozpočtu

Stát je mohutný stroj. Někdy trvá dlouho, než se dá do pohybu. Ale když jednou jede, je velmi těžké jej zastavit. Když je v rozpočtu třeba nepatrná položka na něco, má to něco už tím zákonným podkladem. Co na tom, že se ve skutečnosti vydá víc — úředníci osobně neručí a odpovědnost ministra silné koalice — v menších případech, a je-li osobně zcela bezúhonný, což u ministrů republiky bývá pravidlem — taková osobnost je v praxi snad dosti problematická. Křeslo ho nestojí. Do konce roku 1937 proinvestoval stát do státních dolů v Baňské Štiavnici, Kremnici, Rožnově a Železníku a do železáren v Podbrezové 992 miliony korun. Investice: 218 milionů. Dohromady 1210 milionů. Politické důvody mluvily pro investice. Vojenské rovněž. Hospodáři usoudili, že výsledek nebyl úměrný nákladu. Kdo to zavini? To se parlament nedověděl.

Miroslav Růtka

O naší divadelní krizi

I.

Se slovem krise nesetkáváme se v divadelním životě po prvé ani naposled. A řekněme hned, že v divadelní oblasti, od přirozenosti sklonné k nervositě, přehánění a zveličování, netřeba je vždy bráti se smrtelnou vážností. Prolistujeme-li noviny z dob první republiky, shledáme, že jsme mívali nějakou tu divadelní krizi takřka každý rok a že jsme jich ve zdraví přežili několik tuctů. Stačilo, aby se jednu sezónu nezrodila význačná novinka domácí či cizí nebo aby selhaly dvě, tři premiéry, a již zazněly poplašné výstrahy, že máme krizi dramatiky, dramaturgie nebo režie. Zadívané-li se však na tyto krise zpět z většího časového odstupu, chápeme jasne, že šlo jen o delší či kratší údobí stagnace, tápání či nového sbírání sil, jež se vyskytují v každém umění. Žádná tvorba nemůže se pohybovat stále na vrcholech a má nutně periody vzestupu a sestupu, oddechu a vzepětí. Ale divadelníci, kteří jsou si vědomi, že jejich umění nemá trvání v čase a je závislé na vrtkavé přízni davu, snažívali těžko taková stojatá údobí. Chtěli by jet stále na nejvyšší obrátky, chtěli by stále něčím překvapovat a vábit. Již Stanislavskij upozornil na tuto nedočkavost divadelníků, kteří, dychtíce urychlití vývoj, často jej jenom neúčelně znásilňují.

Mluví se tedy opět o divadelní krizi. Jedni vyslovují to slovo s těžkým pesimistickým přízvukem, jako by tentokrát šlo skutečně o být či nebýt českého divadla. Druzí — tak trochu po vzoru pštrosa, ukryvajícího hlavu v písku — namlouvají sobě i veřejnosti, že není důvodu k obávám a že se divadlům vede dobře, i když se jim vede špatně. Není bez zajímavosti, že do skupiny těchto optimistů patří nedávno utvořený Český herecký svaz, ačkoliv jeho nejvýznačnější složka, Svaz čs. herectva, byla před rokem, kdy rozdíl mezi aktivy a pasivy nebyl ještě zdaleka tak znepokojivý, mínění právě opačného. Mají tedy pravdu optimisté nebo pesimisté? Jde opět jen o planý poplach, nebo jsme se octli skutečně ve slepé uličce, z níž nutno stůj co stůj naléztí východisko? Je vina na době či na divadle nebo na — obou? Zklamalo obecnstvo nebo divadelníci? Jde jen o krizi hospodářskou, nebo také o krizi duchovní, o krizi uměleckou? Učiniti správnou diagnosu je nesporně důležité, protože na správné diagnose závisí též správné léčení.

Deficity

Krize hospodářskou lze sotva popírat, tady nepomůže ani pštrosí taktika ani optimistický sebeklam: neboť o té mluví jasnou a tvrdou řečí znepokojivé cifry schodků, jež dosáhly od dob revoluce málem čtvrt miliardy. Fakt, že snad v celé oblasti Čech a Moravy nenajdeme divadla, jež hož rozpočet by byl alespoň přibližně v rovnováze, do svědčuje sám o sobě, že v porevoluční výstavbě našeho divadelnictví se stala nějaká chyba, že byla předimenzována a nepočítala dost opatrně se skutečnými poměry. Nepočítala především s hospodářskou tísní, která je důsledkem každé války a jež se nezbytně projeví i v poklesu divadelní konjunktury. Reforma měny, majetkové dávky a vázané vklady, několikanásobné zvýšení cen, jemuž neodpovídá ani zdaleka úprava mezd a platů, daňové zatížení a nutnost doplňovat nezbytné životní potřeby, jichž zásoby byly vyčerpány válkou — to vše způsobilo, že životní úroveň občanstva většinou poklesla hluboko pod úroveň předválečnou a že v rozpočtu jednotlivců nezbyvá ani při nejlepší vůli a zájmu mnoho peněz na potřeby kulturní.

Říká se, že jiné státní doly v Čechách jsou obdobou. To není pravda. Šlo o doly v Sudetech. Tehdy se německým horníkům musila dát práce, ale vojenské důvody i hospodářské mluvily proti investicím. Avšak: investovalo se. Ani tu parlament nenalezl vinníka, tak spleť to bylo.

To nebyly malé položky. Mluvil jsem o velkých, protože jsou zajímavější, a technika provádění je stejná. Než prosím, malou položku: 80.000 Kč. Vybraly se někdy po převratě na malých pokutách z důchodků. Financové a celníci byli špatně placeni, dřeli se přes čas, v dešti, mrazu, sněhu; a vzdělaný zákonodárce prohlásil: »Habeat sibi«. Ať si to nechaj. Tak vznikl dobročinný fond důchodkových pokut. Ten už spadá pod druhou zásadu parlamentní úsporné a kontrolní komise:

Pozor na položky mimo rozpočet

80 tisíc se rozrostlo do konce roku 1935 na 89 milionů. Za dva roky (tuším 1934—1935) vzrostl o 12 milionů. Byl tedy výborně spravován? Jak se to vezme. Fond vlastnil asi 33 obytných budov v hodnotě 47 milionů korun, a, prosím pěkně, také 27 kasáren, odhadnutých na 15 milionů. A stát platil číží fondu svých vlastních zaměstnanců. Ve správě fondu seděli vysocí úředníci ministerstva financí. Toto ministerstvo bylo snad zároveň přímým dohlédacím orgánem nad nimi. Výsledek? Parlamentní komise jej označila slovy: neudržitelné hospodaření i vedení knih. Obvinění úředníci se vůbec nepokusili o obhajobu. Ale ministerstvo financí po dvě léta na opěťované naléhání parlamentní komise prostě nereagovalo.

Podle zprávy Rudého práva má budoucí parlamentní úsporná a kontrolní komise daleko větší pravomoc, než měla ta předválečná. Výborně. Precedenty se tvořívají nejčastěji na začátku činnosti. Jde o to, aby nová komise vykročila do života pravou nohou napřed.

Důvěra občanů

Právě před vánocemi těžkého roku 1938 vydala komise přehlednou zprávu za celé IV. období parlamentu, tedy sněmovny a senátu dohromady. Od voleb v roce 1935 do prosince 1938 — byl to, pokud se pamatují, její labutí zpěv. Mnoho věcí je v té zprávě; slušný tisk ji uveřejnil 17. prosince. Některých jsem již použil; tu nejzajímavější jsem vám nechal na konec. Tož za ty roky došlo do celého parlamentu 8171 dopisů. Z toho dostala úsporná a kontrolní komise, složená z členů sněmovny i senátu, celkem 3257 dopisů z občanstva, tedy asi 40 %; přesná komise ovšem »sdělila s veřejností«, že jich bylo 39 %. Měla tedy ze všech výborů sněmovny největší význam a největší důvěru — přes to, že mnoho lidí předsedovi komise, posl. Beranovi, již tehdy nedůvěřovalo.

Dostávala i dopisy anonymní. Komise, to není redakce, kde se anonymní dopisy obyčejně zahazují. Parlament je úřad, který má i svého sekčního šéfa, odborové rady atd. Na přípis dává razítko a jedací číslo. A kontrolní komise prověřovala i anonymní udání. Mnohé z toho byla práce zbytečná, domovnice a tak. (Správcová domu svůj dopis vždy podepsala.) Někdy při šetření o malých chybách nalezla tisícové nepořádky. Šla na to tedy induktivně, od konkrétních případů k zásadám. To asi měl na mysli lidovecký narodohospodář inž. Mixa, když nedávno radil, aby nová komise »nehledala chlupy«. No, aj tak se může, aj tak. V liberalismu, zdá se, těch zásad tolik nebylo. Nyní jich je lavina, a spíše jde o to, jak se provádějí.

Jeden zvyk necht neupadá v zapomenutí: věnovat 4—6 týdnů zkoumání každé významnější kapitoly rozpočtu. Kontrolovat a spořit, na to musí být pokdy. Bůh také nestvořil svět za jediný den a parlament není všemohoucí, ani podle ústavy.

K tomu musíme připočísti, že se změnila poněkud i psychologická atmosféra. Za války chodili totiž lidé do divadla nejen z touhy po umění a rozptýlení, nýbrž i z toho důvodu, aby slyšeli české herce česky mluvit a zažili tak pocit národní pospolitosti, jenž jim byl pak posilou v muživém čekání. A pak — za války nebylo mnoho zábav na vybranou a penězi se nijař nešetřilo, neboť jednak nebylo za ně co koupit. A pak všichni žili tak trochu va banque. Dnes má občan na vybranou řadu možností, jak strávit večer: a je tu především kino, které má mimo pohodlnější přístupnost a větší láci i tu přitažlivost, že cizí filmy dovolují divákovi nahlédnouti důvěrně do života oněch zemí, od nichž byl po šest let odloučen, a uvidět válku, již prožil, i s druhé strany. To vše způsobilo, že zájem o divadlo u srovnání s válečnými dobami opadl a že — řečeno hospodářsky — produkuje více divadelních představení, než kolik je dnešní obecnost schopna zkonsumovati, čili že máme divadelní nadvýrobu.

Gründerství

První chyba, již se dopustili ti, kdo plánovali přestavbu našeho divadelnictví po revoluci, tedy byla, že šli spíše za extensitou než za intensitou, že zřizovali a zakládali divadla, aniž předem uvážili, bude-li pro ně za nových poměrů i dostatek podmínek hospodářských a uměleckých, t. j. dostatek obecnstva, repertoáru, režisérů a herců. Opravdu zdravá a plodná divadelní kultura nespočívá totiž na počtu divadel, ale na jejich jakosti a tvůrčím potenciálu. O divadelní kultuře v pravém smyslu budeme moci hovořit tehdy, až divadla dobré umělecké úrovně nebudou pouze v Praze či v Brně, ale i ve větších provinčních městech, až se i na venkovských a pohraničních scénách bude nejen hrát, ale dobře hrát. K tomu je ovšem zapotřebí, aby schopní režiséři, herci a absolventi konservatoří se netísnilo pouze v divadelně překrvené Praze a nepodléhali předsudku, že mimo Prahu není života. Naše divadlo potřebuje nejen zdatných divadelníků, ale i pionýrů, kteří se nebudou zdráhat obětovat několik let práci po venkově. Vzpomeňme jen, kolik našich nejvýznamnějších herců šlo v minulosti touto cestou a jak obohatila jejich osobnost i vývoj právě léta, strávená na venkově. Snad by neškodilo, kdyby pro herecké adepty bylo několik takových pionýrských let přímo podmínkou trvalého zakotvení v Praze. Pro nadané absolventy konservatoří byla by taková praxe jistě užitečnější, než promarnit čtyři další léta drahocenného mládí na musické akademii.

Na regionálních divadlech budeme pak požadovati, aby nežila pouze papouškováním pražského repertoáru, ale vytvořila si vlastní, osobitou dramaturgii, aby také ona přispívala svou hřívnou k vývoji české dramatiky. Pokud dramatičtí autoři, především začátečníci, budou hledat nástup ke své divadelní dráze jen v Praze, a pokud nebudou přicházet nová dramatická díla do Prahy i přes venkovské scény, do té doby nebudeme oprávněni mluvit o účelné dělbě divadelní práce a zdravém oběhu tvůrčí energie.

Zmínili jsme se o nadprodukcii, zaviněné nadměrným počtem divadel. Ale jest ještě jiná nadprodukcce, s hlediska uměleckého snad ještě nebezpečnější:

nadprodukcce premiér.

Je to cosi jako vyhánění čerta ďáblem. Divadla, jež se ocitají v hospodářské tísní, protože nemají s dostatek obecnstva, hledí si pomoci tím, že sypou jednu hru za druhou. To je ovšem pochybená politika, jež nemůže vésti k ničemu dobrému. Je to plýtvání penězi, pracovní energi i pozorností obecnstva, které, jakmile se objeví hra nová, ztrácí zájem o starší. Rozumí se, že při takové pestré a překotné střídě repertoáru nemohou být jednotlivé hry ani dokonale obshazeny, ani dokonale nastudovány, což má za důsledek snížený úspěch, jenž vyžaduje opět rychlé nasazení další hry. Tím se dostávají divadla do bludného kruhu: produkují nadmíru premiér, aby unikla krizi, a zvyšují

krizi právě touto nadprodukcii. To je stará nemoc českého divadelnictví, proti níž brojili všichni zkušení praktici i theoretici. A proto tím více překvapuje, že mezi dnešními vedoucími činiteli jsou někteří, kdo, jak se zdá, pokládají tuto výrobu na běžícím pásu za projev zdravé výkonnosti, odpovídající cílům dvouletky. Divadelní dvouletka měla by však usilovat právě o cosi opačného: o takovou úpravu podmínek divadelního provozu, aby každé divadlo vystačilo tak s 15 premiérami do roka, ale aby za to každá z uvedených her byla vzorným představením, hodnotným obsahem i formou. To jest jediná cesta, jak snížit výdaje bez jakékoliv újmy na gázích a na uměleckém vybavení každé hry, a jak zlepšiti i hospodářskou situaci českého dramatika bez nového zatížení divadel. Autorovi totiž mnoho nepomůže, zvýšíme-li jeho tantiémy o nějaké to procento, zmizí-li jeho hra s repertoáru po několika reprisách. Ale pomůže mu, dožije-li se aspoň třiceti představení, bude-li nasazena a hrána takovým způsobem, aby se mohla na jevišti skutečně vyžít.

Divadlo a lid

Toto snížení počtu premiér, v němž vidíme jednu z hlavních cest k ozdravení našeho divadelnictví, má však jednu základní podmínku, s níž mělo být při výstavbě našeho revolučního divadelnictví vlastně započato: novou organizací divadelního obecnstva. Mimo důvody, které jsme již vypočítali, jest jednou z hlavních příčin divadelní krize, že divadlo ztratilo velkou část svého kmenového obecnstva, jež bylo právě nejtěžší postiženo poklesem životní úrovně, ale nové nedovedlo posud získati. Ono nestačí jen do omrzení opakovat v řečnických projevech, že dnešní divadlo je divadlo lidu a pro lid, ale je nutno ten lid do divadla skutečně přivést, vzbuditi jeho zájem a vytvořiti z něho nový a pevný kádr návštěvníků, již by byli divadlu oporou v dobách dobrých i zlých. To nelze ovšem ponechat náhodě, protože každá výchova musí být plánována a dovést využití všech vhodných prostředků. Lidové divadlo za první republiky a NOÚZ za protektorátu ukázaly, kolik lze docílit obratnou organizací. Dnes jsou v tomto směru možnosti ještě nepoměrně větší — co by tu mohla vykonati na př. ÚRO a osvětové odbočky národních výborů! Ale prozatím, pro samé uvažování, jak má nová jednotná obec návštěvníků vypadat a kdo ji má spravovat a vést, bylo toho vykonáno pramálo. A tak divadlům nezbyvá, než obnovovati v různých formách proklínaný abonentní systém a lákati do divadla znovu předválečné obecnost, jež z něho bylo po revoluci ne právě zdvořile vykazováno.

Nová výstavba našeho divadelnictví bude stále více či méně stavbou na písku, pokud jí budou chybět pevné hospodářské základy. A těmi nemohou být — i když jsme prohlásili divadla za veřejný statek kulturní — pouze státní dotace a podpory: pevnou základnu může dát divadlu jen dostatek obecnstva, rovnováha mezi výrobou a odběrem. Je samozřejmé, že žádáme-li na divadlech, aby plnila především poslání výchovné a kulturní, nemůžeme jim odepriti určitou veřejnou pomoc. Ale tato pomoc nesmí jíti jen na účet státní pokladny, beztak už do neúnosnosti přetížené, a nemůže být neomezená. Divadlům bude nutno jasně říci, co se na nich žádá a co za to dostanou. Ale pak bude nezbytno trvat na tom, aby se svěřenou hřívnou svědomitě hospodařila a spoléhala i na vlastní síly. Nelze do budoucnosti již připouštět, aby se hromadily schodky a divadelní provozovatelé lehkomyšlně spoléhali, že to na konec někdo přece jen zaplatí. V zájmu státu a konec konců ani v zájmu kulturním není, aby byla uměle udržována při životě organizmy, neschopné života. A poskytuje-li již stát či jiná veřejná korporace peníze, musí mít vědomí, že je nevydává nadarmo a že se jí zúročí alespoň poctivou kulturní a uměleckou prací.

Tady přicházíme k dalšímu bodu,

k divadelnímu zákonu.

Mnoho zmatků a krisí bylo nesporně zaviněno tím, že jsme nedovedli včas dáti revoluční přestavbě pevnou zákonnou formu, jež by vymezila práva i povinnosti a vnesla jasno do řady naléhavých otázek. Vždyť podnes na př. nevíme, jak bude řešena otázka oblastních divadel, jak a kým budou tato divadla finančně zabezpečena, kdo a za jakých podmínek bude mít právo divadlo provozovat, které úřady či instituce budou pověřeny udílením koncesí a dozorem, jak bude vypadat celková výstavba divadelní správy a jakým způsobem bude upravena jednotná státní dramaturgie. A — což jest otázka nikoli z nejpodružnějších — jak bude vymezen pojem profesionálních herců a jakou průpravu budeme požadovati na tom, kdo má být přijat do jejich cechu. Není přece dobře možno, abychom na jedné straně zvyšovali požadavky hereckého školení a na druhé straně stírali hranici, jež odděluje herce z povolání od příležitostného ochotníka — jak se to projevilo v určitých tendencích Českého hereckého svazu. Pasivita, s níž herci z povolání až posud přihlíželi těmto snahám, mohla by se jim zle vyplatit: neboť vrhla by je zpět nejen umělecky, ale i stavovsky. A to jistě není v zájmu našeho divadelnictví.

(Dokončení)

B. Müller

Morzakor 1946

Předmět našeho zkoumání

Předmětem našeho zkoumání jest 1. svazek edice »Románové novinky«, vydávané v nakladatelství Práce. Román se jmenuje: »Zosia vyzvědačka«. Jeho autorem je Romain Gary. Přeložil František Hejtman. Původní název románu zní: »L'éducation européenne« (Evropská výchova), a román obdržel cenu 100.000 francouzských franků, t. zv. Cenu kritiků. Román sám má 42 strany známého formátu rodokapsů; je tištěn více méně špatně na novinovém papíře. Cena Kčs 9.—. Edice je čtrnáctidílkem.

Klobouk dolů!

Ano. Čteme-li úvodní slova, jimiž vstupuje tato edice do života, a odmyslíme-li si zbytečné fráze, smekneme klobouk před vysokými úkoly, jež si edice staví:

»Rádi bychom četli... ale našinec nemůže dát takových 80—100 korun za knihu... Kapitalistický systém věděl o čtenářské zálibě našich nejširších vrstev — dával jim lacinou četbu, ale dával jim brak. Kapitalistický systém jest nyní mrtev a literární brak se nesmí objevit na našem trhu. Lid nechce být klamán a šizen. — Proto jsme se rozhodli — Budete v nich čísti nikoliv bezvýznamná díla, nýbrž setkáváte se s autory, kteří vám věru stojí za to, abyste si jejich jména zapamatovali — Jsme si vědomi závažnosti tohoto úkolu.«

Začínáme

Zlákání tímto prohlášením a jsouce si vědomi, že snahou našeho ministerstva informací je, aby literatura v III. republice, určená pro lid měla své vysoké kulturní hodnoty, zaplatili jsme 9 Kčs a radostně se ubírali domů, abychom si přečetli významné dílo, vysokou literární cenou vyznamenané, a poznali — atd.

Ať žije Karl May!

Ocitáme se v lese nedaleko Wilna. V lese žijí polští partyzáni. Jedním z nich je Janek Twardowski, syn lékaře, jemuž Němci zabili dva bratry, později i matku a otce. Nuže, tento Janek, hrdina románu, má v krytu deset pytlů brambor po 50 kilech. Janek je znám pod přezdívku Old Shatterhand, kterou dostal na wilenském gymnasiu. A tento mladý partyzán Janek se »potom natáhl a rozevřel silný svazek »Winetou, rudý gentleman«. — »Pročetl znovu kapitulu knihy, v níž Old Shatter-

hand, přivázaný ke kůlu smrti, přelstí bdělost rudochů a uprchne. Toto místo měl nejraději.«

Doktor Twardowski přišel za soumraku.
»Dobry večer, Old Shatterhand!«

— — —
»Někdo zabil německého poddůstojníka v Sucharkách. Berou rukojmí.«

»Jako u rudochů,« řekl Janek.
»Ano. Jako Indiáni.«

— — —
Druhého dne vzal revolver, několik brambor, trochu soli, tlustý svazek »Winetou, rudý gentleman«, a vylezl z jámy. Šel hledat partyzány.

Tyto partyzány také našel. Nejdříve Červa a Saviela Lvoviče Krylenka, otce slavného — jak se z dalšího textu dozvíme — obránce Smolenska a Stalingradu, generála Dimitrije Krylenka. Rozhovoří se spolu, starý Krylenko vezme knížku, těžko slabikuje: »Winetou, rudý gentleman«, a vzápětí zdraví Janka slavnou frází: Co děláš v lese, bleďá tváři?«

Krylenko sňal brýle a upustil knihu. Janek poznal tlustý červený svazek: »Winetou, rudý gentleman«.

»Uf,« vydechl starý. »Dobry večer, bleďá tváři. Kalumet miru tu je, ale co se žrádla týče... Uf, řekl jsem.«

— — —
»Němci nevynašli nic,« poznamenal. »Brát rukojmí, to znali a dělali již stouaxšší Indiáni.«

— — —
A tak to jde až do konce. Ještě v závěru románu se znovu setkáváme a jakoby na rozloučenou s halasnou frází: »Buď trpělivý, Old Shatterhand. Na Volze u Stalingradu se bijí lidé za nás.«

Zosia, vyzvědačka.

Konečně na straně 7. se setkáváme se Zosiou, hrdinkou románu.

Mohlo jí být patnáct let.

Nejmladší Zborowski pohlédl na děvče.

»Jakou nemoc?«

»Nemoc. Však ty dobře víš.«

»Dej si pozor,« zašklebil se, »chytneš od ní nemoc.«

»Vůbec nevím,« řekl Janek.

Pozorně si děvče prohlédl. Nevypadala chorobně.

— — —
»Kdo je to?« opakoval hlouše Janek.

»To je přece Zoška. Každý ji tady zná. Pracuje pro nás ve Wilně. Spí s vojáky, kteří jí říkají, odkud přicházejí, kam jdou, kudy pojedou jejich oddíly... nakazí je.«

— — —
Nespustila s Janka oči. Náhle se sklonila a dotkla se špičkami prstů jeho tváře.

»Kocha, lubi, szanuje...«

»Nech ho být,« řekl nejmladší Zborowski. »Neví, co to je. Nikdy to nedělal. Pravda, Twardowski, žes to nikdy nedělal?«

»Co nedělal?« ptal se Janek.

»Vidíš,« řekl vítězoslavně nejmladší Borowski. »Neví, co to je.«

— — —
Samozřejmě, že o několik rádek doleji Zosia jde s Jankem do jeho krytu. A tam?

Posadil se vedle ní. Ona se k němu přitlačila beze slova. Dlouho zůstali tak mlčky. Potom si vzdychla, rozevřela jeden knoflík svého nepromokavého pláště a řekla odevdaně:

»Chceš?«

»Ne, ne. Jen takhle... Tak jako prve...«

Znovu se k němu přitulila.

»Kdybys chtěl,« šeptala, »mně je to jedno. Já jsem na to zvyklá.«

»Nechci!«

»Jak si přeješ. Já jsem zvyklá, necítím nic.«

— — —
Ale ovšem — marně se Janek brání. Je to čtrnáctiletý kluk, ona patnáctiletá, jsou sami v krytu a tak nakonec Zosia dává Jankovi praktická cvičení z fyziologie lásky. Autor na to spotřeboval čtyři sloupce — nám sta-

či několik citátů, abychom se dověděli alespoň na papíře to, co Janek-partyzán se dozvěděl z přímé zkušenosti.

»Svlékni se. Přitlač se ke mně. Tak... Je to hezké?«
»Ano.«

»Ne. Když jsem s nimi spala, tak ne. To jsem na tebe nemyslíla. Nemyslíla jsem na nikoho, nemyslíla jsem na nic.«

»Jaké je to, Zosio?«

»To je jako mít hlad, jako když je ti zima. To je jako jít blátem za deště, nebo jít a nevědět kam, když člověk má hlav a je mu zima... Napřed jsem plakala a potom jsem zvykla.«

»Jsi muž, proto se třeseš.«

»Vysvětlí mi to.«

»Nemohu ti to vysvětlit.«

»Proč?«

»Stydím se. Pro slova. Slova jsou zlá.«

»To nevadí. Řekni mi to stejně.«

»Já se stydím. Ale ty porozumíš. Zůstaň chvíli jak jsi. U mne. Docela u mne. Porozumíš, proč jsi se před tím třásl...«

»Potom se už třást nebude?«

»Ne. Budeš klidný a šťastný. Velmi klidný a velmi šťastný.«

»Už jsem šťasten.«

»Ale chvěješ se. A tvé srdce tluče tak silně. Hrdlo se ti stahuje: to není tvůj hlas, Janku... Myslím, že ti to mohou říci.«

»Řekni to rychle.«

»Chtěl bys...«

»To nesmíš říci. To je hnusné slovo. Tak se kleje. Prosím tě, nikdy už je nevyslov.«

»Jiné slovo není.«

Když tedy konečně Janek pochopil, proč se třásl před tím a netřásl se už potom — karta se obrátila. Začala se zase třást před tím a snad i potom Zosia. Věc skončila celkem dobře. Zosia oznámila Jankovi, že není nemocná (»To je mi jedno,« vece Janek), že ji němečtí lékaři často prohlízejí a že konec konců ani ti němečtí vojáci, kteří ji »milují« — »za to také nemohou. To není jejich vina, že jsou muži...« A tak autor jaksi nám mužům dává generální pardon: vždyť my za to nemůžeme, že jsme muži a že...

Nevíme, jak se Jankovi partyzánština líbila. Z románu se dovidáme, že to nebylo tak zlé. Měl deset pytlů brambor po 50 kilech (jeden pytel zašmelil, když kupoval židovského chlapce-houslistu a se Zosiou spotřebovali ostatní brambory). Jinak to nebylo nejhorší:

Chodívali si brzy lehnout. Někdy, když si nadělali zásobu dřeva na několik dní, ani nevstávali, leda aby udržovali oheň. Jejich den se podobal noci a čas jim přestal existovat.

A proč by také ne, vždyť:

Zbývalo jim ještě několik pytlů brambor: s tím je možno přečkat zimu. Jedinou jejich starostí byl oheň. Mluvili málo. Přitlačena jedno k druhému pod navršenými pokrývkami, jejich těla vyjadřovala mnohem lépe než slova vše to, co si potřebovali říci.

A tak jim plynuly ledové zimní dny v celkové spokojenosti. Měli brambory, oheň i lásku — co jim záleželo na tom, že jejich kamarádi — partyzáni mřeli mrazem a hladem?

Stručně o fašismu

Nemyslete však, že román je jenom erotický. Nacházíme v něm i řadu úvah. Budeme o nich mluvit později — zatím na ukázkou jen malou lekci z nauky o fašismu:

Němci mají na všechno kulku. Jednu kulku do prsou a jednu pro naději, jednu pro krásu a jednu pro lásku... Já je nenávidím!»

»To nesmíš. Až budeme mít děti, naučíme je milovat a ne nenávidět.«

»Naučíme je také nenávidět. Naučíme je nenávidět ošklivost, chtíč, fašismus...«

»Co je to fašismus?«

»Nevím přesně. To je způsob, jak nenávidět.«

O hodných Němcích

Povídky o hodných Němcích byly velmi oblíbeny jak v letech 1914—1939, tak i za protektorátu. Jsou oblíbeny i dnes. Tak na př. v našem románě Janek jednou vezme Zosiu a revolver a jde do Wilna do domu, kde bydlivala milenka partyzána Jabloňského Jadwiga. Jabloňského i Jadwigu Němci oběsili. Do jejich bytu nastěhovali pana Schrödra z Mnichova. Janek se vydal na cestu — zřejmě proto, aby tohoto Němce zastřelil. Němec však uměl hrát na klavír — Janek byl po hudbě jako posedlý — Němec hrál, Janek poslouchal, zatím co Zosia mrzla na ulici — až se z toho vyklubala docela něžná láska Jankova k Schrödrovi. Ba, když nakonec — docela náhodou — při jedné akci partyzáni Schrödra smrtelně postřelili, zůstal u něho Janek tak dlouho, dokud tento hodný Němec nezemřel. A co více; protože Schröder vyřezával známé norimberské figurky, dal jednu kdysi Jankovi. Janek nyní postavil před umírajícího Schrödra figurku a tak ho, chudáka starého, v poslední chvíli života potěšil. Že Schröder nenáviděl válku (kluka měl u Hitlerjugend), je samozřejmé.

A stejně tak, když partyzáni zastřelili polského konfidenta v německých službách, objevují se hodní němečtí vojáci. Mají zastřeliti Poláka Magdaliňského. Magdaliňski, partyzán, není doma a v jeho ložnici s paní Magdaliňskou se baví Polák německého původu a přísluhovatel nacismu Schmiedt. Kaprál Klepke, ačkoli ví, že to není Magdaliňski, přece ho nechá zastřelit z jakýchsi »hlubokých mravních« pohnutek, o nichž pro zajímavost budeme ještě hovořiti.

Ostatně s těmi hodnými Němci se setkáváme v románě častěji. A tak tyto hodní Němci začínají strašiti i v románech, určených pro demokratický a republikánský český lid, který prošel peklem nacismu a nyní má roniti slzy nad osudem svých odvěkých škůdců.

In puncto eroticis...

Lhali bychom, kdybychom tvrdili, že v románě se jedná jen o lásku. Té je tam nejméně. Trochu více — ale ne přespříliš — je tam i erotiky. Tak na př.: pan Josef musí nakonec obětovati německému komandantovi i svou mladou manželku. Pan Josef sice ví a také to prohlašuje, že »mám mezi svými předky více znašilných babiček než kdokoli z přítomných«, ale propadne přece jen zoufalství, když jeho manželka, snad o třicet let mladší jeho, otěhotní s německým vojákem. Pak se jde oběsit — a partyzáni na něho koukají — a nezachránějí ho. Věsí se na kšandy před jejich očima — a oni div že mu k tomu netleskají. Ale to je ve spoustě jiných zajímavostí jen bezvýznamný detail.

Pěkná sviňka je také paní Stachiewiczová. Když její manžel v zoufalém slabošském hrdinství se dá roztrhat výbušninami při jedné partyzánské akci, paní Stachiewiczová se baví s nějakým lieblingem Fritzem a nijak není rozrušena zprávou o manželově hrdinské smrti. Je ostatně ráda — konečně volná!

A paní Magdaliňská, jejíž muž partyzánčí? Když se s ní po prvé setkáváme, má na sobě »bavlněný domácí plášť a pod pláštěm byla úplně nahá. — Nebylo těžko uhodnout, co z jejího těla nebylo vidět; a to, co bylo vidět, nedodávalo chuti zavířiti oči.« A tato paní Magdaliňská, která měla poměr se Schmiedtem a jejíž muž partyzánčí, měla i svou zdravou životní filosofii. Jen si ji poslechněte:

»Já se nestydím!« vypískla. »Tento člověk mi dává jíst! Co proti tomu může tvůj muž říci? Co proti tomu můžeš ty říci, Sopro? Kdyby tvoje žena byla o dvacet let mladší, dělala by to jako já!«

Němci se tomu zachechtali, »až se nakonec svijeli smíchem«. To však paní Magdaliňskou ještě více nahněvalo, takže se pustila i do nich, držíc jim toto kázání:

»Komu se smějete? Vy jste přece ženatí, jeden jako druhý. Vy jste přece zanechali v Německu ženy nebo snoubenky. Nuže, vaše ženy dělají totéž, co já! Ano, mili beránci. Některé proto, že se otravují, jiné proto, že to mají rády nebo že si za to omastí brambory!«

Kázání necudné Magdalény zapůsobilo:

Hleděli (němečtí vojáci) na Schmiedta nepřátelsky. Pociťovali jakousi sympatii pro krejčího Magdaliňského. Je pravda, že to byl nepřítel, partyzán, ale cítili, že mezi ním a jimi vytvořilo se jakési bratrství: bratrství mužů na frontě, podváděných jejich ženami.

Kdybychom se konečně té erotiky zbavili, všimněme si ještě, že Zosia ještě jednou se vzdala čtyřem německým vojákům, aby vyzvěděla, co je v autech, jež doprovázejí. Byl to docela jasný obchod. První dva, kteří to s ní domlouvali, jí dali dohromady jednu konzervu. Zosia znalecky podotkla, že to není moc. Ale ti dva, kteří našli »děvče pro zahřátí«, to museli mítí lacinější. Ostatně: »Když něco chytne, tak nás pošlou nazpátek. A jelikož to zase byli hodní němečtí vojáci, poznamenali: »Já nemám chuť jít tam, kam jdeme.«

Dohovořili tedy se Zosiou celý obchod úplně ve stylu staroslavného podobného obchodování u Prašné brány:

»Co za to chceš?«

»Peníze nechci. Nemůže se nic koupit. Ale máte-li konzervy...«

Mladší z vojáků se dal do smíchu.

»Ona ta holka není hloupá. Takovýhle holky se v žádné tlačnici neztratí.«

»Dáme ti jednu konzervu za oba.«

»To není moc.«

»A zeptáme se kamarádů, jestli chtějí. Řekneme jim cenu: konzervu na chlapa.«

»Dobře.«

»Bylo by lépe zeptat se četaře, jestli chce taky,« řekl starší. »Má to rád a potom, když v tom bude, tak jsme kryti.«

»Já nechci jít až po četaři. To není jisté. V Belgii...«

»Půjdeme první.«

A na konec ještě maličkost. V románě se setkáváme s tlupou chlapců a děvčat mezi 11—14 lety. Vůdcem je 12letý kluk Zbych. »Všichni ho poslouchají a on má právo na všechny holky.« Druhý kluk z tlupy má »ženu«. — Pracuje pro mne. Je nás na ni víc... Ale mně má nejraději... Je to hodná holka. Němčouři jí dávají konzervy. —

Výchova nesentimentální

Takový pořádný morzakor potřebuje i silná slova. Nuže — račte si vybrat: Kurwa go ma! — Ty si ze mě děláš srandu! — Mlč, sakra! — Já ti rozbiju držku. Zavři tu tlamu, plnou... atd.

Básnické obraty a alegorie

To jen tak na ukázkou: »Otřel si s biblickým pohybem nohy...«; »Krákorající vrány je následovaly: bezpochyby doufaly, že netvor za sebou zanechá nějaký báječný trus;« »Zavři tlamu a dej ohřát vodu;« »Dostihl své ruské děvče, svou nádhernou, nestydatou bytost s bílými vlasy, tisíciletou pokušitelkou milionů dobyvatelů. Leží jí na břiše, docela nahý, pevně k ní přitisknut v ledovém objetí;« »Mladý Krylenko se přiblížil k otci, otočil se k němu zády a počal ho zouvat, zatím co se otec opíral o jeho zadnici;« »Vůz se zastavuje. Janek častokrát s úctou myslí na všechny ty hory, které toto hbité zvířátko na vysokých nohou musilo přelézt, na všechna moře, která musilo přelout, z Detroitu do Archangelsku, z Archangelsku do Wilna, aby nabídl své služby mladému důstojníku znovuzřízené polské ar-

mady;«; »a zvláště je hezké cítit v kapse tu drahocennou věc, zahřátou teplem své ruky;«; »Cítí, jak se Zosir ruka svíjí v jeho ruce.«

Kolaborant Sopla

Sopla, Polák, je kolaborant. Když kdesi zastřelili jiného polského kolaboranta, vyhlédli si Němci par Soplu, aby udával polské vlastence. Slyšeli jsme už něm: dal zastřelit Piotruszkiewiczze a potom místo Magdaliňského Schmiedta. Za tuto službu dostal od Němců pytel brambor. Scéna u Pietruszkiewiczze je prvotřídní Sopla na kamaráda přivede vojáky. Proší ho za odpuštění. Hrdinný cukrář mu odpouští. Ale ví — jako ce Wilno — že za tuto službu dostal Sopla pytel brambor. Proto ho prosí, aby mu splnil jedno přání: aby, až Němci zastřelí, odnesl manželce popraveného troche brambor. Cukráře vojáci zastřelili na místě. Odnášel si láhev s kořalkou, kterou je cukrář ještě před popravou častoval. Sopla ovšem má i jakési výtčky svědomí. »Cítí, že by byl měl zůstat, aby potěšil přítelovnu žen ale dával přednost tomu, udělat to zítra, až přine brambory.« — Roztomilá morálka, co? A ta užasá hloubka uměleckého postřehu. — Potom šli k Magdaliňskému. Tam tu scénu již známe. Ale dříve, než paní Magdaliňská rozřečnila k vojákům, hodila Soplo do očí nadávku »Jidáši« a pak mu připomněla, že kdýl paní Soplová byla o dvacet let mladší, dělala by ze se také rozkošnici.

Potom se Sopla rozeřval. Už se hezkou chvíli třel vzteky. Trpěl za přítele Magdaliňského (jehož, jak vinný přišel vydat německé popravčí skupině). Tak krejčí t u partyzánů, sloužil své zemi. A zatím ho jeho žena podváděla s přísluhovačem nepřítele. Nizkost, špinavost i dobného chování Soplu přímo dusila.

Není to nádherné? Kolouš padl na kolouše! Chla který se prodává za trochu brambor a za trochu brambor nechá střilet své kamarády, je nakonec rozhořčen mravně rozhořčen nad prostituci paní Magdaliňské. N dá se nic dělat. Točí se nám z toho už pomalu hlava ale prosím, račte ještě chvílku vydržet. To není vše.

Tento pan Sopla konečně se dostane domů a těší se na uvažené brambory. Jenže — v tom vejdou do mínosti naši známí partyzáni z lesa. Vědí, co Sopla přivedl a proto očekávají, že ho na místě odstřelí. Ale k by! Přicházejí jenom proto — aby si odnesli pytel oně brambor, jež Sopla dostal od Němců. Marně paní Soplová za nimi křičí, aby lumpa Soplu zabili. Kde by! to partyzáni nemají čas. »Shrbeni pod vzácným břemenem« odcházejí do lesa a pan Sopla, kolaborant, to c kem vyhrál.

Bitva o Stalingrad

Bitva o Stalingrad rozhodla válku a zachránila svět před zkázou. Toho je si vědom i otec Jankův, který na začátku románu poučuje synka, že se u Stalingdu »bijí lidé za nás, za tebe, za mne, za miliony jiných lidí.« I Zosia, poučena Jankem, tomu věří, pokud Jan miluje. Ale když leží na sněhu a čeká na čtyři německé hřebce, poznává, že tvrzení: »U Stalingradu se bijí lidé aby už nebylo válek,« není pravdivé... už věděla, to není pravda, že lidé se nikdy nebijí za myšlenku, ale bojují prostě proti jiným lidem, že silou vojáka není rozhořčení ale lhostejnost, a že trosky jsou a vš budou zbytky civilizací.« Tak, takové ono to je. Kdež Stalingrad! Kdepak idea, myšlenka! To jsou práze řeči. Zosia, ležící na vojenském německém pláště sněhu a čekající na konzervy za lásku, rozhodla doc jinak. Bitva o Stalingrad je humbug — a dost.

Z á v ě r

Je stručný: svinstvo. Brak. Otevřela se v třetí rebluce morzakoristická kloaka, kterou již nikdo neuc. Po jednom morzakorském nakladatelství přijde dru

třetí, desáté — a onen slavný revoluční slib, že dáme lidu hodnotnou literaturu, je dnes už k smíchu. Podvýchova, reakce, zhnusení se rozlévá po vlastech českých. Kde jste, ó vy kapitalističtí podnikatelé, se svými morzakoristickými svinstvičky? Kde jste, vy tvůrci a šířitelé morzakorů, limzakorů a dramzakorů z první republiky? Co jste byli? Diletanti! Hledte, co dovede vykonati pro lidovou kulturu znárodnělé a úředně regulované knižní podnikání...

život a instituce

Ferdinand Peroutka

Aby nebylo třeba psát satiru

Všem těm, kdo podepsali prohlášení Kulturní obce a Kulturního svazu, je třeba referovat, co se stalo od chvíle, kdy podepsali ten nebo onen manifest.

Na vznik Obce a Svazu nereagovala značná část veřejnosti příznivě; ptala se, bude-li toto tříštění ku prospěchu; zejména kulturní pracovníci moravští a skupina mladých spisovatelů a umělců naléhavě položili tuto otázku. Ostatně, i kdyby nikdo se neptal, musili by se tak ptáti původci obou skupin sami. Národní život jest v přerodu a uprostřed přestavby: kultura nebude mít vliv na toto velké dění a bude pouhým pasažérem, jestliže nevyvine dosti silné úsilí a jestliže se odhodlaně nepřihlásí o podíl na vlivu. Jest celkem zřejmo, že sjednocený kulturní tábor by měl více autority než roztržštěný a že není dobře ponechat politice, aby, využívajíc jedné skupiny proti druhé, udělal nakonec, co sama chce a nač jí stačí rozhled a zájem. Cítí-li kulturní pracovníci v sobě sílu vlastního názoru, jsou povinni zkusit vše, co může způsobit, aby kultura byla počítána mezi vůdce.

Mezi prostředky k nabytí vlivu, jež třeba vyzkoušet, jest také jednotná organizace. Tolik by mělo platit za zásadu, že je nutno se vyhnout tříštění, nevedou-li k němu velké a nepřekonatelé příčiny a neukáže-li se po důkladném zkoumání, že jsou to dva světy, ne jeden. Aby toto bylo vyzkoumáno, byl utvořen společný výbor ze zástupců Obce a Svazu, který brzo dospěl tak daleko, že mohl vydati společné provolání, obsahující zásady, na nichž podle mínění zúčastněných bylo by možno založit jednotnou organizaci české kultury. Jest to jistě dílo, které by se mělo podařit. Poněvadž při dosavadním jednání společného výboru ukázalo se dosti potěšitelných zjevů, které dávají naději, bylo zatím upuštěno od dalšího organizování Obce i Svazu. Dospějí-li věci tak daleko, že bude možno navrhnout vytvoření jednotné organizace, budou ovšem svoláni podpisovatelé obou manifestů, aby o tom rozhodli.

Kdy bude možno říci, že věci dospěly tak daleko? Zajisté tehdy, až se ukáže, že mezi stoupenci obou dosavadních táborů jest dosti jednoty v názorech na základní otázky. Kdyby toho nebylo, pak přes všechno úsilí, přes všechny organizační um nepřišlo by na svět nic jiného, než mrtvé dítě, které by bylo nutno brzo pohřbít. Jako vždy, vnější jednoty může být jen následkem jednoty vnitřní.

Některé překážky byly již odklizeny, zejména ona nesnesitelná chyba, jíž se dopustili původci Kulturní obce, kteří přistoupili k organisování české kultury, nepokládajíc za potřebno pozvat k počínu tak významnému nikoho, kdo se nehlásí ke komunistickému směru. I když to veřejně nechtějí dát najevo, uznávají v soukromí, že se dopustili chyby. Poněvadž mnohem více záleží na pokání v činech než ve slovech, lze to přijmout. A jestliže ještě i nyní jeden z členů společného přípravného výboru v Národním shromáždění nesprávně vyličil důvody vzniků dvou organizačních míst, není to nutno bráti tragicky, poněvadž jest třeba počítati také s lidskou hrdostí, která nerada připouští chybu.

Společný přípravný výbor dohodl se tedy zatím na obecných zásadách, které vtělil do svého manifestu. Bylo to dosti, ale přes to nikoliv více než počátek, poněvadž vždy jest snazší shodnouti se o obecných slovech, než o jejich výkladu, jde-li o praktické použití na konkrétních příkladech. Už mnoho dobře myšlených manifestů nestvořilo více než — jak se později ukázalo — trochu roztažitelné gumy. Zajisté byla ve společném provolání slova, která takového osudu nezasluhují, na příklad svoboda nebo humanismus.

Vchází tedy sjednocovací akce do druhé své periody, kdy, vycházejíc z příšeří obecných slov a proklamace zásad, bude musit růsti a siliti na konkrétních tématech a v praxi odhalovati skutečné procento jednoty, jež spojuje členy obou táborů. Bude na příklad nutno zabývati se návrhy divadelního a tiskového zákona, regulací knižního trhu, a zde ukázati, co si představujeme pod pojmem ukázněné svobody, který byl přijat jako společné východisko. Nesporným může se zdáti, že ani ukázněná svoboda nemůže přestat být svobodou, poněvadž nikdy přílastky nemají tolik práva, aby rušily slovo hlavní. Ukázněná svoboda beze vší pochyby jest taková svoboda, která si ukládá kázeň sama. Kdyby přijímala kázeň odjinud, z vnějšku, kdyby podstatou kázně byly cizí příkazy, mohlo by se snad tu a tam dojíti také k dobrým výsledkům, ale nebyla by to svoboda. Ukázněný člověk jest ten, kdo se vychoval sám, ne ten, koho vychovala policie. Ale musíme natolik věřit v sílu logiky i pouhého jazykového smyslu, abychom doufali, že tato otázka nemůže být zatemňována přespíliší.

Nyní, když půjde o konkrétní výklad užitých slov, mohou si členové přípravného výboru být nepřijemnější a více na sebe narážet než tehdy, kdy sepisovali proklamaci. Ale nelze se vyhnout tomuto stadiu. Jestliže se nám v této diskusi podaří zbavit se mnohých zlovyků veřejného života, z nichž hlavní jest nerozumná touha vypadat, jako bychom měli pravdu za všech okolností, i kdyby cokoliv vedle se hroutilo, pak to vše dospěje k tomu dobrému výsledku, že budeme jeden druhého vychovávat a že dohromady budeme lepší, než jsme jako jedinci.

Divadelní kritik »Svobodného slova« p. dr. J. Träger byl přes noc zbaven své funkce v tomto listě a sice, jak čteme, »protože se jedním svým referátem nelibě dotkl p. ministra školství«. »Rudé právo« napsalo: »Tento případ se stal prubiřským kamenem

poctivosti — a farizejství. Uvidíme, jak kdo obstojí. Prozatím opravdu těžko nepsat satiru.« Mimo to napsalo »Rudé právo«, jak to, že nyní mlčí ti, kdo nemlčeli, když Zoščenkovi a Achmatové byl v Rusku doručen zákaz spisovatelské činnosti.

Pokud se satiry týká: to vyhrožování satirou začíná vskutku už být nudné. Nechť ji tedy konečně někdo napíše, má-li k tomu dosti látky a talentu. Až dosud zůstává při vyhrožování, poněvadž nepochybně jest mnohem těžší napsati skutečně satiru, než prostě podotknouti, že by měla být napsána. Ale ačkoliv nikoho nepoleká ono věčné vyhrožování satirou, která věčně nepřichází, zabývejme se tímto případem, poněvadž bylo řečeno, že se dotýká otázky svobody projevu. Jeden z členů přípravného výboru Kulturní jednoty napsal: »Případem dr. Träggra jako charakteristickým a výstražným by se měl zabývat koordinační výbor Kulturního svazu a Kulturní obce, který se tu musí cítit vázán svým prohlášením.«

Tento návrh jest třeba uvítat s potěšením, poněvadž projevuje odvahu zabývat se věcmi zásadními a poněvadž opravdu přípravný výbor jest svým prohlášením zavázán vystupovat na ochranu svobody projevu. Ostatně při podrobném projednání jednotlivého takového případu bude možno získat platné zásady a metody pro posuzování případů dalších.

Jestliže tedy přípravný výbor přistoupí k posuzování tohoto případu ne proto, aby si vytvořil mínění pro soukromou potřebu, nýbrž proto, aby se snažil vstřípnit své pojetí veřejnosti a politickým stranám, které otázky bude musít rozhodovat? Snad nejdříve tu otázku, již nadhodilo »Rudé právo«: stojí-li případ dr. Träggra na úrovni závažnosti případu Zoščenka a Achmatové. Pravděpodobně by se při bližším uvažování, než jaké věnovalo věci »Rudé právo«, ihned ukázalo, že jde o případy zcela rozličné a nesouměřitelné: dr. Trägrovi byla vzata možnost psát do jediného listu jediné politické strany; nikdo mu nemůže vzít možnost psáti kamkoliv jinam; může produkovat a tisknout právě tolik co dříve — jen ne ve »Svobodném slově«; nad ním vyřkla klatbu jediná politická strana, která si osobuje právo tisknout si na svém papíře jen to, co se jí líbí, nikoliv také to, co se jí nelíbí; postižený, ačkoliv byl vypuzen z jednoho listu, není ohrožen ve své spisovatelské existenci a má dosti možností jiných, jak uplatnit a veřejnosti dodat své mínění. Naproti tomu nad Zoščenkem a Achmatovou vyřkl klatbu sám stát; byli odsouzeni k trvalému mlčení, poněvadž žádný list a žádné nakladatelství nesmějí přijímat jejich práce; přestávají existovat jako spisovatelé; ať mají jekekoli mínění, musí zůstat jejich tajemstvím; ať cokoli napíšou, shnije to v jejich psacím stolku. Tedy v jednom případě nemožnost publikovat jen někde, na druhé nemožnost publikovat vůbec. To jest tak velký, tak zásadní i tak jasný rozdíl, že není potřebí se jím dlouho zabývat. Jest možno, že také »Rudé právo« nebo »Tvorba« neotiskne každý článek, který jest jim poslán, nebo nepřijme každého redaktora, který se jim nabízí. Necítíme právo udělat z toho otázku svobody projevu.

Čím tedy jest třeba se zabývat, není to, že někomu se odnímá možnost projevu, nýbrž jen tím, že jedna politická strana nechce jeho projevy tisknout ve svých vlastních listech. Rozumíme-li návrhu člena přípravného výboru, má tento výbor hledat způsob,

jak zlomit zatvrzelost politické strany, která se domnívá mít právo tisknouti ve svých listech jen to, co se jí stranicky hodí, nikoliv také to, co jí stranicky překáží. Výborně! Jest to odvaha, která zasluhuje sympatií, jest to úkol hodný zástupců kultury, kteří věří ve svobodu a chtějí ji očistit, kde se její povrch zakalí. Ovšem, nechť přípravný výbor od samého začátku ví, že ukládá si úkol tak těžký, jakého snažně ještě nebylo, a že, aby ho zmožil, bude musít zlomit zkamenné zvyklosti a tradici přímo medvědí houževnatosti, která se v našem životě vyvinula už za Rakouska, kterou potom převzala první republika a která níž nic nezměnila republika třetí. Podle této tradice vyžadují politické strany s tím úzkým cílem, aby podporovaly toliko svoje hnutí a toliko svoje lidi a naprosto se vzpírají dávat papír svých časopisů lidem, kteří nastupují nějakou jinou linií než jejich a kteří se vyjadřují kriticky a ne zcela uctivě o jejich vůdcích. V tom jsou si všechny strany rovněž nebylo ještě v »Rudém právu« hlasu, který by někdy vytykal Gottwaldovi nebo Kopeckému, v »Právu lidu« ještě se neobjevila kritika Fierlingera nebo Laufermana, »Lidová demokracie« dosud se nevyslovila jinak než s nejvyšší uctivostí o Šrámkovi nebo Hálově. Podle této obecné tradice, jejíž oprávněnost dosud nebyla popírána leč jednotlivci, zbavilo se »Svobodné slovo« spolupracovníka, jenž buď se dotkl kriticky ministra strany nebo vůbec nějak překážel její linii. Právě proto, že v tisku politických stran tomu vždy bylo tak a ne jinak, byla dokazována nutnost nestranického tisku, který se neřídí jen zájmy stran a přenesl na světlo otázky, temata a kritiky, které by strany nikdy nepřipustily. Zájem politických stran je ve stranickém tisku tou zdí, přes níž se ještě nikdo nedostal.

Ale dobře, má-li býti učiněn hrdinný pokus upří stranám jejich vydržené právo, aby ve svém tisku podporovaly jen svůj směr a jen své lidi, nechť jest učiněn. Přípravný výbor kulturní jednoty, o níž se doufá, že bude moci brzo mluvit za celou českou kulturu, jest snad oním forem, jež by se nejspíše mohl pokusit o zdoání úlohy tak nesnadné, tak směřující proti srsti všem politickým stranám, co jich máme.

Jak tedy postupovat? Třeba si uvědomit, že hledáme platnou zásadu pro všechny strany, ne pouze pro jednu. Je nejdříve tedy nutno vyslovit zásadu a pak ji aplikovat na konkrétní případ. Formulace byla asi takto: tisk politických stran nemá vzhledem k vyšším a širším zájmům právo potlačovat projevy ani když směřují proti zájmu — ať jakkoliv pojeté — té strany, která tisk vydává; tisk politických stran má býti tribunou lidí a názorů také nestranických; »Svobodné slovo« se prohrěšilo proti této zásadě a zasluhuje pokárání. Tuto resoluci bylo by poslati »Rudému právu«, »Právu lidu« a »Lidové demokracii« a vyžádati si od nich slib, že si budou počínat jinak, než jak jednalo »Svobodné slovo«.

Řekli jsme již, že to považujeme za přetěžký podnik, jestliže jde nejen o to, sepsati resoluci, nýbrž také o praktický úspěch. Je na přípravném výboru Kulturní jednoty, aby odhadl své skutečné síly. Řekne-li si, že by to mohl zkusit s jakousi nadějí na úspěch, nechť neváhá. Neboť jest jistě jedním z jeho úkolů omezovat ono protivné stranictví, které mim své nic jiného nevidí.

Edvard Valenta

Smích české svobody

Český národ je bodrý a veselý...

Dovolte kacířství: Toto je jedna z mnoha podivných, bůh ví kým vymyšlených pověr, jakých se vloudilo do charakteristiky naší národní povahy mnoho. Český národ je, smíme-li věřit více zkušenosti než tvrzení, naopak smutný, důstojný, brblavý a netýkavkovitý. Poutník, který se vrátí z delší cesty po cizině, kde měl příležitost stopovat povahu ostatních národů, u nás narmoze považovaných za důstojné a vážné, poznává sklíčen, že vstupuje na našich hranicích do kraje věčných Dušiček, kde je třeba myslití především na poslední věci člověka a úměrně tomu se chovat. Nadto: srovnáme-li s hořkým nebo zemitým smíchem ruským; se suchým humorem anglickým, se zbrklými nehoráznostmi smíchu amerického nebo s lehkou šumivostí francouzského espritu, nezbyvá nám než zjistit, že český humor má ve svém průměru nejblíže k humoru — odpusťte — německému; to jest: místo hořkosti hněv; místo dobráckého úsměvu zlomyslný chechtot; místo rapíru klacek; místo kypivé uvolněnosti těžká pivní zácpa; místo erotiky kloset.

Vykládala se anekdota o tom, že německý oficír se směje každému vtípu třikrát; po prvé, když jej vykládáš, po druhé, když jej vysvětluješ, a po třetí, když vtípu porozumí. Nuže, ruku na české srdce: jaký je v tom směru průměr náš, průměr český? Jaký druh humoru, ironie, satiry, parodie nebo persifláže znamená nejkratší, nejbezpečnější cestu k naší bránici? Vezměte, prosím, třebaš tento obrázek v vtípem, kdysi převzatým z nějaké mezinárodní vtipařské korespondence: Na posteli leží dva manželé, to jest leží pouze ona, kdežto on leží asi metr nad postelí, volně se vznáší ve vzduchu, levitace tomu, tuším, říkají spiritististé a okultisté. Pod obrázkem slova: No dobře, to tedy dovedeš — ale co z toho? — Zajděte s tímto vtípem, který vás bezmála srazil na zem, třebaš do venkovských chalup nebo na městské okružní; skoro nikdo nepochopí, co je vám tady vlastně k smíchu. Nebo: Dva přátelé kráčeji údolím, které je přepaženo viaduktem, uprostřed zříceným, s viaduktu pak visí dva vlaky. Pod tím: Prosím vás, co se tady vlastně stalo? — Dosáhnete spolehlivě téhož výsledku jako s vtípem prvním. Zato obrázek oné boudečky, kam se člověk musí někdy uchýlit, boudečky, od níž letí na všechny strany čáry znamenající výbuch, ten rozpoutá okamžitě bujně veselí i bez slovního doprovodu stejně v nás jako v německém oficírovi.

Proč je tomu tak? Je vysvětlení stejně obtížné jako odpověď na otázku, proč má někdo modré oči a někdo zase hrb, to jest, je to prostě už neměnná, vývoji nepodléhající složka našeho habitu, nebo je to výsledek vlnitých zeměpisných, politických, hospodářských, kulturních, sociálních, jimž může historik a sociolog přijít na kloub?

Nemůže být ovšem úkolem pouhé novinářské stati řešit tento problém, stejně obsažný a stejně důležitý jako je otázka, proč se někomu líbí Karel Čapek a někomu Rodokaps, proč někdo touží po hodinkách a jiný po holinkách, proč má někdo na mozku závitý a někdo švába. Spokojme se pouze úlohou značně snazší, to jest pohledem na vývoj českého humoru a satiry ode dne osvobození.

Satira je reakce

Osvobození, svoboda, to zajisté není věc smutná, mohl bys tedy předpokládat, že se od loňského května roztrhl pytel s radostí, šprýmy a veselím. Jistě se však nikdo neodvázal popřít, že jsme se v tom směru dočkali pravého opaku. Snad se ještě nikdy v dějinách naší historie nepokryla tvář našeho lidu tak těžkým a rmutným mrakem důstojnosti a vážnosti. Chloubou každého

veřejného tribuna je, dokáže-li vykouzlit z kapes shromáždění co nejvíce kapesníků. I tehdy, připomínáme-li si výročí slavných dní osvobození, bédujeme na rozdíl od ostatních národů především nad obětmi, jimiž byla tato svoboda vykoupena, ačli nejsme k veselí vyzývání novinami a rozhlasem, Nepovažuje se za slušné, aby se dvanáct milionů osvobozených smálo a křepčilo, když té varovný prst desavadních zvyklostí připomíná, že zde zbylo tisíce hrobů nedočkavých se. Nečetli jsme ještě koncentračnické knihy, ve které by autor výskal a metal kozeloe radostí, že stanul před zářezem nového života; jenom hrůza prožitých let stála za sdělení. »Proč se nesmějete? Proč nejásáte?« dostala vyčiněno valná část národa, chodící po revoluci s nejasným výrazem v obličejí. Dobře, národ se pokusil o smích. »Zadržte!« zvolala táž ústa, »doba je příliš vážná, aby byl znak revoluce a nového řádu znevažován atd.« Prostě byl na dřívější dosti vratké základně českého humoru, základně specificky české, učiněn k tomu všemu pokus doporučit, čemu se lze smát a čemu nikoli, stanovit mez, před níž je smích povinností a za níž hříchem. Byla posleze zřízena dokonce i erární úřadovna pro smích, s tím okamžitým následkem, že smích osvobozeného národa umlkl.

Proč?

Ti, kdož se takto ptají, chodí se svíčkou po výsluní. Řešení je zatím dětsky prosté. Humor, satira zvláště, je ve své podstatě zřetelným znakem oposice, nespokojenosti. Té chvíle, kdy byla u nás proklamována tak naléhavě obecná povinnost spokojenosti a nadšení, zároveň s úředním rozhodnutím, že právo na smích veřejně kolportovaný se udílí pouze místům oficiálně ustanoveným, uchýlil se smích do nejsoukromějšího závětví čtyř stěn, kdežto vítěznému humoru úřednímu se podařilo bezpečně dokázat, že smích vymřel. To je jako jedna a jedna jsou dvě. Čímž se destáváme konečně k těm, jimž bylo v poslední době tak často nespravedlivě křivděno, totiž k tvůrcům úředního smíchu, k Dikobrazu.

Dikobraz opelichaný

Nezvolili jsme tento námět proto, abychom snad našli záminku k posměchu nebo k odsouzení tohoto časopisu. Naopak se pokusíme vyličít ony nešťastníky jako tragické oběti omezených usuzovacích schopností ministerstva informací, které, postavivše je na toto pracoviště, pověřilo je prostě úkolem Sisyfovým, předem marným. Znajíce několik členů této redakce, brachů věru nikoli smutných, litujeme hluboce těžkého losu, jehož se jim dostalo. Neboť kdybychom na toto truchlivé pracoviště dosadili Shawa, Linklatera, Henryho, Voskove s Werichem, nebo i z našich neobtěžků Karla Poláčka a Františka Bidla, a stanovili jim totéž oficiální pensum, jaké jsou povinni absolvovat dikobrazoví humoristé dnešní, vstávali bychom od poslední řádky Dikobrazu jako od černé orámované parte nebo od daňového výměru stejně jako vstáváme dnes. Neboť, připomenuvše si, kde je vlastně zřídlo humoru nebo satiry, víme, že oficiální smích neexistuje. Se stejnými nadějemi bys mohl čekat, že poprší směrem nahoru.

Vzpomeňme neutěšených dob, kdy vycházely Humoristické listy, neblahý představitel českého agrárně-národně-demokratického humoru, kde se tak vydatně vyžíval typicky český humor kondelíkovský a knedlíkovský, s neomalenými vtípy na vypasené dělníky nebo lenošné služky. Proč byl tento humoristický časopis stejně nesnesitelný dlaním vkusného, jako dnes Dikobraz, kdežto humoristické časopisy zaměření zřetelně levicového, protaburžoasního, byly dobrým důkazem, že i v tomto národě žije duch satiry a osvobozeného smíchu? A jak to, že dnes dospíváme ke stísnujícímu poznatku, že socialistický Dikobraz, mající bojovat svým smíchem za nový řád a proti směšnostem řádu uplynulého, dosedl na opuštěné křeslo Humoristických listů? Podal tím snad důkaz, že

vrstva vyšedší vítězně ze svého spravedlivého boje je obdařena stejně skrovným vkusem jako druhý metra buržoasní?

Ovšem že tak zlé to není. Stalo se to prostým přehlédnutím dalšího předpokladu jakéhokoliv humoru.

Thustý ředitel a ministrova kremrole

Pozor: Thustému panu generálnímu řediteli shodil vítr klobouk a pan generální za ním utíká, skáká do kaluží, až posléze uklouzne a svalí se. Ačkoliv tady zřejmě trpí před našima očima náš bližní jakési příkoří, smějeme se tomu. Stane-li se totéž žebrákovi nebo chromému, utíkáme za kloboukem sami a podáme mu jej, aniž nás napadne, že se tu přihodilo něco směšného. Spadne-li panu ministrovi při banketu na kalhotu kremrole a pomůže mu ji, cítíme živé uspokojení, i když nejsme od náтуры nějak zlomyslní. Nenapadne nás čítit totéž, zamaže-li si dělník nedělní šaty olejem. Vzpomeňme starých filmových grotesek Charlie Chaplina. Letí-li nějaká zmrzlina nebo smetanový dort vzduchem, svatě dopadne na hlavu nějakého prominenta nebo za výstřih dámy ověšené klenoty; rozmáchnou-li se něčí pěst proti něčí bradě a místo toho zasáhne sloupek poliční svítilny, patří brada zajisté chudákovi, pěst pak nařvanému policajtovi; nikdy naopak. Není potřeba přílišného filipa, abys uhodl, proč tomu tak je. Nedovedeme, leda bychom byli příliš zvrhlí, smát se slabému, bezmocnému, pokořovanému, i kdybychom si byli vědomi jeho chyb a nedostatků vedle nepopiratelných předností mocného. Nic by nezměnilo na tomto železném zákoně ani vědomí, že ten utíkající pan generální ředitel je mnohem lepší člověk než ten žebrák, o němž třebas víme, že je zlodějíček a že bije doma svou ženu. Ačkoliv jistě milujeme třebas pana ministra Nejedlého více než jsme milovali dr. Háchu, vtípujeme — ovšem v soukromí — na ministra sociální péče zajisté častěji, než na onoho neblahého nebožtíka, ba dokonce častěji i než na takové satany, jakými byli Hitler nebo Frank. Neboť ti jsou mrtví, poraženi, kdežto živý ministr je vítězný a mocný.

Voskovec s Werichem, jistě tvůrcové zcela nového a osobitého českého humoru a satiry, byli před válkou nenáviděni právě těmi, kdož se dovedli od srdce smát vtípům Humoristických listů, neboť toto pravidlo jim bylo jistě známo stejně dobře jako Chaplinovi. A stejně jako jsme slzeli smíchem v křesle jejich divadla, kde byli zesměšňováni tehdejší mocní, nemohli jsme se za války zasmát ani jednomu německému vtípu, neboť po pravdě ani jeden německý vtíp nebyl za války stvořen, prostě proto, že se němečtí humoristé posmívali těm, které týmž dechem prohlašovali za bezmocné. Ani Hitler v době své největší moci nedovedl naříditi, abys považoval za směšné to, co se jako vtíp k věření předkládá. Pohroma však je, že z početného inventáře, který jsme od okupantů po revoluci převzali, nutno jmenovat i názor na nový český humor.

To je zlé; horší převzatý inventární kus však ještě přidejme: nedotknutelnost mocných.

Komu se smíme smát?

Kdesi v Americe jsme viděli na plotě tuto reklamu nějakého křídla, tuším Steinwayova: Domácí společnost, hrůzná zkarikovaná, stádečko tupců, je seskupena kolem piana, na kterém klimpruje domácí dceraška. Zděšená kočka prchá oknem a pes vyje. Pod tím prostě značka piana. Henry Ford platil velké peníze za vtípy na své vozy a vydával toto zesměšňování knižně. Když byl před válkou utištěn ve Zlíně návrh na něco podobného, vstávaly batovcům na hlavě vlasy hrůzou. Tento náš zcela odlišný názor na zesměšňování a karikování přímo plyne ze zmíněného už ducha našeho humoru. Náš potrefený se cítí hluboce uražen tam, kde by třebas Anglosas řícl smíchem. Brzo po převratu se cítilo ne-

smírně dočeno ÚRO prostě tím, že byli jeho představitelé uvolněni urology; tak daleko to u nás došlo. Tráchtílá situace vznikla po revoluci: dřívější mocní stali bezmocnými a naopak. Úlohy se obrátily. Vtíp na kolaboranta nebo asociála sedícího na Pankráci člověk sotva dovede smát. A smát se novým mocnům není dovoleno, přinejmenším se to nedoporučuje, koliv především oni mohou být podle zákona o humoru a satire dnešním terčem. Dává se nám v tomto směru na ruku, že dnešní svět a dnešní noví lidé jsou tak konatí, že jakýkoli vtíp proti nim namířený je urážek nevkus. Všichni víme, že tomu tak není; a přece se našel dosud silný jedinec, který by základnu našeho humoru přeladil na jinou, světovější tóninu. Kdyby jaký český Linklater napsal Dona Juana v Československu, obáváme se dokonce, že by s ním příslušné ministerstvo naložilo velmi nešetrně. Pak se ovšem ptáme, kam že se poděl český smích?

Vytrvalost, s jakou lpíme na dosavadních předkladech česko-německého humoru, se ovšem týká jenom Dikobrazu, ale stejně i jiných úředních institucí, odkud lze smích kolportovat. Veselé půlhodiny v rozhlasu jsou prožitkem zcela zkrášlujícím. Jedna z má rodina si pomohla ve svém hladu po smíchu asi tím, že při vysílání ÚRO nebo relací pro vojáky den člen rodiny po druhém ve vhodné chvíli předběh mluvícího a pronese bleskem jeho příští slova. Je to bava k poválení, neboť úspěch je téměř vždy neorný, tak dobře známe už tuto úřední frazeologii; sk nikdy nelze neuhodnout, jaká bude druhá část souvětí nebo jaký zdobný přívlastek bude zvolen. Zkuste i něž tuto zábavu.

Český film — pisatel sám nenašel dosud odvážně zhlédnout nové plody české humoristické filmové produkce, leč zkazky jeho přátel, jimž nevěřit nemá příležitost, jsou naplněny hrůznými podrobnostmi. Je známo, že náš film nabízí království za dobré humoristické rety, stejně však je známo, že zavrhuje tak zvanou cizy-komedii, americkou ztřeštěnost, neboť »našemu národu je druh tohoto humoru cizí.« To jest, trvá houževnatě na námětech, kdy je vrcholným projevem humoru tuplák piva vypitý jedním dechem.

Řešení

Když už se tak rádi díváme zpět do své pohnuté, učné historie: Naši králové mívají na svých dvořanech šašky, které si vydržovali nikoli pouze k obveselení, ale hlavně proto, aby se, obklopeni jinak samými klonkáři, dověděli alespoň od něho o sobě pravdu. Šašci se věřit, že třebas dobrý král Jiří Poděbradský byl zrovna padlý na hlavu, povyšme zkusmo aserární humoristy na šašky tohoto druhu. Dá Bůh, že to časem už nějak vyvine, že bude dovoleno i ostatním přidat se.

do ba a lid é

Curt Riess

Veřejné mínění v Německu

Jednoho dne jsem byl pozván ještě s jinou společností do domu universitního profesora v západním předměstí Berlína. Mluvíli jsme o Niemoellerových vášnivých řečích proti nacismu, které pronesl před několika dny.

Jedním společně se mnou pozvaným byl lékař, který byl vězněn gestapem proto, že se nechtěl svým přátelství Niemoellerovi. »Niemoeller zašel ve svých řečech příliš daleko,« pravil lékař. »Nemůže se však změnit, hlásá to před lety. Má sice pravdu,« dodal, »ale válka je již u konce. Nepřejeme si, aby nám byla budoucnost věčně připomínána.«

Nebylo by lépe raději hledět do budoucnosti, než obracet se k minulosti?»

Někdo připomněl dokumentární film, který byl předváděn z nařízení anglo-amerických vojenských úřadů. Pojednával o koncentračních táborech a jmenoval se »Mlýny smrti«. Žádný z přítomných prý o nich nevěděl. Namítl jsem však: »Stále se vymlouváte, že jste o koncentračních táborech nevěděli, nebo že jste je nemohli nalézt. Nyní máte příležitost je spatřit.« »Nepřejeme si je vidět, přejeme si, abychom zapomněli.« To mi odpověděli.

Většina Němců si přeje zapomenout. Ale nemůže, protože všechno kolem jim připomíná minulost; jejich vybombardované domy a města, nedostatek potravy, paliva, světla a vůbec nedostatek všeho. Válečných útrap již zapomněli, ale nemohou zapomenout, ani na hodinu, na to, co se stalo. Trpí tím a cítí, jestliže se skutečně provinili, že si to již odpykali během posledních let války a útrapami nynějšími. Politice nedůvěřují více, než kdy před tím, protože jim připomíná příliš mnoho minulost.

»Politika je špinavý obchod« — to je fráze, kterou slyšíte v Německu každodenně. Stovky rodičů v americkém pásmu byly dotázány, jestli by schvalovali politickou kariéru svých synů. Jen 14% odpovědělo, ano. Podobné dotazy v Anglii a v Americe před rokem nebo dvěma byly zodpověděny 25%, ano.

Soucit sám se sebou, je předmětem konverzace Němců. Je používán, aby lidé poznali beznadějnost jejich situace a všeobecné budoucnosti Německa. Německé noviny obecně mluví o »rekonstrukci«, ale Němci sami o tom mluví jako o cestě na Měsíc. Většina Němců si přeje, aby svět s nimi měl nejen soucit, ale také, aby pro ně něco podnikl. Je nemožné ujistit Němce, že nejsou na tom ještě tak špatně v porovnání s jinými národy. Nedávno uveřejnily berlínské noviny statistiku, která dokazovala, že životní úroveň 30% národů světa je nižší, než nynější životní standard v Německu. Nebyl jsem schopen nalézt jediného Berličana, který by se dal tím přesvědčit.

Bylo provedeno několik pokusů zjistit, co si myslí průměrný Němec. Britské vojenské úřady zaslaly tu a tam dotazníky; ale bylo to provedeno v příliš omezeném měřítku. Americké vojenské úřady zavedly pravidelné zkoumání veřejného mínění v Německu, po způsobu Galloppova ústavu, již v říjnu 1945. Byly zaslány dotazníky nejprve německy mluvícím Američanům a pak Němcům. Během několika měsíců bylo dotázáno jen několik set osob, a to na zvláštní předmět. Nyní je asi tři tisíce lidí pravidelně navštěvováno dotazovateli. Nové otázky jsou předkládány ponejvíce každý týden. Staré jsou opakovány v intervalech tří až šesti měsíců, aby se zjistilo, zdali se změnilo nebo nezměnilo veřejné mínění Němců. Znalci byli z počátku skeptičtí, byli zvědaví, zdali Němci, kteří byli mnoho roků gestapem nuceni držet jazyk za zuby, se nyní opět pokusí projevit svůj osobní názor. Tyto obavy se ukázaly neopodstatněnými. Tak na příklad v jednom okrese západního Německa byli lidé dotázáni zdali se zúčastní nastávajících všeobecných voleb. 82% odpovědělo ano. Několik týdnů později 85% lidí se zúčastnilo voleb v tomto okrese. 2% řeklo, že budou volit komunisty; 2% jich skutečně tak učinilo. Otázky se týkají ponejvíce politických věcí a osobních problémů, jako je obava o osud manželů, synů, otců a válečných zajatců, stejně tak jako je obava z nedostatku potravy, paliva, problémy bydlení atd.

Nikdo neočekával a také nemůže očekávat, že Němci řeknou dotazovatelům, co si skutečně myslí o Spojencích. Až dosud se vyslovili o Spojencích jen nepřímou kritikou. Žádný Němec si dnes nedovolí říci, že se Spojenci během posledních let dopustili velkých omylů. Někteří však říkají: »Proč Spojenci neopustí Německo?« To je jediná věc, kterou mohou udělat. Je mnoho Němců, kteří se obávají, když Spojenci opustí Německo, že Rusové zůstanou nadále. Pak jsou Němci, kteří jsou docela šťastní, že je Německo okupováno; to jsou nacisté. Ti se velmi obávají, že ostatní Němci se pokusí »dostat je,« když skončí spojenecká kontrola Německa. Zde je ten nešťastný fakt, že mnoho Němců zůstalo doposud nacisty, aniž si to uvědomovali. Stávají a lživý způsob propagandy, vynalezený Goebbelsem, je doposud na živu. Jedním takovým výmyslem této propagandy je, že Východ a Západ nemůže spolu žít v míru, a že dříve nebo později musí dojít k rusko-americké válce. Jiná these Goebbelsova je kulturní převaha Němců.

Šest měsíců před tím, než Německo bylo poraženo, německá propagační mašina stále varovala, jestliže prohrají válku, že budou hrozně trpět; nebylo to vskutku nesnadné předpovědět. Ale jsou miliony Němců, kteří, jak se zdá, zapomněli, že byli poraženi. Ti prohlašují: »Nacismus byl přece jen správný.« Očekávali bychom, že po porážce se Němci obrátí a budou spílat svým dřívějším vůdcům. Ale to se nestalo. Podle mých zkušeností velká většina Němců si stále myslí, že Hitler byl »dobrý člověk«, ale špatně prý radil. O národním socialismu velká většina říká, že »myšlenka byla dobrá, ale špatně prováděna«. Na druhé straně německá mládež není nijak zvlášť naočkovaná nacistickou ideou, jak jsme se obávali. Cítí se podvedena a ponížena. Bylo jí nacisty tolik slibováno a nyní zjistila, že to všechno byly lži. Ale hrozí jí nebezpečí, že se stane beznadějnou, skeptickou a cynickou — snadno se může přiklonit k nějakému vůdci, který bude schopen naplnit její nitro novými nádeji a dát jí nějakou ideu.

Zajímavý je fakt o dotaznících, zavedených v Německu, a co si lidé o nich myslí. Schvaluji je. Typická je odpověď jednoho Němce: »Je dobře si uvědomit, že Američané mají o nás zájem.« Dotazy o veřejném mínění v Německu napomáhají vpravdě jen okupačním úřadům zjistit, co si dnes Němci myslí, co cítí a co plánují na zítřek, mohou také Němce vyléčit. Mohou v nich obnovit sebeúctu a pomohou Němcům zbavit se věčné choroby — pocitu pronásledování.

Jestliže si to Němci uvědomí, nebude to pro ně ponížující, doznají-li své chyby minulosti a naučí-li se nazývat věci jejich pravými jmény.

Tak se vyrovnáme s německým problémem.

(»Leader«)

věda a práce

Vilém Santholzer:

Jsou horší věci než atomová puma?

O nebezpečí atomové pumy bylo již uveřejněno mnoho pojednání a také u nás dostatek hrůzostrašných článků. Přesto je u nás (a jistě také jinde) dost lidí, kteří se domnívají, že atomová puma je propagační humbuk. Nemějme jim to za zlé, je to zdravá nedůvěra a zdravá reakce na »psychologickou ofensivu«, která se často provádí se zprávami o nových zbraních vůbec. Kořeny této nedůvěry sahají až do doby poslední války, kdy jsme byli mučeni hloupou propagandou o bleskové válce a rozhodujících, nových zbraních. Jeden náš novinář napsal, že z bleskové války se nakonec stal zpomalený film.

Odtud nedůvěra k zbraním, které by rázem ničily statisíce lidí a vlastně znemožnily válku. Pozoruhodné rozpory, které se objevily v referátech denních listů o výsledcích vojenských pokusů na Bikini, jen zesílily nedůvěru k tvrzení, že válečnictví dospělo na křižovatku, kde se musí rozhodnout, kam dále. (Pokusy na Bikini měly úřední název operace »Křižovatka«.)

Vyskytuje se atomová propaganda?

Je zajímavé, že první druh atomové propagandy vznikl — v Japonsku! Asi před rokem byli Američané nemile překvapeni tím, že Japonci začali velmi zveličovat účinky pum svržených na Hirošimu a Nagasaki. Začalo se mluvit a psát o atomovém moru, o náhlém umírání po týdnech a měsících od svržení pum. Japonští nacisté chtěli tak docílit toho, co se podařilo Němcům po r. 1918, totiž utvrdit široké vrstvy v přesvědčení, že Japonsko nebylo poraženo na poli válečném, nýbrž utrpělo zákeřnou »ránu dýkou do zad«. Atomové pumy měly být démonickým zásahem, jenž zbavil japonské nacisty odpovědnosti za porážku, i když byli předtím bití na všech frontách. Je jisté, že i bez dvou menších atomových pum by se bylo vbrzku dosáhlo dokonalého výprasku.

Vojenské okupační úřady povolily komisi odborníků, aby prozkoumala obě bombardovaná japonská města, v jejichž troskách američtí vojáci nyní sbírají upomínkové předměty. Když letos zpráva komise vyšla jako brožura ve Washingtoně i v Londýně, byla všelijak hodnocena a také v anglickém přírodovědeckém týdeníku Nature se o ní živě debatovalo. Pozoruhodný byl jeden úsudek že atomová puma v příští válce nebude znamenat konec civilizace, nýbrž jen konec dnešních velkoměst; ta prý však nejsou urbanisticky dobře řešena a jejich osud je s pokrokem lidské kultury stejně zpečetěn. Bulletin, sdružení amerických atomových vědců, zahájil pak diskusi o velikých obtížích rychlé evakuace velkoměst v příští válce. To je však už thema spíše vojenské.

Po první světové válce, zejména v Německu, vycházelo hodně knih, v nichž se líčily hrůzy příští války, kterou si autoři představovali jako válku chemickou. Na př. komunistický spisovatel J. R. Becher vášnivě upozorňoval německé dělnictvo, aby dobře hlídalo chemické továrny, v nichž pracuje, a které několik zasvěcených specialistů bez vědomí dělnictva může proměnit na výrobní součástek bojových látek. Becher ve svých románech líčil velkoměsta, zamořená bojovými látkami, v nichž se vytvořily obrovské »plynové močály«, znemožňující veškerý život.

Druhá světová válka však vůbec nebyla »chemická«, máme-li při tom na mysli pouze jedovaté plyny, vlastně bojové látky. Vysvětlit důvody toho je úkolem vojenských historiků. Snad i z toho však pramení nedůvěra k tvrzení, že příští válka bude atomová — i když atomové pumy budou připraveny.

Nelze také úplně zavrhnout mínění, že dohady teoretiků příští atomové války a propagátorů jejich hrůz jsou poněkud mylné, i když ne tak, jako byly úvahy o bleskové válce, úvahy brutálních nacistických otrokářů, kteří nepočítali se socialistickou skutečností Sovětského svazu a s možností jeho dobré spolupráce s Anglií a Amerikou. Doufejme, že i v příští válce by se vytvořila spolupráce mírumilovných sil, která by atomového útoku nřka rozdrtila.

Jeden z nejlepších odborníků v otázkách světové politiky, náš pan prezident, prohlásil jak známo k studentské delegaci dne 16. listopadu t. r., že světového konfliktu se neobává, protože jej nikdo doopravdy nechce a nikdo jej ani chtít nemůže; Anglie a Rusko mají ohromně mnoho svých vlastních problémů. Američané jsou hodně světem pro sebe. Ale ani oni konflikt nechtějí a konflikt nevyvolají, řekl pan prezident.

Také k výboru Kostnické jednoty dne 20. listopadu pan prezident promluvil v tom smyslu, že se pro dohlednou dobu neobává válečného konfliktu, i když obtíží v různých státech je dost a dost a bude trvat celá desetiletí, než se tam poměry uklidní; musíme si být vědomi, že události, které se dějí jinde, budou narážet a doléhat i na nás.

Jeden z nejlepších sociologů a znalců světové politiky nedívá se tedy na vývoj lidské společnosti pesimisticky. Jeho slova přišla velmi vhod v době, kdy se tolik mluví o atomové nebezpečí, o degeneraci lidstva účinkem atomové války a o konci civilizace snad v době, kdy dorostou naše děti.

Anglický denní tisk uvažoval nedávno o válce bakteriové a porovnával ji s válkou atomovou. Jedna lžice určitého druhu bakterií prý by se účinkem vyrovnala dvacetí atomovým pumám. I když závěrečný úsudek by museli pronést odborníci,*) přece je možno se domnívat, že atomová puma má pouze tu výhodu, že již byla částečně vyzkoušena. Tedy nejen možnost války chemické a atomové, ale také bakteriové. Nebylo by nepříroze, kdyby také jiní odborníci uvažo-

*) uvažovalo se o bakteriovém jedu botulinu.

vali o mezinárodní kontrole některých svých vědeckých výsledků.

Není však třeba hlídat ani vědu, ani techniku, ale lidi, kteří by jich mohli zneužít!

Atomová výchova a Krakatit Karla Čapka

Novinářské zprávy v těchto dnech oznamovaly, že výbor amerických badatelů hodlá založit zvláštní »výchovný fond« s kapitálem jednoho milionu dolarů. (Asi tolik stojí pouze jedna menší atomová puma!) Z fondu by se financovala propagační činnost proti zneužití atomové energie, tedy proti atomové válce. Má to být jakýsi propagační úřad, zaměřený k zpracování americké veřejnosti.

Mezi původci návrhu je jmenován Albert Einstein, kterému je nyní 67 let. Einstein již v létě r. 1939 napsal prezidentu Rooseveltovi dopis, v němž doporučoval zkoumání možnosti využití atomové energie k vojenským účelům. President Roosevelt brzy potom dal podnět k založení Uranového výboru, což byl zárodek pozdějšího gigantického kolektivu vědců, techniků a vojáků, kteří vyrobili první atomovou pumu.

Nyní se Einstein spolu s ostatními americkými fysiky a radiology snaží uskutečnit vliv na politické poměry domá- cí, aby bylo umožněna mezinárodní kontrola atomové energie. Zpráva United Pressu z tiskové konference výboru atomových badatelů amerických (dne 19. listopadu t. r.) obsahuje tato dramatická slova: »Snaha našeho výboru má svůj původ v pocitu těžké odpovědnosti, kterou na sebe vzali fysikové, když vyrobili atomovou pumu.«

Po přečtení zprávy opět maně vzpomínáme na rozmluvu dědečka s vynálezcem Prokopem z Krakatitu Karla Čapka. Zklamáný Prokop popíjí hořký čaj z hrnčičku se jménem Ludmila. Dědeček, vtělená praslovanská moudrost, pomaloučku si s Prokopem vykládá o tom, že co člověka potkává, vychází z něho, a že když chce člověk tvořit věci příliš veliké, musí se potom zabývat věcmi příliš malými...

Práce na uvolnění atomové energie byla okouzlující vědecký zážitek, prostě něco fascinujícího. O tom předsvědčuje i kniha tak opatrně psaná, jako je známá kniha Smythova. Dočítáme se v ní také, jak po zdařilém výbuchu pokusné atomové pumy v poušti Nového Mexika povolilo nervové napětí vědců a vojáků, kteří se vzájemně objímali. Zaznívaly výkřiky radosti. Přítomný generál Farrell však v tomto historickém okamžiku jasně pocítil, že »nepatrní lidé se rouhavě odvážili si zahrávat se silami, dosud vyhrazenými Všemohoucimu.«

Co však zbylo atomovým vědcům dnes? Skoro totéž, co Prokopovi z Krakatitu: nemyslet na nejvyšší, neodvracet oči od lidí, ale lidem sloužit. K tomu by americkým vědcům slovanský dědeček z Krakatitu jistě také poželhal.

Na současné konferenci v Lake Success měl dne 2. t. m. závažný projev britský delegát Sir Hartley Shawcross. V závěru uvedl: Nemůžeme tvrdit, že atomová puma je nejhorší zbraní. Jsou ještě hroznější metody vedení války, pro něž nebylo dosud ani nalezeno jméno a o nichž ve výboru nikdo nehlesl, ač nejsou neznámé... (Svobodné noviny, 3. XII. 1946.)

Citát z projevu Sira Hartleye připojujeme dodatečně, protože vlastně odpovídá na otázku, danou nadpisem našeho článku. Také sovětský delegát Andrej Vyšinskij prohlásil, že »co chceme, je obecné odzbrojení; chceme, aby se světa byly sprovazeny všechny zbraně hromadného ničení.«

Je samozřejmé, že nebude-li válka, nebude také válka atomová, a že důvěra v odzbrojení atomové je podmíněna odzbrojením všeobecným.

otázky a odpovědi

Je nebezpečné psát o Tisovi?

I.

Vel'avázení pánovia!

Som pravidelným čitateľom Vášho kritického časopisu; ako taký som si navykol na určitú vyššiu časopiseckú úroveň. Práve preto ma veľmi nemilo sklamal článok v 37. čísle »Politický medajlonok dra Tisy«. Autora žiaľ'bohu osobne nepoznám, ale z tohto článku som zistil, že nemá poňatia o slovenskej otázke a pravdepodobne si berie zprávy z falošných prameňov.

Je typické u Vás Čechov, že by ste z každého Slováka, ktorý sa postaví proti Vaším politickým postulátom, resp. imperialistickým požiadavkám, radi spravili hneď Maďara. Vám je Maďarom i Hlinka, ktorý tak obetave a vehementne proti nim bojoval, a ktorý si od nich toľko vytrpel. Vám je Maďarom i dr. Tiso. Takýmto naivným písáčkám sa na Slovensku smejú, a vyvoláva sa nimi zbytočne protičeská nálada.

Ako vidím, v tomto ohľade prostriedky politického boja v Čechách ostaly na predválečnej úrovni. Každá slina, ktorou môžete politického protivníka opluť, je Vám dobrá. Pri tomto vám žiaľ'bohu asistujú ešte i dnes Slováci.

Vám sa nepáči, že Hlinka a jeho strana bola v ČSR v opozícii. Vám sa nepáči, že to boli Slováci s chrbtovou kosťou, a bili sa o to, čo im pražská vláda mala vydať bez boja na základe smluvného záväzku a prirodzeného práva. Súďte kriticky: kto rozleptal prvú republiku, kto koho na právach ukracoval, kto koho odnárodňoval, kto koho hospodársky využíval?

Jedna časť Slovákov sa pridala na stranu Vašu, (obyčajne za dobrý bakšiš), druhá časť, väčšina, na stranu Hlinkovú! Pôdu pre ľudácke hnutie neuvoril ani dr. Tiso, ani nikdo iný, ale pražská vláda sama, ktorá mohla ľudákov krátkou cestou odzbrojiť: mala splniť ich požiadavky, čím by bola vykonala veľkú službu republike.

Keď ide o základné politické práva národa, ktoré sú vytýčeným cieľom v politickom boji, netreba hľadať a vyberať v prostriedkoch. Toľko zdravého egoizmu má v sebe každý národ!

Za to Hlinkova strana nemôže, že republika sa dostala k Mnichovu. Svedčí o politickej krátkozrakosti stavať na roveň Hitlerovu tretiu ríšu s Hlinkovou stranou. Hitler spôsobil československú krízu; a z tohto využili Slováci, a konečne donútili pražskú vládu s 20ročným meškaním plniť smluvné záväzky? Toto je zločinom? Pravda je, že medzinárodná situácia urýchlila skončenie boja o slovenské práva.

Čo prišlo 14. marca 1939 možno krátko nazvať: vyskočenie z topiacej sa lodi. Nie preto sa vyhlásil slovenský štát, že Tiso chcel byť prezidentom. Toto vážny človek tvrdiť nemôže.

Ti ľudie, ktorí sa dnes toľko rozkríkujú, ti mali v rušných a ťažkých časoch ostať doma, nemali vypustiť z ruky opraty politického života, a som zvedavý, kam by to boli dotiahli. Oni však volili to pohodlnejšie: ušli do Londýna a odtiaľ zo šestposchodového bunkeru štváli proti tým, ktorí nevedeli, kde im od starosti hlava stojí. Vtedy sa pred Nemeckou triasol celý svet. Vtedy chodili do Berlína k Hitlerovi o mnoho väčší mocnári ako dr. Tiso a slovenskí politici. Na tých sa dnes zabudlo, ale že chodil k Hitlerovi zástupca malého štátu, to je zločin.

Vznikol tedy slovenský štát, ktorému jedine môže slovenský národ ďakovať, že sa zachránil pred otroctvom a rozkuskovaním. Čo sa dialo v slovenskom štáte — nakoľko nešlo o nemecký nátlak — o tom Vám povie s pýchou hocktorý Slovák. To nikdo nikdy netvrdil, že v slovenskom štáte sa nerobily chyby.

Slovenskí politici, ktorých dnes súdia, boli však na tak ľahkom mieste, že si zasluhujú, a skutočne ho i v širokých masách majú, obdiv a úctu.

Chodíte medzi slovenský národ, medzi jeho inteligenciu, a počujete, aký je o týchto veciach názor. A aký je názor o ľudoch pochybnnej národnej minulosti, ktorí dnes slovenskú vládu súdia. Uvidíte, koľko nenávisťi visí nad týmito ľuďmi! Je doľno smiešne súdiť týchto ľudí za dnešných pomerov.

Súdia ich za boj o slovenské práva, keď celá verejnosť s rozhorčením konštatuje vzťahujúci sa pražský centralizmus

a obstrihávanie slovenských práv politických, hospodárskych a iných. Súdia ich za protizidovské opatrenia (a správne), keď dnes jedným ťmahom bolo zbavených štátneho občianstva štyri milióny Nemcov a Maďarov, deportovaných za horších pomerov ako Židia. Súdia ich za praktiky na bývalom ÚSB, keď sú dnes političti väzňovia bití a trýznení ešte viac (A na každé obvinenie možno najst československú paralelu.

Slováci toto všetko dobre vedia, preto je nebezpečné písať o dr. Tisovi a spol. články podobného druhu. Caveant consules, S dokonalou úctou:

Váš čitateľ August Maliar

II.

Maliar slove po česku malíř, a p. August Maliar náleží, tuším, k onomu druhu malířů, kteří s vášnivou oblibou i vytrvalostí malují straky na vrbě především sobě samým, a trochu také jiným. Tito umělci vytvořili si v myslích neskutečný svět; a pozorující, že život podléhá jiné zákonitosti než jejich snění, drží se své utopie tím houževnatěji. Jsou velmi překvapeni, řeknete-li jim, že obraz, který si o světě vysnili, je anachronismus; a velmi protestují, slyší-li, že ta jejich utopie jest největším a snad jediným vážným nebezpečím pro to, co milují nejvíce: pro slovenský národ, slovenskou svobodu, bezpečnost, rozvoj a blahobyt.

Kdybych psal tyto řádky před Mnichovem, hledal bych nepochybně příčiny páně Maliarova bloudění v něčem jiném než dnes. Tenkrát nastupovalo Hitlerovo Německo do válečné akce za dobytí vlády nad světem, a hledalo ve všech národech zrádce, kteří by mu pomohli rozvrátit soudržnost států, jež mu stály v cestě. Adolf Hitler měl ve svém rekvizitáři oba niezscheovské prostředky, Peitsche i Zuckerbrot. Pan Abetz v Paříži rozdával zlato a sliboval závratné kariéry, pan Seys-Inquart z Vídně ukazoval nacistický karabáč a současně sliboval národní stát, a v něm ovšem také závratné kariéry těm, kteří se dali obloudit jako politická nemluvnata. Tenkrát intrikovala také Beckova plukovníká vláda ve Vařavě, a polský fašismus ani příliš netajil touhu po společné hranici s Maďarskem; také jemu byla rozvratná činnost v zemi československého souseda z míry příjemná, a podporoval ji s perfidní odvahou. Konečně také maďarská vláda věřila kořist a zrádci nebo idioti z tábora českého i slovenského fašismu byli vítáni. Nikoliv, nehledám příčiny páně Maliarova bloudění v žumpě lidských neřestí. Věřím, že smýšleje tak, jak smýšlí, nechce sloužit cizím zájmům. Ostatně: Roku 1946 svět sice také hledá zrádce, ne však proto, aby je kupoval a povyšoval do presidentských a ministerských křesel, nýbrž aby je soudil.

Čtu dopis p. Maliarův po druhé, marně se namáhaje proniknout jeho bezradným zmatkem. Docházím k závěru, že diskuse na této platformě nemá mnoho smyslu. Byl by to dialog, složený ze dvou zarputilých monologů. Lidé Maliarova druhu nejsou přístupni argumentům. My o voze, oni o koze.

Jde o poměr dvou národů, které se rozhodly žít ve společném státě. Musíme nalézt formu, která by oběma zaručila přiměřený podíl na veřejné moci a správě společného státu, a přidělila oběma národům úkol v rozsahu, oběma stejně žádoucím a přijatelným. Tento jasný a pevný ústavní základ společného života nám dosud chybí. Ústavu z r. 1919 jsme opustili, ujednání z října 1938 rovněž; v této věci neblahý — protože nedonošený — Košický program zanechal věci ve stavu zmateném, za půl druhého roku uvolnily se svazky mezi oběma částmi státu a společná moc vlády byla podlomena. Ani ujednání z léta 1946 nemá absolutní platnosti. Šťastný společný život v jednom státě jest možný pouze na základě vzájemného porozumění, vzájemné tolerance a vzájemného respektu. Těchto darů nebes není mezi námi žádný, a já se obávám, že jich od vyhnání nepřítelů ze země spíše ubylo než přibýlo.

Jdeme-li věcem na kořen, shledáme nepochybně, že valnou část dnešních nesnází způsobují lidé, podobní panu

Maliarovi. Jsou to, myslím, mnozí příslušníci stran, jež kdysi vedly hlučnou opozici proti myšlence a politice československé, národní a státní jednoty. Je dostatečně známo, že Češi a Slováci někdejší československé orientace bezelstně přijali myšlenku dvou svébytných národů za základ další státní výstavby, a toto upřímné odhodlání dokázali nejedným činem. Páni Maliarové se tím nespokojili. Zarputile zpívají svou starou písničku, nedovedou se zhostit staré nevraživosti nebo aspoň nedůvěry, opakují nepřetržitě své malé pravdičky z doby opozice, přidávajíc k nim nové nepravdy o celé československé minulosti. Moci mermo chtějí vytvořit legendu, že Slováci v předmnichovské republice byli národ podmaněný, utiskovaný a vykořisťovaný; Slovensko figuruje v této legendě jako znásilněná kolonie českého imperialismu, a zrada luďáckého separatismu jako jediná účelná národní politika slovenská. Tito lidé jsou v podstatě tím, čemu říkáme minoritní nátura. A minoritní nátura je konec konců kverulantství.

Nechce se nám již diskutovat s tímto kverulantstvím. Proti pravdičkám bývalé slovenské opozice obstojí veliká pravda, společná Čechům i Slovákům bývalé československé orientace. A ta pravda zní: První Československá republika zachránila slovenský národ před neodvratným zánikem; povznesla slovenský jazyk, učinivši z něho státní jazyk na celém svém území. Vybudovala slovenské školství od university až po národní školu, a dala tak solidní základ netušenému kulturnímu rozvoji Slováků a Slovenska; mase slovenského lidu, který za vlády maďarského feudalismu byl sotva čím jiným, než bezvolnou amorfní masou poddaných, vstúpila lidské, národní a státní sebevědomí; povznesla zemi hospodářsky — i ty české banky, které na jedné straně ze země těžily, jako těžily ze zemí českých, i ty české banky na druhé straně přinášely český investiční kapitál, zakládaly podniky a umožňovaly hospodářský a sociální vývoj země; Československá republika přinesla robotnictvu celou soustavu sociální ochrany a pomoci. To jsou fakta. Československá republika znamenala nejslavnější období také v životě Slováků, a velmi mnozí Čechové jsou na to pyšní, že svou krví, svými mozky, svou prací a svými penězi přispěli ke vzkříšení země slovenské. Odmítáme legendu bývalé slovenské opozice o českém imperialismu, kořistnictví atd. Odmítáme ve vši formě podezřívky o jakýchkoli nových českých úkladech. Není »českých politických postulátů« vůči Slovensku. Je společný úkol Čechů a Slováků, seřídít státní život obou národů tak, aby svoboda, rovnost a rozkvět obou byly zajištěny.

Nevyhrožujte nám, páni Maliarové, vzrůstem »proti-české nálady«. Hrozby nám neimponují. A zde musíme pronést slovo varovné. Také Čechové mají svou hrdost, a česká snášenlivost i trpělivost mají také svou mez, již nikdo nesmí překročit. Je urážlivé a bolestivé, když ze slovenských úst musíme stále slyšet, že čeští lidé šli na Slovensko z nejnižších zistných pudů, že tam jen kořistili, sháněli kariéry a toužili po ovládnutí Slováků. A zatím je pravda, že tisíce a tisíce českých mužů a žen šly na Slovensko z nejryzejšího idealismu, šly tam do těžké roboty, nesnázi a odřikání v krásné snaze, pomoci bratrskému lidu, který si sám pomoci nemohl. Je stejně urážlivé a bolestivé, když se i dnešní dobrá vůle Čechů klasifikuje podobně.

Ale chci věřit, že páni Maliarové provádějí svou rozvratnou činnost jen za plotem slovenského dvorce. Chci věřit, že odpovědní lidé Slovenska dobře rozumějí dnešní i budoucí situaci své země i celé republiky, a že nenaloží lehkomyšlně s hodnotami, jež tkví v dobré vůli Čechů. Chci věřit, že budou jednat tak, aby v českých zemích nezanikl hlas sympatií ke Slovensku, a aby se tam nezahnízдила lhosejnost ke společné věci Čechů a Slováků. Odpovědní lidé Slovenska vědí, že tisoovská státní samostatnost je svět neskutečný. Tisoovský stát vznikl ne ze slovenské, nýbrž z německé moci, a zanikl současně s německým panstvím. Oni také vědí, že Slovensko, zavlčené do služeb nacismu, mohlo ujítí konsekvencím tisoovsko-tu-

kovské politiky jen ve společném, novém státě československém. Jozef Tiso a jeho společníci stanuli před svým soudcem. Nedopustím se těžkého provinění, abych tu dokazoval jejich vinu; jest věci soudu, aby rozhodl svobodně a spravedlivě. Tolik ale smím říci, že v českých zemích sleduje se průběh líčení s bedlivou pozorností. Rozsudek bude aktem justice. Bude to však i politický čin velkého dosahu.

Ke konci ještě poznámku osobní: Slovensko vždy náleželo k velkým, opravdovým láskám mého života. A patří dosud. Spolu s jinými Čechy stojím o to, aby se v českých zemích nešířily nálady, nebezpečné české a slovenské spolitosti. Prosím odpovědné lidi na Slovensku, aby nám v tom pomohli. Jak, to budiž ponecháno jejich státnickému rozhledu.

— r. b. —

dopisy

Boj o čtyři miliardy

Vážený pane redaktore!

Pan sekční šéf dr. inž. Jiří Kofátko prohlásil v dopise, uveřejněném v D n e š k u, že naprosto nesouhlasí s návrhem na pozemštění majetku Adolfa Schwarzenberka. Protestuje proti článku Karla Taraby, nazvanému »Boj o čtyři miliardy«, kde bylo napsáno, že pan dr. Kofátko »si vypočetl, že stát bude mít větší výhody, bude-li tento majetek znárodněn tím způsobem, že přijde do majetku země. I slíbil, že se pokusí získat pro toto řešení ministra Ďuriše.«

Co napsal pan sekční šéf ve svém dopise? — »Toto tvrzení neodpovídá pravdě a je buď výsledkem mylných informací anebo pokusem konstruovat určitou rozdílnost názorů mezi ministrem Ďurišem a mnou v této zásadní a velmi důležité věci.« Tak mluví člověk, je-li si jist svou věcí. Proto jsem si šel tvrzení svoje ověřit. Ne k tomu prvním pánovi, který mi to původně tvrdil, ovšem. K osobě druhé jsem šel, je to velmi slušný člověk a náhodou marxista. Výsledek byl zajímavý: »Tarabo, to, co jste nyní napsal, byla pravda před rokem. Teď už to pravda není. Pan sekční šéf svůj názor změnil...«

Omlouvám se tedy ve vši zdvořilosti, staré informace jsem neměl mít. A ani slůvkem nevytknu, ukáže-li se, že pan odborový přednosta skutečně svůj názor změnil. Jen prosím, aby čtenářům Dneška řekl:

1. je-li tomu tak — změnil tedy názor — a pakli ano,
2. proč ho měnil.

Čtenáři D n e š k a jistě by nezazlívali žádnému sekčnímu šéfovi, kdyby měl i »v zásadní a velmi důležité věci« jiné názory, než jeho ministr. Tato otázka přesahuje svým významem všechny schwarzenberské miliardy ve všech dílech světa dohromady. Což se opravdu najde v demokratické zemi vysoký úředník na nesmírně odpovědném místě, který na otázku:

3. smí mít úředník jiné názory než jeho ministr,

odpoví jinak, než ano, smí? Kdyby dal pan sekční šéf jinou odpověď — a kdyby s ní jeho ministr souhlasil, pak tedy musíme předpokládat, že komunistická strana ve své české i slovenské složce je rozhodnuta vypudit ze »svých« resortů všechny úředníky-nekomunisty i bezpartijní. Náběhy k tomu se již staly.

V jednom případě šlo o tři nebo čtyři desítky zaměstnanců, za nesouhlasu zaměstnanecké rady i odborové organizace, a dokonce se říká — a to se mi ověřit nepodařilo, protože lidé jindy mnohomluvní v tomto případě náhle ztichli — byl propuštěn i bývalý předseda zaměstnanecké rady, který podle zákona po dobu funkce a po dvě léta další propuštěn být nesmí. Šlo o sociálního demokrata. Cím byli ostatní odsunutí úředníci?

Tož znovu se panu sekčnímu šéfovi omlouvám a zaznamenávám si, že »v této zásadní a velmi důležité věci není nejmenšího názorového rozdílu mezi ministrem zemědělství« a jím. A ježto jde o tak důležitou věc, nepochybuji o tom, že pan sekční šéf najde čas, aby laskavě a upřímně odpověděl na další zdvořilé otázky:

4. V kterém větším listě bylo uveřejněno, že dr. Kofátko je proti pozemštění schwarzenberského majetku? Nepravím, že to možné není, já to nikde nečetl.

5. Je anebo není pro stát výhodnější tento majetek ponechat v celku a dát zemi, za roční apanáž jednoho milionu, když to srovnáme s parcelací? Znalec (tuším finanční prokuratury, ale na tom nezáleží, případ již zkoumalo mnoho znalců i »znalců«) vypočítal, že Adolfu Schwarzenberkovi je přes padesát; bude-li žít »na truc republice« do devadesáti let, dostane 40 milionů; ty archivy a tak dále nemají snad milionovou hodnotu; kdyby se mu musila dát kompenzace, bylo by to opravdu moc peněz — jistě více, než 40 milionů, čili 1% ze 4 miliard. O to jde, aby pan sekční šéf jen do stolu sáhl, zda ti jeho znalci jinak počítají. Rád se dám poučit. A tedy:

6. Hodlá hotová osnova zákona o revisi první pozemkové reformy platit bývalým majitelům 1% hodnoty zaba-veného majetku? Aby nebylo nejmenšího omylu — ptám se na ty majitele, kteří byli počestní v rámci čs. zákonů; jen na ně se ptám, nikdo jiný mne nezajímá. A teď: mám dojem, že království jako takové má snad jistý význam pro britské imperium, ale pokud jde o jižní Čechy, tam jsem nadšený republikán, naprosto a bez výhrad. Já totiž dobře nerozuměl věť, v níž pan sekční šéf naznačuje, že všechny pokusy o to, aby zemský národní výbor v Čechách měl svůj majetek a mohl hospodařit z vlastních zdrojů a aby státní správa nevyužívala skutečnosti, že mnohé zemské podniky jsou znárodněny a že stát dnes poskytuje samosprávě peníze a zároveň si zajišťuje neúměrný vliv atd. atd., že »všechny pokusy v tomto směru jsou zřejmě prací pro jihočeského krále...« Tato logika mi zřejmě není. Tedy, prosím:

7. Kdo pracuje pro »jihočeského krále«?

Já bych totiž chtěl tomu němu jít. Moc mi záleží na tom, aby můj čistý štít jihočeského republikána zůstal bez po-skvrny. Chci a napsal jsem, aby nad jihočeskou doménou vládl ZNV, jehož předsedou je komunista pan Kopřiva.

Pan sekční šéf píše dále proti »postrannímu jednání se Schwarzenberkem«. A tedy:

8. kdo s ním jednal »postranně«?

Pokud se moji informátoři nemýlili, jednal s dr. Schwarzenberkem a jeho advokáty jednak předseda podnikové rady, komunista, a jednak význačný člen zemského národního výboru, tuším sociální demokrat. Napsal jsem, že ZNV jednal neoficiálně, avšak »s vědomím ministra zemědělství« a že »soudruh Kofátko je o průběhu záležitosti dr. Schwarzenberka vždy podrobně informován«. Jsou tyto informace správné? Nejsou-li, odvolám je. Avšak jsou-li, pak další otázky:

9. Proč dal ministr zemědělství souhlas k postrannímu jednání, které se táhne při nejmenším již od 20. března 1946, a proč jeho sekční šéf (zaznamenali jsme si, že »v této zásadní a velmi důležité věci není nejmenšího názorového rozdílu« mezi oběma pány) teď proti tomu píše?

Pan sekční šéf dále píše o »jihočeské doméně německého šlechtice«. Byl jsem informován a napsal jsem, že »dr. A. S. je v Praze považován za Čecha a v Lovosicích za Němce«. Co je pravda? Toto je otázka velmi významná:

10. Kdo smí v právním státě rozhodovat o národnosti? Pan dr. Kofátko je, nemýlím-li se, doktorem věd technických. Navrhuji, aby pan dr. inž. Kofátko výslovně uvedl, zda o tom, kdo je Němec, někdy snad rozhodovalo a zda rozhodovat smělo ministerstvo zemědělství. Dále:

11. Který úřad, kdy a proč rozhodl, že dr. A. S. je »německým šlechticem«? Pan odborový přednosta toto tvrdil bez uvozovek. Proto nepochybuji o tom, že pro své tvrzení měl úřední podklad. Bylo by zajímavé vědět důvody pro to »německý« i pro to »šlechtic«. Buržoasní první republika šlechtice neuznávala. To »německý« je ovšem daleko významnější — je-li dr. A. S. skutečně podle platného práva Němcem, pak odpadá značná část naší diskuse. Ovšem i pak zůstávají otázky zcela zásadní, jako oprávněnost tvrzení pana sekčního šéfa, že osnova zákona o revisi první pozemkové reformy je hotova... a že schwarzenberská latifundie zmizí. Když jsem opět nerozuměl, předem se omlouvám — ale

12. zná dr. inž. Kofátko zásadní rozdíl mezi osnovou zákona a zákonem? Pokud lze z jeho psaní soudit — stále cituji z jediného dopisu v Dnešku z 12. prosince 1946 — praví

doslova: »Ministerstvo zemědělství za mé skromné účasti našlo... způsob, jak vrátiti půdu jihočeské domény německého šlechtice českým pracujícím rolníkům a československému státu: je to revise první pozemkové reformy. Tato bude (podtrhuje Karel Taraba) provedena a schwarzenberská latifundie zmizí.«

Pokud vím, parlament o tom dosud nejednal, nelze tedy prostě říci: »bude«.

Aby zas nebylo nedorozumění; napsal jsem: »Odborníci finanční prokuratury předběžně soudí, že nejlepší cestou převodu majetku z ruky soukromé do rukou země by byl zákon (podtrhuji nyní), zřizující podpůrnou instituci a zároveň osvobozující převod od převodních poplatků. Postáním by se majetek rozpadl na různá fidejství. Tim by podle znalců ZNV nezbytně utrpěl, případně zanikl hospodářský efekt.«

Výše jmenovaný odborový přednosta odpověděl takto: »Nikdo ze soudných lidí neuvěří, že bych právě já dával přednost postrannímu jednání se Schwarzenberkem a jeho advokáty před možností (podtrhuje K. T.) vyřešiti celou záležitost mocí zákona, schváleného vládou, ústavodárným Národním shromážděním a tím i veškerým našim lidem.«

Chci, aby samospráva země České, v níž jsou dnes komunisté složkou nejsilnější, měla svůj majetek a nebyla odkázána na stát; jako demokrat jsem ovšem nikoho nenechal na pochybách o tom, že veškeré »postranní jednání« je předběžnou průpravou k tomu, aby parlament dostal konkrétní podklad k rozhodnutí. Nelze tedy dovozovat, že chci parlament obejít — naopak, chci jeho členy upozornit, oč jde.

A nakonec opakují: »Provinil-li se dr. Schwarzenberk, budiž potrestán.« A znovu: »Co je na sporu podstatné? Aby se kdokoli kdykoli v této zemi domohl svého práva, ať je bohatý či chudý, Čech anebo žid, dělník, ministr republiky anebo člen malého národního výboru, necht' je příslušníkem našim anebo cizím, malého státu anebo velmoci.« Za druhé jde o skutečnou samosprávu.

Znamenám se, vážený pane redaktore, v účtě

Karel Taraba

Dokument

(Pozn. red. Redakce má tento dopis za otfásající dokument a nepovažuje za své právo zatajit jej veřejnosti.)

Brno 9. XII. 1946.

Vážený pane!

Rodiče Vás mají rádi a tak se na Vás obracíme. V květnu po válce jsme prožili hrůzy. Posloužili jsme tělem, třeba i pod revolverem. Zbyla v nás hrůza a cítily jsme se vyražděny z divčích řad a ostýchaly jsme se chlapců. Bylo nám 16 či 18 let. Držely jsme se maminek, bály jsme se světa. Pak přišlo posláni na venkov. Zdálo se — na venkov k hodné panimámě a hospodářovi. Venkov je tuze erotický, což dosvědčují písně: puť mne pejsku do komůrky, ztratil jsem šáteček u děvčete. Píseň se pěkně zpívá, ale život se hůř žije, 40letý hospodář, otec 4 dětí, takový táta, my plny důvěry k němu, a pak se na vás panimáma mračí, vy nevíte proč, a najednou se to dozvíte třeba v prasečím chlívku. Hůřza! A ty řeči nádeníků! Sprosté výrazy, mluvení strašných intimností z jejich života, hnus na hnus, a už se nám hnusí svět a žijeme v rozporu, jak máme hledět na rodiče, a nevíme, jsme-li špinavé my a naši chlapič čistí, nebo je to klam všecko a každý chlapec je zvířecí. Vytrpěly jsme hladu, naplakaly jsme se, ale v duši jsme byly jaksi své, opřely jsme se o sebe a rodiče a viděly svět krásný. Začaly jsme snít o princí, od panenek jsme přecházely k citům k dětem a bylo to krásné! Krásné, protože čistě a podle nás pravdivé. — A dnes? Mlha, černo a hnusno. Omakané, oštipané, ulehtané, a ještě si dovolí na nás žárřit! A o nás šeptat? Hodná seiská děvčata říkají, že proto volí jiné než seiské, že celý den žvasty poslouchat se protiví. Ne práce, ta není zlá, kdo to pořád tvrdí, naši chlapič, vyhladověli, hrají ve žních večer ještě kopanou, a co zažili hladu a nikdo se o ně nestaral, když kousali chléb k polévce. Venkov měl vše, i naše prádlo, šaty i cigarety. O úsporách to už vůbec lépe nemluví. Teplu měli a nebyli ve světě. Chybí jim pružnost, koupání a lehčé jídlo. Seiky se nadřou, ale zase si i odpočívají, a to víc než maminky, které celý den kutí, vynesou metrčky otopu, kočárky, tašky do poschodí, přešívají i mužské šaty a rvou si nervy.

Pane, prosíme, zeptejte se psychiatra, eo

ciziny, ačkoliv podmínky, v nichž pracovali jako členové malého, politicky nesamostatného národa, byly velmi nepříznivé. — I dnes má česká technika jména, která někdy znají v cizině lépe než u nás. A udělali bychom už hodně pro českou techniku, kdybychom o ní věděli aspoň tolik, co víme o technice a inženýrech v cizině. Nebyla by to malá vzpruha pro české techniky, kdyby věděli a viděli, že o jejich práci se ví, že je uznávána a oceňována.

»Nejen báseň, ale i stroj je kultura,« řekl jednou ministr Zd. Nejedlý. A bylo by dobře, kdybychom i českým technikům časem vyjádřili trochu uznání, jako se děje i v jiných oborech kulturního života. Nemusíme mít »národní techniky«, ale měli a mohli bychom si všimnout, jak bohatě SSSR Stalinovými cenami a jinak uznává a podporuje tvůrčí práci vědy a techniky.

Radar a zejména atomová puma ukazuje, že dnes velký vynález a objev není laciná věc. Je dílem spolupráce set a tisíců vědců a techniků, a ještě je k tomu potřeba přidat několik set, ne-li dokonce miliard dolarů. A protože český a slovenský národ nemůže na vědecké výzkumy sehnat tolik rublů nebo dolarů, jako SSSR nebo USA, musí dohánět jakostí to, co se nedostává na množství hmotných prostředků. Dávají-li velcí na vědeckou organizaci velmi mnoho, musíme v tento směr namířit tolik prostředků, kolik jich jen bude možno sehnat, neboť je to kapitál velmi dobře uložený. Bude potřeba sehnat velmi mnoho prostředků a přitom s nimi velmi dobře hospodařit, užívat jich tam, kde to slibuje skutečný prospěch vědě a technice. Bude záležet na dobré organizaci vědecké práce a technického výzkumnictví.

Na českém a slovenském technickém pokroku bude záviset největší část českého a slovenského blahobytu. Znárodnění našeho průmyslu se v cizině může a nemusí líbit, ale nakonec rozhodne původnost, jakost a cena jeho výrobků. To závisí na technické vyspělosti našeho průmyslu, a to závisí na tom, kolik hmotných prostředků, péče a zájmu, pochopení a podpory dáme těm, kteří hledají nové stroje, nové vynálezy a objevy. I po této stránce jsme povinni dělat pro vědu a techniku více než dosud.

V. G.

feuilleton

Vlci 1945-1946

Dnes je módou přizpůsobovat staré divadelní hry moderním poměrům. Viděli jsme předělaného Jiráka, Tyla, Shakespeara i Karla Čapka. Zkusme proto jednou také předělat Romaina Rollanda a představme si, že se jeho Vlci neodehrávají roku 1793 v obležené Mohuči, nýbrž roku 1946 v českém pohraničí, v místním národním výboru.

Osoby:

Quesnel-Sequens, předseda místního národního výboru. Asi šedesátiletý, zarudlý, střížený dnou, těžce chodí. Pohled živý a tvrdý, s náhlými záblesky hněvu.

Teulier-Teller, bývalý profesor, národní správce a člen místního národního výboru. Čtyřicet let. Chladný, korektní, pečlivě upravený. Výraz energického puritána, s okamžiky fanatismu. Mluví ostře, bez gestikulace.

Verrat-Verštat, řezník, národní správce a člen místního národního výboru. Téhož stáří. Červený, světlé vlasy, učené do »jezka«. Velká hlava, odstávající uši. Atletická postava, chlupaté ruce. Sakruje a tluče pěstí, když mluví.

D'Oyron-Dostál, národní správce a člen místního národního výboru. Bývalý člen agrární strany. Pašadesátiletý. Velmi elegantně oblečený. Hubený, drobný, ironický a povýšený.

Hostinský.

Gestapák.

Stráž národní bezpečnosti.

Členové místního národního výboru.

Jednání I.

Scéna 1.

Zasedací síň místního národního výboru. — Sequens, Teller, Verštat, Dostál, členové místního národního výboru.

VERŠTAT: Soudruzi a bratři, stojíme na prahu dvouletky, očekává nás usilovná práce a tu je, domnívám se, třeba, aby mezi námi nebyl nikdo, komu bychom nevěřili. Žádný přísluhovač a kolaborant, nikdo, kdo už jednou zradil a čeká jen na příležitost, aby zradil znovu.

DOSTÁL: Nemám rád narážky. Víím dobře, že Verštat mluví proti mně. Místo abys deklamoval do vzduchu, podívej se mi, Verštate, pěkně do tváře. Řekni však přesně, z čeho mě viniš!

VERŠTAT: Máš pravdu, mám spadeno na tebe a chci prostě, abys byl zbaven národního správcovství a své funkce v našem výboru. Chci, abys byl postaven pod dozor SNB a ihned zavřen při nejmenším podezření.

SEQUENS: Mlč, Verštate! Nemáš právo zde rozkazovat. Co můžeš vyčíst Dostálovi? Nesmíme přece nikoho odradit, kdo jde s námi za společným cílem. K úspěchu je nám třeba všech sil.

TELLER: Nikoli, předsedo.

SEQUENS: Jakže, ty také, Tellere? Jsi přece rozvázný člověk a sám jsi říkal, že máme využít odborných znalostí všech bez rozdílu, chtějí-li s námi pracovat pro blaho republiky.

TELLER: Od té doby jsem je však viděl zblízka. Škodí nám víc než prospívají. Nejhoršími nepřáteli jsou vlažní přátelé, kteří diskutují a kritizují bez slepé víry v naši věc. Nevěřím bývalým agrárikům.

SEQUENS: Můžeš si stěžovat na Dostála?

TELLER: Již jsem ti řekl, že výkon v továrně, která je pod národní správou, považuji za nedostatečný. Mohl bych mluvit přímo o sabotáži...

DOSTÁL: Teller tomu nerozumí. V takovém podniku je nemožné dosáhnout lepšího výsledku.

TELLER: Co mluvíš o nemožném? Chybí ti rozhodnost a nadšení. Nechápu, jak můžeš dopustit, aby v tvých skladech ležely nezpracované suroviny.

DOSTÁL: Pamatuji prostě na zadní kolečka. Nemám zabezpečeno zásobování v budoucnosti a proto si nechávám rezervy. Co by mi bylo platno překročit dnes plán, když bych za měsíc neměl z čeho vyrábět?

TELLER: Neovládáš dělníky.

DOSTÁL: Myslíš si, že lidé jsou páky a ne zvířata, plná rozmarů, která neustále uhýbají z vytčené cesty.

TELLER: Snad tvoji dělníci — poněvadž jim sám dáváš příklad vrtochů a nedisciplinovanosti. Skuteční vlastenci nemají vlastní vůle. Řídí se vůlí lidu.

DOSTÁL: Fráze!

VERŠTAT: K pracovnímu nadšení vedou nejspíš přidávkové lístky, cigarety a kořalka.

TELLER: Jsou jiné prostředky...

VERŠTAT: Nevím, proč bychom se za to styděli? Za Němců to dělali ještě hůř...

DOSTÁL: Divím se vám. Rozumíte všemu a přece se mícháte do oboru teprve rok. Vy byste opravdu chtěli, soudruhu profesore (k Tellerovi), a ty, soudruhu řezníku (dívá se na jiného člena MNV) a ty, soudruhu řezníku, (obrací se na Verštata) rozumět vedení továrny?

Dnesek

JEDEN Z ČLENŮ MNV: Copak jsme se neosvědčili?

VERŠTAT: Jak dlouho si z nás ještě budeš utahovat?

SEQUENS: Nechte sporů a přejdeme k dennímu pořádku. Říďme se jen společným zájmem republiky, který utržuje jednotu Národní fronty.

DOSTÁL (spíše k sobě): Homo homini lupus — člověk člověku vlkem. To je staré jako svět. Žárlíte na mne. Ale dejte si pozor. Kdybych tu nebyl — servali byste se sami mezi sebou.

Scéna 2.

Po schůzi. — Verštat, Teller, člen MNV.

VERŠTAT: Jen ať si dá ten Dostál pozor. Máme mezi sebou staré účty. Co nejdříve si to s ním vyřídím. A do stanu ho!

TELLER: Ano, jen změna poměrů po 5. květnu ho přinutila, že se přidal k nám. Mám podezření...

VERŠTAT: Podezření?

TELLER: Nic určitého ovšem — spíš osobní dojem.

VERŠTAT: To stačí, aby byl poslán před lidový soud.

TELLER: Nemám k tomu právo, chybi mi důkazy.

VERŠTAT: Copak je třeba důkazů, když máme své přesvědčení?

TELLER: Nemám přesvědčení bez důkazů.

VERŠTAT: Nu, jednou ho stejně odpravím.

TELLER: Musíme vždy jednat spravedlivě, podle zákona! (Odchází).

ČLEN MNV: Teller je inteligent. Není s ním žádná řeč.

VERŠTAT: Je vlastně reakcionář. Lidé, kteří studují v knihách, nejsou žádní proletáři a přátelé lidu jako my. Vyvyšují se. Chtěl bych jen vědět, co by dělali bez nás. Jsou aobří k tomu, aby mazali papír. Ale kdyby očista záležela na nich, lid by zaše. v bahně. Podívej se na Dostála. Je podezřelý — to znamená, že je vlastně vinen. Je schopen zraždy a sabotáže: to už je tolik, jako by se jí dopustil. Co chybí? Skutek, konstatování fakta. Ale copak máme čekat, až dojde k zločinu, a nepředejít ho? Od toho tu přece jsme.

Jednání II.

Scéna 1.

V restauraci, pozdě v noci. — Teller, hostinský.

TELLER (odkládá svrchník): Co je nového?

HOSTINSKÝ: Vy to ještě nevíte? Dostál už sedí. Byl ve spojení s Prchalou a dokázali mu, že udával gestapu.

TELLER: To je novinka! Předvídal jsem to ostatně. Je alespoň dopaden. Ale dej mi něco k jídlu.

HOSTINSKÝ: Mám ohřát husu nebo by vám stačila studená vepřová.)*

TELLER: Co je hotové. Nezáleží mi na tom. Spěchám se vyspat.

HOSTINSKÝ (předkládá mu jídlo): Hlavně, že byly proti Dostálovi důkazy.

TELLER: Kdo je předložil?

HOSTINSKÝ: Verštat.

*) Zde by bylo třeba Romaina Rollanda předělat.

TELLER: Ah, Verštat? Opravdu? Jak na ně přišel?

HOSTINSKÝ: Nevím. A svědčil proti němu také jeden bývalý gestapák. Nejdřív prý nechtěl nic říci, ale Verštat to z něho vytáhl.

TELLER: Dobře, to mi stačí. (Hostinský odchází). Mám prázdnou hlavu. Jsem příliš unaven. Je to zvláštní. Nemám ani hlad. Štěstí, že ho zatkli. Darebák! Tedy Verštat říkal, že ho dostane. Korespondence s Prchalou... Ale uvažuj přece... Co kdyby... Pane hostinský!

HOSTINSKÝ: Co si přejete?

TELLER: Odneste to! Počkejte! Přiznal se Dostál?

HOSTINSKÝ: Ne, všechno popřel. Ten gestapák prý lže a ty dopisy jsou prý falešné.

TELLER: Zavolejte mi pana Sequense!

HOSTINSKÝ: Tak pozdě ho mám budit?

TELLER: Ano, vzbudte ho! — Je to opravdu absurdní. Takové obvinění... Byl-li odsouzen pro falešné svědectví a pro dopisy, které psal snad Verštat... Musím se to dovědět, musím se přesvědčit. Ne, nesmím váhat, nesmím se bát Verštata, musím jít až do konce.

Scéna 2.

Teller, Sequens.

SEQUENS: Proč jsi mě dal vzbudit? Aby tě čert vzal. Co je tí?

TELLER: Spal jsi?

SEQUENS: Copak vím, co je to spánek? Jsem přepracován a nemocný. Potřeboval bych klid, láně. Mohu si to však dopřát? Musíme všichni pracovat pro zdar dvouletky... Ale co mi chceš říci?

TELLER: Je těžké ti to vysvětlit. Odsoudili jste Dostála. Měli jste tak naspěch...

SEQUENS: Je to zrádce!

TELLER: Přiznal se?

SEQUENS: Ne, všechno zapřel.

TELLER: Konfrontovali jste ho s tím gestapákem?

SEQUENS: Samozřejmě. Ale dělal, jako by ho neznal. Nemohl dělat ani nic jiného.

TELLER: Lituji, že jsem nebyl při tom.

SEQUENS: Nebyla to žádná sváteční podívaná. Bylo to trapné, když se zhroutil.

TELLER: Myslíš, že jsem se chtěl kochat ponížením svého nepřítele?

SEQUENS: Myslíl jsem si to.

TELLER: Děkuji... Rád srážím pýchu těch, které nenávidím, ale nepotřebuji k tomu soudy. Sequensi, jste si jisti, docela jisti?

SEQUENS: Čím?

TELLER: Jeho zločinem!

SEQUENS: Jak? Ty bys pochyboval? Nevíš o usvědčujících důkazech?

TELLER: Dopis! Bylo by třeba dvakrát jej prohlédnout, dříve než odsoudit člověka pro kus papíru.

SEQUENS: Umím přece číst!

TELLER: Nepomyslíl si na to, že je to třeba systém na-

Dnesek

šich nepřátel, aby otřásl naši vzájemnou důvěrou a aby nás nechali navzájem se zničit? Přijmeme-li taková svědectví gestapáků proti českým lidem, nemusíme neustále všichni trnouti v obavách?

SEQUENS: Znáš lidi a nepřekvapí mne největší podlosti. Proč by však gestapák chtěl svým svědectvím zničit právě Dostála?

TELLER: Což však, byl-li získán pro takové falešné svědectví někým, kdo Dostála chtěl zničit?

SEQUENS: Tellere, ty někoho podezíráš. Dej si pozor, Tellere, na nic se tě neptám. Dej si pozor, málem bys spáchal zločin!

TELLER: Ne, chci mu zabránit!

SEQUENS: Ne, nemluv. Jdi se projít na čerstvý vzduch. Tvá fantazie je předrážděna. Jdi si lehnout! Promluvíme si o tom později. Jakmile bys otevřel ještě ústa, nemohl bych tě už zastavit.

TELLER: Dobře, naznačuješ-li mi, co riskuji, dáváš mi sílu, abych se odvážil. Jsem připraven.

SEQUENS: Tellere!

TELLER: Tvou povinností je vyslechnout mě. Suď mne nebo budu soudit já tebe!

SEQUENS: Mluv!

TELLER: Všechno je nastrojeno od Verštata. Dopis i výpověď. Dej předvést gestapáka.

Scéna 3.

Předešli, gestapák.

SEQUENS: Pan Teller si přál slyšet vaši výpověď.

GESTAPÁK: Nemám, co bych ještě řekl. Dostál nám donášel a udával. A teď, když jsem to dosvědčil, pustíte mně přece domů, zařadíte mne do odsunu...

TELLER: Ne, půjdeš před soud!

GESTAPÁK: Před soud? Ale přece jste mi slíbili, že když budu svědčit proti Dostálovi...

TELLER: Kdo ti to slíbil?

GESTAPÁK: Pan Verštat přece...

SEQUENS: Jdi! Odveďte ho! (Stráž SNB odvádí gestapáka) Hrome! Jak se dostat z téhle špiny! Co dělat, Tellere?

TELLER: Zrušit rozsudek! Ihned propustit Dostála!

SEQUENS: Zrušit rozsudek! To se ti řekne. Ale co tomu řekne lid? Noviny uveřejnily proti Dostálovi tolik důkazů.

TELLER: Lidu je třeba vysvětlit, že Dostál je nevinen.

SEQUENS: To nejde!

TELLER: Ty nechceš zachránit Dostála?

SEQUENS: Není to ani možné. Jak mám dokázat jeho nevinu? Gestapák lhal. Ale co když lhal až do konce, když obvinil Verštata?

TELLER: Konfrontuj Verštata s gestapákem!

SEQUENS: Zachránit Dostála znamená odsoudit Verštata!

TELLER: O tom nepochybují.

SEQUENS: Ty bys opravdu chtěl obvinít toho nebezpečného člověka? A potom — nemohu se obejít bez Verštata. Dělá svou věc tak dobře! Potřebují ho prostě. Potřebuje-

me ho pro naši věc. Považ, co udělal pro republiku a pro lid.

TELLER: Mluvíš stále o vlasti, o lidu. Ale co spravedlnost?

SEQUENS: Miluji více lid a republiku než spravedlnost!

TELLER: Ty je děláš od sebe? Náš národ přece povstalo pro spravedlnost. Pro ni proléval krev. Kdyby republika jednou poskvřela spravedlnost, nebyla by než pelechen tyranů. Vymazala by se ze světa. Československo tyranem! Raději bych je zničil vlastníma rukama jako tohle... (Rozbije talíř, který vzal se stolu.)

SEQUENS: Verštat se neprovinil.

TELLER: Neodvážil by se to odpřisáhnout.

SEQUENS: Je-li vinen, ať jeho vina padne na mne!

TELLER: Co však má svědomí?

SEQUENS: Co záleží na svědomí, když jde o naši věci? Myslíš jen na sebe, na svá duševní muka a nevíš jaký neklid. Copak já netřím? Trp si potichu, pro sebe, nešťastníče, ale ušetři lidi! Copak mu nemusíme obětovat všechno? Žádá-li to prospěch lidu, oběť mu i své svědomí, oběť mu sebe!

TELLER: Zavolej Verštata!

SEQUENS: Zahubiš sebe! Uvažuj přece!

TELLER: Rozhodl jsem se. Neodvážíš-li se ty, budu mluvit já!

SEQUENS: Dej si pozor! Proviníš se na konec sám. Chceš splnit svou povinnost. Ale tvou povinností je pomáhat nám. Kdyby Verštat teď řekl, že jsi zrádce, měl by pravdu.

TELLER: Můžeš mne odsoudit, odvážíš-li se!

SEQUENS: Ve jménu našeho přátelství, Tellere! Nežer mne až k nejzazšímu! Půjdu proti tobě...

TELLER: Zavolej Verštata!

SEQUENS: Nešťastníče!

TELLER: Ať se stane spravedlnost, i kdyby se zhroutil nebe!

Jednání III.

Poradní síň MNV — Sequens, Teller, pak Verštat, členové MNV.

SEQUENS: Svolal jsem vás, abychom se ještě poradili o Dostálovi.

ČLENOVÉ MNV: Proč? Je přece odsouzen! Všechny formality byly splněny!

SEQUENS: Došlo k novým událostem.

ČLEN MNV: Přiznal se?

SEQUENS: Jeden z nás tvrdí, že je nevinen.

ČLENOVÉ MNV: Nevinen! Slyštel! Kdo to říká?

SEQUENS: (ukazuje na Tellera).

ČLEN MNV: Ach, Teller. Chce na sebe vždycky upozornit.

TELLER: Přátele, víte, že jsem Dostálovým nepřitelem sám jsem ho před časem obvinil. Ale i k nepříteli se musíme chovat podle pravidel cti. Co jsem mohl dělat, když se mi dostaly do rukou důkazy jeho nevinu?

ČLEN MNV: Vždy musí tvrdit opak toho, co druzí. Copal neví nic o důkazech našich?

SEQUENS: Řekl jsem mu všechno!

TELLER: Viděl jsem dopis,

Dnesek

ČLEN MNV: Nepřesvědčil tě?

TELLER: Je podvržený.

ČLEN MNV: A svědek?

TELLER: Řekl mi pravdu. Svědčil falešně. Za slib, že bude propuštěn. Navedl ho k tomu Verštat.

ČLENOVÉ MNV: To je urážka nás všech! Je to hanebné, takhle vinit nepřítomného!

TELLER: Spravedlnost především!

ČLEN MNV: Myslíš si, že jsi neomylný?

TELLER: Nikoli, ale věřím jen tomu, o čem se náležitě sám přesvědčím.

ČLEN MNV: Copak je pravda výsadou inteligentů?

JINÝ ČLEN MNV: Výsady rozumu jsou stejně zavržením hodné jako výsady majetku. Jsme si všichni rovni.

TELLER: Kdyby vám gestapák prohlásil, že Dostál je nevinen, co byste na to řekli?

ČLEN MNV: Že hájí spoluvinníka!

TELLER: Ale kdyby prohlásil, že ho k první výpovědi navedl Verštat, že mu slíbil beztrestný odsun do Německa?

ČLEN MNV: Kdyby mi to řekl do očí, zabil bych ho jako psa!

TELLER: Je to však pravda. Verštat jednal s gestapákem tajně ve vězení.

ČLEN MNV: Ve svém vlasteneckém zápalu chtěl z něho jistě dostat další závazné přiznání. — To není důkaz proti Verštatovi. Ne, Verštat není podezřelý z ničeho špatného!

TELLER: Odmítáte-li výslech, nedovíte se nikdy pravdu.

ČLEN MNV: Viděl jsem dopis a nechci vědět nic jiného.

TELLER: Je-li však dopis podvržený?

ČLEN MNV: Je žárlivý na Verštata a jeho oblibu u lidu — to je jediné vysvětlení pro jeho chování. — Ach, zde přichází sám Verštat!

VERŠTAT: Co na mně chcete?

SEQUENS: Lituji, že jsem tě musil vytrhnout z práce.

VERŠTAT: Jsem prý obviněn. Které prase se odvážílo!

SEQUENS: Máš prý důkazy o Dostálově nevině.

VERŠTAT: Který zaprodanec to tvrdí? Ať mu napljí do tváře!

TELLER: Já to jsem.

VERŠTAT: To je příliš silné! Přítel, soudruh, bratr, k němuž jsem měl plnou důvěru. Darebáku! Ale raději nebudu ani odpovídat na takovou špinavost.

TELLER: Verštate, jde o spravedlnost!

VERŠTAT: Nemluv na mne, zakazují si to!

SEQUENS: Teller tě obviňuje, že jsi dopis padělal a podplatil svědka. Co odpovíš?

VERŠTAT: Přisahám, že mám na srdci jen blaho lidu.

SEQUENS: Prosím, abys odpověděl přímo.

VERŠTAT: Nikdy! Nikdy se nesnížím, abych se očišťoval z podobné nectné pohany. Nebudu diskutovat se zrádcem.

TELLER: Urážíš mne. Ale urážena je především spravedlnost. Odpovídej proto na otázky, které se ti kladou jejím jménem.

VERŠTAT: Slyšíte ho, jesuitu, jak mu teče med z úst! Nebudu odpovídat! Mluví za mne mé zásluhy o lid.

TELLER: Nech už své zásluhy! Všichni děláme pro vlast, co můžeme.

ČLEN MNV: Pane předsedo, nenechte hanobit zasloužilé muže!

SEQUENS: Ticho! Verštate, prosím, abys odpovídal.

ČLEN MNV: Jaký zájem by měl Verštat na Dostálově záhubě?

TELLER: Svou nenávist k němu.

ČLEN MNV: Všichni ho nenávidíme.

VERŠTAT: Konstatuji, že nejde jen o mne. Jde o čest nás všech.

TELLER: Nikoli, neuhýbej, viním jen tebe.

VERŠTAT: A já viním zase tebe!

TELLER: Mne?

VERŠTAT: Ano, tebe. Jsi podplacen Dostálem, abys mne zničil.

TELLER: Nikoli, činím jen svou povinnost.

VERŠTAT: Povinnost vzteklého psa, přísluhovače kolaborantů!

TELLER: Neodpovíš na fakta z kterých tě viním?

VERŠTAT: Odmítám to.

TELLER: Pak vyslechněme svědka!

VERŠTAT: Ano, přiveďte ho, ať ho rozsekám na kousky.

SEQUENS: (dává pokyn strážní, aby přivedla gestapáka. Stráž odchází, ale vrací se sama). Kde máte svědka, toho gestapáka?

ČLEN SNB: Je mrtev, oběsil se v cele.

ČLEN MNV: Pěkný svědek! Jak má mrtvola svědčit?

VERŠTAT: Měl strach — a dobře udělal!

TELLER: Jeho smrt jen potvrzuje mé pochybnosti.

VERŠTAT: Bídáku! Jsem obětí strašného spiknutí. Teller je podplacen. Ano, obviňuji Tellera, že je podplacen, spojen s prchalovci, že byl asociálem, kolaborantem, agentem SD, konfidentem gestapa. Sudte mezi mnou a jím! Jeden z nás je zrádce. A neodejdu odtud, dokud nebude Teller odsouzen.

TELLER (klidně, pevně, s vnitřním přesvědčením): Tyto nadávky se mne nedotýkají. Jsem čist a na válce jsem nevydělal. Víte to dobře. Vaše úsilí zavírat oči nevede k ničemu. Už jste viděli, víte, víte tak dobře jako já. Poslechněte tak, jako já. Poslechněte, stůj co stůj, poněvadž to tak musí být.

(Ledové ticho)

SEQUENS: Soudruzi, chcete, aby se obě strany vzdalily a my mohli o věci porokovat?

ČLEN MNV: Nikoli, jsme už všichni rozhodnutí. Verštat je nevinen. Před soud patří Teller.

VERŠTAT: Přátelé, soudruzi, bratři, neděkuji vám. Udělali jste svou povinnost, hájíte spravedlnost, ale blahopřeji vám, že jste opět jednou zvrátili reakci. Vidíte, v jakých zločinných sítích kráčíme. Naše síla je ve svornosti a jednotě.

Verštat a členové MNV odcházejí

SEQUENS: Vidíš, Tellere, varoval jsem tě. Zasadil jsi ránu sám sobě.

TELLER: Nelituj mě. Jsem raději na svém než na tvém místě.

SEQUENS: Ať je mé jméno poskvrněno, jen když vlast je zachráněna!

O P O N A

R. Š.

listárna redakce

Vzhledem k vánočním prázdninám vychází tentokrát dvojčíslo Dneška. Příští číslo vyjde první čtvrtěk v lednu.

STANDARD LIBRARY Anglo-americká knihovna

přichází po několikaletém násilném odmlčení znovu do rukou čtenářů. Prvé svazky vycházejí v tomto pořadí:

1. A. E. Langleyová, **LEV JE V ULICÍCH.**
Brož. Kčs 160.—, v celoplátěné vazbě Kčs 210.—.
2. Sinclair Lewis, **ARROWSMITH**
Brož. Kčs 165.—, v celoplátěné vazbě Kčs 215.—.
3. A. Halper, **DÍLNA**
Brož. Kčs 150.—, v celoplátěné vazbě Kčs 200.—.
4. W. Catherová, **LUCY GAYHEARTOVÁ**
Brož. Kčs 75.—, v celoplátěné vazbě Kčs 120.—.
5. James Hanley, **OCEÁN**
Brož. Kčs 75.—, v celoplátěné vazbě Kčs 120.—.
6. Neil M. Gunn, **RANNÍ PŘÍLIV**
7. Claude Houghton, **LIDSTVO — VŠE SE MĚNÍ!**
8. Louis Golding, **O HELENĚ NENÍ ZPRÁV**

Cena ostatních svazků přiměřená.

Vydává

NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE

Praha I, Malé náměstí 11.

U všech knihkupců.

*K vánocím
darujte dětem obuv*

Bliží se svátky, kdy se rozdělují dětem nejrůznější dárky. Budeme-li se
praktičtí a pamatujeme na děti dobrým obuvím. Veškerou dětskou
obuv do čísla 35 **OBDRŽÍTE VOLNĚ** v každé naší prodejně.

Bata NÁRODNÍ PODNIK

V zájmu státu vyvážíme

své výrobky do celého světa.
Brzo obdržíte i vy naše nej-
jemnější klobouky.

Tonak

továrny na klobouky - národní podnik

NOVÝ JIČÍN

Sloučené závody: Hückel • Böhm • Peschel • Janyška

PĚKNÉ DÁRKY K VÁNOCŮM

Knihy pro mládež:

MILOŠ HOLAS: A B E C E D A.

Velký formát, tištěno sedmibarevným ofsetem.
Váz. Kčs 100.—

SVEND FLEURON: KRKA VCI.

Román ze života ptáků, vlků, lišek a losů v Norsku.
Brož. Kčs 75.—, váz. v celopl. vaz. Kčs 105.—

Knihy pro dospělé:

K. HAVLÍČEK BOROVSKÝ: KŘEST SVATĚHO VLADIMÍRA.

Bibliofilské vydání s 55 obrázky Josefa Lady.
Brož. Kčs 70.—, váz. v celopl. vazbě Kčs 110.—

U všech knihkupců.

Nakladatelství JIŘÍ CHVOJKA, Havlíčkův Brod.

Značka dobrých
ČOKOLÁD
BONBONŮ

Zora

Před ustavením Společnosti bratří Čapků

Stanovy Společnosti bratří Čapků (SBC) budou v nejbližších dnech úředně schváleny, takže společnost v lednu svolá ustavující valnou schůzi. Zájemci o členství, kteří se ještě nepřihlásili, nechť tak učiní na adresu níže uvedenou, aby jim mohly být zaslány pozvánky a sděleny bližší informace. Přihlášky přijímá: Ing. Josef Řeřicha, Praha XIV, V luhu 10.

DVĚ NOVINKY TÝDNE

Jan Bělehrádek:

Novým dechem

Stati a proslovy redaktora university Karlovy od května 1945, zrcadlící ducha celého našeho kulturního ovzduší.
57 Kčs.

Václav Černý:

Boje a směry socialistické kultury

Knih, shrnující řadu úvah, uveřejněných i přednesených k problematice socialistické kultury u nás a hájící svobodu a nezávislost uměleckého projevu.
45 Kčs.

U knihkupců.

Fr. Borový.

Vám všem
kdož jste věnovali svoji přízeň a důvěru, pomoc a spolupráci našemu podniku, děkujeme z upřímného srdce za dobrou vůli.

Přejeme Vám požehnané Vánoce a radostný nový rok.

> **KVETA** <

FRANT. MATĚJKA veř.obch.spol. TOVÁRNA POZIVATIN • MĚSTEC KRÁLOVÉ